

İslam

Qurani Kərimdə və Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) sünnesində zikr edildiyi kimi, İslam haqqında yığcam kitabça.

نبذة موجزة عن الإسلام (مشمتملة على الأدلة) أدري

بيان الإسلام
Bayan AL-Islam

ح) جمعية خدمة المحتوى الإسلامي باللغات، ١٤٤٥ هـ

فهرسة مكتبة الملك فهد الوطنية أثناء النشر

جمعية خدمة المحتوى الإسلامي

نبذة موجزة عن الإسلام - مشتملة على الأدلة - أذري. /

جمعية خدمة المحتوى الإسلامي ط ١. - ؛ الرياض ، ١٤٤٥

٢٣٨ ص؛ ١٤؛ ٢١ × سم

ردمك: ٥-١٤-٨٤١٢-٦٠٣-٩٧٨

١٤٤٥ / ٣٥٨٦

Partners in Implementation

Content
Association

Rowad
Translation

Rabwah
Association

IslamHouse
com

This publication may be printed and disseminated by any means provided that the source is mentioned and no change is made to the text.

Tel: +966 50 244 7000

info@islamiccontent.org

Riyadh 13245- 2836

www.islamhouse.com

İslam

Qurani Kərimdə və Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) sünnəsində zikr edildiyi kimi, İslam haqqında yığcam kitabça.

Bu mühüm kitab İslam haqqında yığcam məlumatları ehtiva edir. İslamın ən mühüm əsaslarını, təlimlərini və özəlliklərini onun əsas mənbələri olan Qurani Kərim və Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) sünnəsinə istinad edərək bəyan edir. Kitab müsəlman və qeyri müsəlman olmasından, məkan və zamanından, hal və vəziyyətindən asılı olmayaraq öz dillərində olmaqla bütün mükəlləf insanlar üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Qurani Kərimdən və Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) sünnəsindən dəlilləri ehtiva edən nüsxə.

1- İslam Allahın bütün insanlara göndərdiyi risaləsidir. Bu, əbədi qalacaq ilahi bir risalə - rəbbani (Rəbbimizin nazil etdiyi) risalələrin sonuncusudur.

İslam Allahın bütün insanlara göndərdiyi risaləsidir. Uca Allah buyurur:

{وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ} [سبأ: 28]

{Biz səni bütün insanlara müjdə verən və xəbərdarlıq edən bir Peyğəmbər olaraq göndərdik. Lakin insanların çoxu bunu bilməz} [Səba :28]

Uca Allah buyurur:

{قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا} [الأعراف: 158]

{(Ya Rəsulum!) De: Ey insanlar! Şübhəsiz ki, mən sizin hamınıza göndərilmiş Allahın Rəsuluyam}. [Əl-Əraf:158]

Uca Allah buyurur:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِن رَّبِّكُمْ فَتَمِيمُوا خَيْرًا لَّكُمْ وَإِن تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي

السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا} [النساء: 170]

{Ey insanlar! Peyğəmbər sizə Rəbbinizdən haqqı gətirdi. Elə isə ona iman gətirin! Bu sizin üçün xeyirli olar. Əgər küfr etsəniz, şübhəsiz ki, göylərdə və yerdə nə varsa, Allaha məxsusdur. Allah hər şeyi biləndir, hikmət sahibidir}. [Ən-Nisa:170]

İslam əbədi qalacaq ilahi bir risalə və rəbbani (Rəbbimizin nazil etdiyi) risalələrin sonuncusudur. Bu xüsusda Uca Allah belə buyurur:

{مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

{[الأحزاب: 40]

{Muhəmməd aranızdakı kişilərdən heç birinin atası deyildir. (Oğul odur ki, kişinin öz belindən əmələ gələ!)

Lakin o, Allahın Rəsulu və peyğəmbərlərin sonuncusudur. ALLAH hər şeyi bilir}. [əl-Əhzab :40]

2- İslam dini müəyyən adamlara və ya müəyyən bir qövme məxsus deyil, əksinə, o, Allahın insanların hamısına göndərdiyi dinidir.

İslam dini müəyyən adamlara və ya müəyyən bir qövme məxsus deyil, əksinə, o, Allahın insanların hamısına göndərdiyi dinidir. Əzəmətli Quranda buyurulan ilk əmr, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقرة: 21]

{Ey insanlar! Sizi və sizdən əvvəlkiyi yaratmış Rəbbinizə ibadət edin ki, bəlkə Ondən qorxasınız}. [Əl-Bəqərə: 21]

Uca Allah buyurur:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا

كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ [النساء: 1]

{Ey insanlar! Sizi tək bir candan xəlq edən, ondan zövcəsini yaradan və o ikisindən də bir çox kişi və qadın törədib yer üzünə yayan Rəbbinizdən qorxun!} [Ən-Nisa: 1]

İbn Ömər (Allah ondan razı olsun) rəvayət etmişdir ki, Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) Məkkənin fəthi günü insanlara xitab edərək demişdir: «Ey insanlar! Həqiqətən də, Allah, cahilliyyət təkəbbürlüyünü və cahilliyyət dövründə olduğu kimi atalarla fəxr etməyi sizdən uzaq etmişdir. İnsanlar iki sinifdir: xeyirxah, Allahdan qorxan və Allaha ehtiram göstərən insanlar, bir də günahkar, bədbəxt və Allaha ehtiram göstərməyən insanlar. İnsanlar Adəmin övladlarıdır. Allah Adəmi torpaqdan yaratmışdır.

Uca Allah buyurur:

﴿يَسْأَلُهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقْوَىٰ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ [الحجرات: 13]

{Ey insanlar! Biz sizi bir kişi və bir qadıncadan yaratdıq. Sonra bir-birinizi tanıyasınız deyər, sizi xalqlara və qəbilələrə ayırdıq. Şübhəsiz ki, Allah yanında ən hörmətli olanınız Ondən ən çox çəkinəninizdir. (Allahın razılığını ümid edərək Onun əmirlərini yerinə yetirən və Allahın qəzəbindən çəkinərək Onun qadağalarından uzaq duran şəxs) Həqiqətən, Allah hər şeyi biləndir, hər şeydən xəbərdardır}. [əl-Hucurat: 13]».

[Bu hədisi Tirmizi rəvayət etmişdir (3270)].

Əzəmətli Quranın və ya möhtərəm Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) buyuruqlarında hər hansı bir qövmə və ya tayfaya -onların irqinə yaxud qövmünə yaxud da cinsinə görə - xas olan qanunlar tapa bilməzsən.

3- İslam əvvəlki peyğəmbərlərin və elçilərin (onlara Allahın salavatı və salamı olsun) öz ümmətlərinə gətirdikləri risalələri tamamlamaq üçün göndərilmiş ilahi risalədir.

İslam əvvəlki peyğəmbərlərin və elçilərin (onlara Allahın salavatı və salamı olsun) öz ümmətlərinə gətirdikləri risalələri tamamlamaq üçün göndərilmiş ilahi risalədir.

Uca Allah buyurur:

﴿* إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ وَاللَّيثِيَّاتِ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَعَاءَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا﴾ [النساء: 163]

{Biz Nuha və ondan sonrakı peyğəmbərlərə vəhy etdiyimiz kimi, sənə də vəhy etdik. Biz İbrahimə, İsmailə, İshaqa, Yaquba və onun nəslinə, İsayə, Əyyuba, Yunusa,

Haruna və Süleymana da vəhy etdik. Davuda da Zəburu verdik}. [Ən-Nisa: 163]

Allahın Peyğəmbər Muhəmmədə (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) vəhy etdiyi bu din, əvvəlki peyğəmbərlərə qanun olaraq göndərdiyi və onlara tövsiyə etdiyi dindir.

Uca Allah buyurur:

﴿* شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ﴾ [الشورى: 13]

{Allah Nuha tövsiyə etdiyini, sənə vəhy etdiyimizi, İbrahimə, Musaya və İsayə tövsiyə etdiyimizi sizin üçün də dində qanun etdi: "Dini bərqərar edin və onda bölünüb firqə-firqə olmayın!" Sənin dəvət etdiyən tövhid müşriklərə ağır gəldi. Allah istədiyi kəsi Özü üçün seçər və Ona üz tutanı Özünə tərəf yönəldər}. [Əş-Şura: 13]

Allahın Peyğəmbəri Muhəmmədə (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) vəhy etdiyi bu kitab, özündən əvvəlki ilahi kitabları təhrif olunmamış Tövrəni və İncili təsdiqləyən bir kitabdır.

Uca Allah buyurur:

﴿وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ﴾ [فاطر: 31]

{Sənə vəhy etdiyimiz Kitab, özündən əvvəlkiləri təsdiqləyici olaraq gələn haqdır. Həqiqətən, Allah Öz qullarından Xəbərdardır, Görəndir}. [Fatir: 31]

4- Peyğəmbərlərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) dini bir, şəriət qanunları isə müxtəlifdir:

Peyğəmbərlərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) dini bir, lakin şəriət qanunları isə müxtəlifdir.

Uca Allah buyurur:

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَا جَا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَأَسْبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ [المائدة: 48]

{Biz sənə, özündən əvvəlki kitabı təsdiqləyən və onu qoruyan Kitabı haqq olaraq nazil etdik. Sən onların arasında, Allahın nazil etdiyi ilə hökm ver. Sənə gələn haqqı buraxıb onların istəklərinə uyma. Ey ümmətlər, hər biriniz üçün bir şəriət və bir yol təyin etdik. Allah istəsəydi, sizi tək bir ümmət edərdi. Fəqət bu fərqli şəriətlər və yollar, sizə verdikləri ilə sizi imtahan etməsi üçündür. Elə isə yaxşı işlər görməkdə bir-birinizlə yarışın. Hamınızın dönüşü Allahadır. O, ixtilaf etdiyiniz şey-lər barəsin-də sizə xəbər verə-cək-dir}. [Əl-Maidə: 48]

Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) demişdir: «Dünyada da, axirətdə də insanlardan Məryəm oğlu İsayə ən yaxın olanı mənəm. (Əslində) Peyğəmbərlər ata bir, ana ayrı övladlardır. Anaları ayrı olsa da, dinləri birdir».[Bu hədisi Əl-Buxari rəvayət etmişdir, (3443)]

5- Peyğəmbərlərin hamısı - Nuh, İbrahim, Musa, Süleyman, Davud, İsa (onlara Allahın salavatı və salamı olsun) və başqaları dəvət etdiyi kimi, İslam dini də, Rəbbimizin Allah, Yaradan, Ruzi verən,

Dirildən, Öldürən, Hökmdar, Hökmran olduğuna, Onun bütün işləri idarə etdiyinə, habelə, Şəfqətli və Rəhmli olduğuna iman gətirməyə dəvət edir.

Peyğəmbərlərin hamısı - Nuh, İbrahim, Musa, Süleyman, Davud, İsa (onlara Allahın salavatı və salamı olsun) və başqaları dəvət etdiyi kimi, İslam dini də, Rəbbimizin Allah, Yaradan, Ruzi verən, Dirildən, Öldürən, Hökmdar, Hökmran olduğuna, Onun bütün işləri idarə etdiyinə, habelə, Şəfqətli və Rəhmli olduğuna iman gətirməyə dəvət edir.

Uca Allah buyurur:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أذكُرُوا اللَّهَ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَلْقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُؤفَكُونَ﴾ [فاطر: 3]

{Ey insanlar! Allahın sizə verdiyi nemətini xatırlayın. Allahdan başqa sizə göydən və yerdən ruzi verən bir xaliq varmı?! Ondan başqa ibadətə layiq olan məbud yoxdur. Siz necə də haqdan döndərilirsiniz!} [Fatir: 3]

Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ [يونس: 31]

{De: “Sizə göydən və yerdən ruzi verən kimdir? Qulaqlara və gözlərə hakim olan kimdir? Ölüdən diri çıxaran, diridən də ölü çıxaran kimdir? İşləri yoluna qoyan kimdir?” Onlar deyəcəklər: “Allah!” De: “Bəs belə olduğu halda Allahdan qorxmursunuz?”} [Yunus: 31]

Uca Allah buyurur:

﴿أَمَّنْ يَبْدؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَعْلَهُ مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ [النمل: 64]

{Bütlər yaxşıdır, yoxsa məxluqatı əvvəldən yaradan, sonra onu yenidən dirildən, sizə göydən və yerdən ruzi verən Allah?! Heç Allahla yanaşı başqa bir məbudmu var?" De: "Əgər doğru deyirsinizsə, dəlilinizi gətirin}. [Ən-Nəml: 64]

Peyğəmbərlərin və elçilərin (Allahın onlara salamı olsun) hamısı takcə Allaha ibadət etməyə dəvət etmək üçün göndərilmişlər.

Uca Allah buyurur:

{وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَن هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَن حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكذِبِينَ} [الحل: 36]

{Biz hər ümmətə: "Allaha ibadət edin, Tağutdan çəkinin!" – deyə Peyğəmbər göndərmişdik. Onlardan bir qismini Allah doğru yola yönəlmiş, bir qismi isə (Allahın əzəli elmi ilə) haqq yoldan azmalı olmuşdur. (Ey müşriklər!) Yer üzündə dolaşıb görün ki, (Peyğəmbərləri) yalançı hesab edənlərin axırı necə oldu!} [Ən-Nəhl: 36]

Uca Allah buyurur:

{وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ} [الأنبياء: 25]

{(Ya Rəsulum!) Səndən əvvəl elə bir Peyğəmbər göndərmədik ki, ona: "Məndən başqa heç bir tanrı yoxdur. Buna görə də yalnız Mənə ibadət edin!" – deyə vəhy etməyə} [Əl-Ənbiya: 25]

Allah Nuh (Allahın ona salamı olsun) haqqında xəbər verir ki, o, belə demişdir:

{لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ} [الأعراف: 59]

{Biz Nuhu öz xalqına elçi göndərdik. O dedi: "Ey gövmüm! Allaha ibadət edin. Sizin Ondan başqa

məbudunuz yoxdur. Mən sizə üz verəcək Böyük günün əzabından qorxuram}. [Əl-Əraf: 59]

Həmçinin, Allah İbrahim (Allahın ona salamı olsun) haqqında xəbər verir ki, o, belə demişdir:

{وَابْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَعْبُدُوا اللَّهَ وَأَتَّقُوهُ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ} [العنكبوت: 16]

{İbrahimi də xatırla! Bir zaman o öz qövmünə demişdi: “Allaha ibadət edin və Ondan qorxun! Heç bilirsinizmi bu sizin üçün nə qədər xeyirlidir?”} [əl-Ənkəbut: 16]

Həmçinin, Allah Saleh (Allahın ona salamı olsun) haqqında xəbər verir ki, o, belə demişdir:

{وَالَّذِي تَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَفْقَوْمَ أُعْبِدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِن إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فَذُرُّوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ آيِيمٍ ﴿٧٣﴾} [الأعراف: 73]

{Səhud qövmünə də qardaşları Salehi göndərdik. O dedi: “Ey qövmüm! Allaha ibadət edin! Sizin Ondan başqa məbudunuz yoxdur. Rəbbinizdən sizə açıq-aydın dəlillər gəldi. Allahın qayadan çıxartdığı bu dişi dəvəsi sizin üçün bir möcüzədir. Onu buraxın Allahın torpağında otlasın. Ona bir pislik etməyin, yoxsa sizi ağırlı-acılı bir əzab yaxalayar}. [Əl-Əraf: 73]

Həmçinin, Allah Şueyb (Allahın ona salamı olsun) haqqında xəbər verir ki, o, belə demişdir:

{وَالَّذِي مَدَّيْنِ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَفْقَوْمَ أُعْبِدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِن إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ ﴿٨٥﴾} [الأعراف: 85]

{Mədyən qövmünə də qardaşları Şueybi göndərdik. O dedi: “Ey qövmüm! Allaha ibadət edin. Sizin Ondan başqa məbudunuz yoxdur. Rəbbinizdən sizə açıq-aydın bir dəlil gəldi. Elə isə ölçüyə və çəkiyə tam riayət edin, insanların

eşyalarını əksik verməyin və yer üzünü islah olunduqdan sonra orada fəsad törətməyin. Əgər möminsinizsə, bu, sizin üçün daha xeyirlidir}. [Əl-Əraf: 85]

Allah Musa (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) ilə ilk dəfə danışarkən ona belə buyurmuşdur:

﴿وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ ﴿١٣﴾ إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴿١٤﴾﴾

[طه: 13-14]

{Mən səni seçmişəm. Sənə vəhy olunanı dinlə!}
{Həqiqətən, Mən Allaham! Məndən başqa heç bir məbud yoxdur. Mənə ibadət et və Məni xatırlamaq üçün namaz qıl!}" [Ta ha: 13-14]

Allah Musa (Allahın ona salamı olsun) haqqında xəbər verir ki, o, Allaha sığınaraq belə demişdir:

﴿وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٢٧﴾﴾ [غافر: 27]

{Mən hesablaşma gününə inanmayan hər bir təkəbbürlüdən həm mənim Rəbbim, həm də sizin Rəbbiniz olan Allaha sığınırım!} [Ğafir: 27]

Allah Məsih (Allahın ona salamı olsun) haqqında xəbər verir ki, o, belə demişdir:

﴿إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٥١﴾﴾ [آل عمران: 51]

{Həqiqətən, Allah mənim də Rəbbim, sizin də Rəbbinizdir. Elə isə Ona ibadət edin! Doğru yol da, budur!}
[Ali-İmran: 51]

Allah, həmçinin, Məsih (Allahın ona salamı olsun) haqqında xəbər verir ki, o, belə demişdir:

﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ۗ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَبْنِي إِسْرَائِيلَ ۖ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبِّكُمْ ۗ إِنَّهُ مَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَهُ النَّارُ ۗ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿٧٢﴾﴾

[المائدة: 72]

{Ey İsrail oğulları! Rəbbim və Rəbbiniz olan Allaha ibadət edin! Kim Allaha şərik qoşarsa, heç şübhəsiz, Allah

Cənnəti ona haram edər. Onun gedəcəyi yer atəşdir. Zalımların heç bir yardımçısı yoxdur}. [Əl-Maidə: 72]

Bəli, hətta Tövratda və İncildə də yalnız Allaha ibadət etmək əmr edilmişdir. Musanın (Allahın ona salamı olsun) Əhdi -Ətiqdə belə dediyi xəbər verilir: "Qulaq as, ey İsrail! Rəbb - bizim tək olan İlahımızdır".

Həmçinin, Markın rəvayət etdiyi İncildə də, tək Allaha ibadət etmək buyurulmuşdur. Belə ki, Məsih (Allahın ona salamı olsun) belə demişdir: "Tövsiyələrin birincisi belədir: "Qulaq as, ey İsrail! Rəbb - bizim tək olan İlahımızdır".

Qüdrətli və qüvvətli Allah bəyan etmişdir ki, peyğəmbərlərin hamısı bu əzəmətli mühüm məsələni yerinə yetirmək - tövhidə dəvət etmək üçün göndərilmişlər.

Uca Allah buyurur:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَن هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَن حَمَلَ عَلَيْهِ الضَّلَالَةَ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ ﴿٣٦﴾﴾ [الحل: 36]

{Biz hər ümmətə: "Allaha ibadət edin, tağutdan uzaq olun"— deyə, elçi göndərdik. Onlardan kimisini Allah doğru yola yönəlmiş, kimisinə də azmaq nəsib etmişdir. Yer üzündə gəzib dolaşın və görün haqqı yalan sayanların aqibəti necə oldu!}. [Ən-Nəhl: 36]

Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَئْتُونِي بِكِتَابٍ مِّن قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَرَةٍ مِّن عِلْمٍ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤﴾﴾ [الأحقاف: 4]

{De: "Bir deyin görək, sizin Allahdan başqa tapındıqlarınız yer üzündə nə yaratmışlar? Yoxsa onların göylərin yaradılmasında bir şərikliyi var? Əgər doğru danışanlarsınızsa, mənə bundan əvvəl nazil olmuş bir kitab və ya elmdən qalan bir əsər gətirin}. [Əl-Əhqaf: 4]

Şeyx Sə'di (Allah ona rəhmət etsin) demişdir: «Bundan aydın olur ki, müşriklərin öz şərikləri barədə mübahisə etmələri heç bir sübuta və dəlilə əsaslanmır. Onlar sadəcə olaraq yalan zənlərə, xeyirsiz rəylərə və batil fikirlərə qapılırlar. Onların halı, tabe olduqları elmlər və etdikləri əməllər onların ağıldan kəm olduqlarını göstərir. Bax gör, onların ömürlərini ibadətine sərf etdikləri (yəni Allahdan başqa ibadət etdikləri məbudlar) dünyada və ya axirətdə onlara fayda verəcəkmi?» [Teysir əl-Kərim əl-Mənnan, (səh: 779)].

6- Pak, Müqəddəs və Uca Allah - Yaradandır, ibadətə layiq olan tək İlahdır və Ondan başqa heç kəsə ibadət edilməməlidir.

Allah ibadətə layiq olan tək İlahdır və Ondan başqa heç kəsə ibadət edilməməlidir.

Uca Allah buyurur:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾﴾ [البقرة: 21-22]

{Ey insanlar! Sizi və sizdən əvvəlkiləri yaratmış Rəbbinizə ibadət edin ki, bəlkə Ondən qorxasınız} {O Rəbbinizə ki, sizin üçün yer üzünü döşəmə, göyü isə tavan etdi. Göydən su endirib onunla sizin üçün növbənöv məhsullardan ruzi yetişdirdi. Siz də bunu bildiyiniz halda heç kəsi Allaha tay tutmayın}. [Əl-Bəqərə: 21-22]

Bizi və bizdən əvvəlki nəsilləri yaradan, yeri bizim üçün döşəmə edən, göydən bizim üçün yağmur endirən və onun vasitəsilə bizim üçün növbənöv bitkilərdən ruzi yetişdirən Allah - məhz O, ibadət olunmağa layiq olan tək ilahdır.

Uca Allah buyurur:

﴿يَأْتِيهَا النَّاسُ أَدْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَلْقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ
لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَآتَنِي تُؤْفَكُونَ ﴿3﴾ [فاطر: 3]

{Ey insanlar! Allahın sizə verdiyi lütfünü bir xatırlayın. Allahdan başqa sizə göylərdən və yerdən ruzi verən bir xaliq varmı? Ondan başqa ibadətə layiq olan heç bir məbud yoxdur. Siz necə də haqdan döndərilirsiniz!} [Fatir: 3]

Məhz yaradan və ruzi verən Allah, ibadət olunmağa layiqdir. Uca Allah buyurur:

﴿ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَأَعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿102﴾ [الأنعام: 102]

{Budur sizin Rəbbiniz olan Allah. Ondan başqa ibadətə layiq olan məbud yoxdur. Hər şeyin Yaradıcısı Allahdır! Elə isə Ona ibadət edin! O, hər şeyi Qoruyandır}. [Əl-Ənam: 102]

Allahdan savayı ibadət edilən nə varsa, onlardan heç biri ibadət olunmağa haqqı çatmır. Çünki o, göylərdə və yerdə zərrə qədər bir şeyə sahib deyildir. O, Allahın nə şəriki, nə köməkçisi, nə də yardımçısıdır. Belə olduğu halda, Allahla yanaşı ona necə dua etmək olar, yaxud onu Allaha necə şərik qoşmaq olar?!

Uca Allah buyurur:

﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ رَزَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ
فِيهَا مِنْ شَرِكٍ وَمَا لَهُمْ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ ﴿22﴾ [سبأ: 22]

{(Müşriklərə) de: «Allahdan başqa ilah olduğunu iddia etdiklərinizi çağırın!» Onlar göylərdə və yerdə zərrə qədər bir şeyə sahib deyillər. Nə onların bunlarda (göylərdə və yerdə) bir şərikliyi var, nə də (Allahın) onlardan bir köməkçisi var!}. [Səba: 22]

Bu məxluqatları xəlq edən, onları yoxdan yaradan məhz Pak, Müqəddəs və Uca Allahdır. Onların mövcudluğu

Allahın varlığı, rübubiyyəti (tək Rəbliyinə) və uluhiyyətinə (yalnız Onun ibadətə layiq olduğuna) dəlalət edir.

Uca Allah buyurur:

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَالْوَلَوْنِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ ﴿٢٢﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنزِلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾ وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قَانُونٌ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾﴾

[الروم: 20-27]

{Allahın sizi torpaqdan xəlq etməsi, Onun dəlillərindəndir. Sonra da siz bir insan kimi yer üzünə yayıldınız}. {Ünsiyyətdə rahatlıq tapasınız deyə, sizin üçün özünüzdən zövcələr yaratması, aranızda məhəbbət və mərhəmət salması da Onun dəlillərindəndir. Həqiqətən, bunda düşünənlər üçün ibrətamiz dəlillər vardır}. {Göylərin və yerin yaradılışı, dillərinizin və rənglərinizin müxtəlifliyi də Onun dəlillərindəndir. Həqiqətən, bunda bilənlər üçün ibrətamiz dəlillər vardır!}. {Gecə və gündüz yatıb dincəlməyiniz, Onun lütfünü axtarmağınız da Onun dəlillərindəndir. Həqiqətən, bunda eşidən kəslər üçün ibrətamiz dəlillər vardır}. {Həm qorxu, həm də ümid vermək üçün ıldırım sizə göstərməsi, göydən su endirib yeri ölümdən sonra onunla diriltməsi də Onun dəlillərindəndir. Həqiqətən, bunda başa düşən adamlar üçün ibrətamiz dəlillər vardır}. {Göyün və yerin Onun əmri ilə öz yerlərində sabit qalması da Onun dəlillərindəndir.

Sonra da sizi bir dəfə çağırın kimi dərhal qəbirlərinizdən qal-xıb çıxacaqsınız}. {Göylərdə və yerdə kim varsa, Ona məxsusdur. Hamısı Ona təzim edir. Məxluqatı ilk dəfə yoxdan yaradan, sonra onu bir daha təkrarlayan Odur. Bu da Onun üçün çox asandır}. [Ər-Rum: 20-27]

Allah xəbər vermişdir ki, Nəmrud Rəbbinin mövcud olduğunu inkar etmiş, İbrahim (Allahın ona salamı olsun) də ona belə demişdir:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ حَاجَّ إِبرَاهِيمَ فِي رَبِّهٖ أَنْ ءَاتَهُ اللّٰهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ لِإِبْرَاهِيمَ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللّٰهَ يَأْتِي بِالسَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِينَ ﴿258﴾ [البقرة: 258]

{İbrahim: “Allah günəşi məşriqdən gətirir. Sən də, onu məğribdən gətir!”– dedikdə, o kafir çaşıb qalmışdı. Allah zalım qövmü doğru yola yönəltməz}. [Əl-Bəqərə: 258]

İbrahim (Allahın ona salamı olsun) həmçinin öz qövmünə də dəlil gətirib bldirmişdir ki, onu doğru yola yönəldən, onu yedirdən və içirdən, xəstələndikdə ona şəfa verən, onu öldürəcək və dirildəcək olan məhz Allahdır. Allah onun belə dediyini xəbər vermişdir:

﴿الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾﴾ [الشعراء: 78-81]

{O Rəbb ki, məni yaratmış və məni doğru yola yönəltdirmişdir} {O Rəbb ki, məni yedirdir və içirdir} {O Rəbb ki, xəstələndiyim zaman mənə şəfa verir} {O Rəbb ki, məni öldürəcək, sonra dirildəcəkdir} [Əş-Şuəra: 78-81]

Allah xəbər vermişdir ki, Musa (Allahın ona salamı olsun) Fironla höcətləşərkən ona demişdir ki, onun Rəbbi:

﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى ﴿٥٠﴾﴾ [طه: 50]

{Rəbbimiz hər şeyə öz xilqətini verən, sonra da ona doğru yolu göstərəndir! } [Ta ha: 50]

Allah göydəkilərin və yerdəkilərin hamısını insana ram etmiş və ona nemətlər bəxş etmişdir ki, Allaha ibadət etsin və Ona küfr etməsin.

Uca Allah buyurur:

﴿أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَهْرَةَ وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنبِئٍ ﴿٢٠﴾﴾ [لقمان: 20]

{Məgər Allahın göylərdə və yerdə olanları sizə ram etdiyini, Özünün aşkar və gizli nemətlərini sizə bol-bol verdiyini görmürsünüz mü?! İnsanlar arasında eləsi də vardır ki, heç bir biliyi, doğru yol göstərəni və nur saçan bir kitabı olmadan Allah barəsində mübahisə edir}. [Loğman: 20]

Necə ki, Uca Allah göyləri və yeri insana ram etmişdir, eləcə də, onu yaratmış, ona ehtiyacı olan hər şey - o cümlədən də, qulaq, göz və qəlb bəxş etmişdir ki, bunların vasitəsilə özünə fayda verəcək, üstəlik, Rəbbini və Xalığını ona tanıtdıracaq bir elm öyrənsin.

Uca Allah buyurur:

﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾﴾ [النحل: 78]

{Allah sizi analarınızın bətnindən heç nə anlamadığınız bir halda çıxartdı, sizə qulaq, göz və ürək verdi ki, bəlkə şükür edəsiniz}. [Ən-Nəhl: 78]

Pak, Müqəddəs və Uca Allah bu vasitələrin hamısını yaratmış, habelə, insanı xəlq etmiş və ona ehtiyacı olan hər şey - bədən əzaları və qüvvət vermişdir. Sonra, ona Allaha ibadət etməsi üçün və yer üzündə tikibqurmaq üçün hər cür şərait yaratmış, sonra da, göylərdə və yerdə olan hər şeyi ona ram etmişdir.

Allah bu əzəmətli məxluqların yaradılışını, Öz rübubiyyətinə (onların tək Rəbbi olduğuna) dəlil göstərir ki, bu da, onlardan yalnız Ona ibadət etməyi tələb edir. Pak, Müqəddəs və Uca Allah buyurur:

{قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿31﴾ [يونس: 31]

{De: «Sizə göydən və yerdən ruzi verən kimdir? Qulaqlara və gözlərə hakim olan kimdir? Ölüdən diri çıxaran, diridən də ölü çıxaran kimdir? İşləri yoluna qoyan kimdir?» Onlar deyəcəklər: «Allah!» De: «Bəs belə olduğu halda Allahdan qorxmursunuz?»} [Yunus: 31]

Pak, Müqəddəs və Haqq olan Allah buyurur:

{قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَتُتُونِي بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَرَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿4﴾ [الأحقاف: 4]

{De: «Bir deyin görək, sizin Allahdan başqa tapındıqlarınız yer üzündə nə yaratmışlar? Yoxsa onların göylərin yaradılmasında bir şərikliyi var? Əgər doğru danışanlarsınızsa, mənə bundan əvvəl nazil olmuş bir kitab və ya elmdən qalan bir əsər gətirin.}}. [Əl-Əhqaf: 4]

Uca Allah buyurur:

{خَلَقَ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَالْأَرْضَ رَوْسَى أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿11﴾ هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿10﴾ [لقمان: 10-11]

{O, göyləri görə biləcəyiniz bir dirək olmadan yaradıb saxlamış, yer sizi silkələməsin deyə, orada möhkəm dağlar qurmuş və ora cürbəcür heyvanlar yaymışdır. Biz göydən yağmur yağdırıb orada cürbəcür gözəl bitkilər bitirdik}. {Bunlar Allahın yaratdıqlarıdır. İndi siz mənə göstərin

görüm, Ondan başqaları nə yaradıblar? Xeyr! Zalımlar açıq-aydın azğınlıq içindədirlər}. [Loğman: 10-11]

Pak, Müqəddəs və Haqq olan Allah buyurur:

﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ الْخَالِقُونَ ﴿٣٥﴾ أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمْ الْمَصِيطِرُونَ ﴿٣٧﴾﴾ [الطور: 35-37]

{Bəlkə onlar öz-özünə yaranıblar?! Yaxud onlar yaradanlardır?!} {Yoxsa onlar göyləri və yeri yaradıblar?! Xeyr, onlar qətiyyənlər inanmırlar}. {Yoxsa sənın Rəbbınin xəzinələri onlardadır?! Yaxud onlar hökm sahibidirlər?!}. [Ət-Tur: 35-37]

Şeyx Sədi (Allah ona rəhmət etsin) demişdir: «Bu, onların qarşısına qoyulan elə bir dəlildir ki, bundan sonra onlar ya haqqa boyun əyməli, ya da ağıldan və dindən uzaq olmalıdır». [Təfsir İbn Sə'di, (816)].

7- Kainatda bizim gördüyümüz və görmədiyimiz hər şeyi yaradan Allahdır. Allahdan başqa nə varsa, hamısı Onun yaratdığı məxluqatdır. Allah göyləri və yeri altı günə yaratmışdır.

Kainatda bizim gördüyümüz və görmədiyimiz hər şeyi yaradan Allahdır. Allahdan başqa nə varsa, hamısı Onun yaratdığı məxluqatdır. Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ قُلِ أَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَبَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهْرُ ﴿١٦﴾﴾ [الرعد:

[16

{De: «Göylərin və yerin Rəbbi kimdir?» De: «Allahdır!» De: «Siz Onu qoyub özlərinə nə bir fayda, nə də bir zərər ver-məyə qadir olmayanlarımı özünüdə dost tutursunuz?» De: «Korla görənlər eyni ola bilərmi? Yaxud zülmətlə nur eyni

ola bilərmi?» Yoxsa onlar Allaha, Onun yaratdığı kimi yaradan şəriklər tapdılar və bu yaradılış onlara bənzər göründü? De: «Hər şeyi yaradan Allahdır. O Təkdir, hər şeyə Qalib gələndir}. [Ər-Rəd: 16].

Həmçinin, Uca Allah buyurur:

{... وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ [النحل: 8]}

{... O, sizin hələ bilmədiyiniz bir çox şeyləri də yaradır}. [Ən-Nəhl: 8]

Allah göyləri və yeri altı günə yaratmışdır. Uca Allah buyurur:

{هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤﴾ [الحديد: 4]}

{Göyləri və yeri altı gündə yaradan, sonra da Ərşə Ucalan Odur. O, yerə daxil olanı da, oradan çıxanı da, göydən enəni də, oraya qalxanı da bilir. Siz harada olsanız belə, O sizinlədir (elmiylə sizinlədir, sizi görür, əməllərinizə nəzarət edir) Allah sizin nə etdiklərinizi görür}. [Əl-Hədid: 4]

Uca Allah buyurur:

{وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُؤْبٍ ﴿٣٨﴾ [ق: 38]}

{Biz göyləri, yeri və onların arasında olanları altı gündə yaratdıq və Bizə heç bir yorğunluq üz vermədi}. [Qaf: 38]

8- Hökmranlıq, yaxud yaratmaq, yaxud idarə etmək, yaxud Ona ibadət edilməsi xüsusunda Pak, Müqəddəs və Uca Allahın heç bir şəriki yoxdur.

Pak, Müqəddəs və Uca Allah mülkün sahibidir. Yaratmaq, hökm vermək və idarə etmək xüsusunda Onun heç bir şəriki yoxdur.

Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَتُتُونِي بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَرَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤﴾﴾ [الأحقاف: 4]

{De: «Bir deyin görək, sizin Allahdan başqa tapındıqlarınız yer üzündə nə yaratmışlar? Yoxsa onların göylərin yaradılmasında bir şərikliyi var? Əgər doğru danışanlarsınızsa, mənə bundan əvvəl nazil olmuş bir kitab və ya elmdən qalan bir əsər gətirin}}. [Əl-Əhqaf: 4]

Şeyx Sə'di (Allah ona rəhmət etsin) demişdir: «De" - yeni, nə fayda verməyə, nə zərər toxundurmağa, nə öldürməyə, nə həyat verməyə, nə də diriltməyə qadir olan bütləri və (qondarma) ilahları Allaha şərik qoşan kimsələrə, onların bütlərinin aciz olduqlarını və onların ibadətə layiq olmadıqlarını bəyan etmək üçün de: «Bir deyin görək, sizin Allahdan başqa tapındıqlarınız yer üzündə nə yaratmışlar? Yoxsa onların göylərin yaradılmasında bir şərikliyi var?» Yəni göylərdəki və yerdəki cisimlərdən hansı birini yaratmışlar? Dağ yaratmışlarmı? Çay axıtmışlarmı? Heyvan yaratmışlarmı? Ağac bitirmişlərimi? Bu məxluqatdan birinin yaradılışında onların köməyi olmuşdurmu? Onların özlərinin bunu (Allahın tək yaradan olduğunu) etiraf etməsi kifayətdir, başqasının buna cavab verməsinə gerek yoxdur. Bu da qəti şəkildə əqli dəlildir ki, Allahdan başqa ibadət edilən nə varsa, hamısı batildir". Sonra Uca Allah bu (məsələyə dair) nəqli dəlilin olmadığını zikr edib buyurur: «Mənə bundan əvvəl nazil olmuş bir kitab» yeni elə bir kitab ki, Allaha şərik qoşmağa çağırınsın «və ya elmdən qalan bir əsər gətirin» yeni Peyğəmbərlərdən qalan elə bir elm ki, Allaha şərik qoşmağı əmr etsin. Məlumdur ki, onlar bu xüsusda Peyğəmbərlərdən birindən belə dəlil gətirməyə aciz qalmışlar, əksinə, biz dəqiq və yəqin bilirik ki,

peyğəmbərlərin hamısı Rəbbinin tək ilah olduğuna və Ona şəriki qoşmamağa dəvət etmişlər. Bu da onlardan miras qalmış ən əzəmətli elmdir». [Təfsir İbn Sədi, səh: (779)]

Pak, Müqəddəs və Uca Allah mülkün sahibidir, mülkündə Onun heç bir şeriki yoxdur.

Uca Allah buyurur:

﴿قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَن تَشَاءُ وَتَنزِعُ الْمُلْكَ مِمَّن تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَن تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَن تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٦﴾﴾ [آل عمران: 26]

{De: “Ey mülkün sahibi olan Allahım! Sən mülkü istədiyini kəsə verir, istədiyindən də, onu geri alırsan, istədiyini kimsəni Ucaldır, istədiyini də, alçaldırısan. Xeyir yalnız Sənin Əlindədir. Həqiqətən, Sən hər şeyə qadirsən}. [Ali-İmran: 26]

Uca Allah Qiyamət günü mülkün yalnız Ona məxsus olduğunu bəyan edərək belə buyurur:

[يَوْمَ هُمْ بَدْرُونَ ۗ لَا يَخْفَىٰ عَلَىٰ اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ ۗ لِّمَن الْمُلْكُ الْيَوْمَ ۖ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿١٦﴾] [غافر: 16]

{O gün insanlar yer üzünə çıxacaq və onların heç bir şeyi Allahdan gizli qalmayacaqdır. Allah deyəcək: “Bu gün hökm kimə məxsusdur? Tək olan, hər şeyə Qalib Gələn Allaha!”}. [Ğafir: 16]

Hökranlıq, yaxud yaratmaq, yaxud idarə etmək, yaxud Ona ibadət edilməsi xüsusunda Pak, Müqəddəs və Uca Allahın heç bir şeriki yoxdur.

Uca Allah buyurur:

﴿وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُن لَّهُ وِليٌّ مِّنَ الدُّنْيَا ۗ وَكَبِيرَةٌ تَكْبِيرًا ﴿١١١﴾﴾ [الإسراء: 111]

{Özünə heç bir övlad götürməyən, mülkündə heç bir şeriki olmayan, aciz qalmamaqdan ötrü Özünə kömək edəcək heç bir dostu möhtac olmayan Allaha həmd olsun!” Onu tərifləyərək Uca tut}. [Əl-İsra: 111]

Uca Allah buyurur:

﴿الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا﴾ [الفرقان: 2]

{Göylərin və yerin səltənəti Ona məxsusdur. O, Özünə oğul götürməmişdir, səltənətində də heç bir şəriki yoxdur. O, bütün şeyləri xəlq etmiş və onlara münasib bir biçim vermişdir}. [Əl-Furqan: 2]

O, Hökmrandır. Ondən savayı kim varsa, Onun quludur. O, Xaliqudır. Ondən başqa nə varsa, Onun yaratdıqlarıdır. Bütün işləri idarə edən yalnız Odur. Bu vəsfləri Özündə cəm edən zat isə ibadət olunmağa layiqdir. Ondən başqasına ibadət etmək ağıllın naqisliyi, Ona şərik qoşmaq isə dünya və axirəti puç etməkdir.

Uca Allah buyurur:

﴿وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ [البقرة: 135]

{Yəhudilər və nəsrənilər müsəlmanlara dedilər: “Yəhudi və ya nəsrani olun ki, doğru yola yönələsiniz!” De: “Əksinə, biz hənif İbrahimin dininə tabeyik. O, müşriklərdən deyildi}. [Əl-Bəqərə: 135]

Uca Allah buyurur:

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَأَخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا﴾ [النساء: 125]

{Muhsin olduğu halda özünü Allaha təslim edən və hənif İbrahimin dininə tabe olan şəxsdən din baxımından daha gözəl kim ola bilər? Allah İbrahimi Özünə yaxın dost tutmuşdur}. [Ən-Nisa: 125]

Pak və Müqəddəs, Haqq olan Allah bəyan etmişdir ki, xəlil (sevimli dost) İbrahimin (Allahın ona salamı olsun) dinindən üz çevirən kimsə özünü səfehliyə qoyan kəsdir.

Uca Allah buyurur:

﴿وَمَنْ يَزْعُبْ عَن مِّلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ [البقرة: 130]

“(Ey Peyğəmbər!) Özünü səfehliyə qoyanlardan başqa kim İbrahimin dinindən üz çevirər?! Həqiqətən, Biz onu dünyada (Peyğəmbərlik və Kəbəni təmir etmə üçün) seçdik. Şübhə yoxdur ki, o, axirətdə də əməlisaleh olanlardandır. [Əl-Bəqərə: 130]

9- Pak və Müqəddəs Allah nə doğub, nə də doğulub. Onun tayı-bənzəri də yoxdur.

Pak və Müqəddəs Allah nə doğub, nə də doğulub. Onun tayı-bənzəri də yoxdur. Pak, Müqəddəs, Uca və Haqq olan Allah buyurur:

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝﴾ [الإخلاص: 4-1]

{De: O Allah Təkdir}. {Allah Möhtac deyildir}. {O, nə doğub, nə də doğulub (o, nə kimsənin atası və ya anası deyil, nə də, o, kimsənin övladıdır)}. {Onun bənzəri də yoxdur}. [Əl-İxals: 1-4]

Uca Allah buyurur:

﴿رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا﴾ [مريم: 65]

{O, göylərin, yerin və onların arasında olanların Rəbbidir! Elə isə yalnız Ona ibadət et və Ona ibadətdə səbirli ol! Heç Ona oxşarını tanıyırsanmı?!}. [Məryəm: 65]

Ehtiram sahibi olan Allah buyurur:

﴿فَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذُرُّكُمْ فِيهِ لَيْسَ

كَيْفَلِيهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿١١﴾ [الشورى: 11]

{Allah göyləri və yeri Yaradandır. O sizin üçün özünüzdən zövcələr, heyvanlardan da cütlər yaratdı. O sizi bu yolla çoxaldır. Onun heç bir bənzəri yoxdur. O, Eşidəndir, Görəndir}. [Əş-Şura: 11]

10- Pak, Müqəddəs və Uca Allah məxluqatdan heç bir şeyin içinə girməz, heç bir şeyə dönməz (və ya hər hansı məxluqun cildində təcəssüm etməz)

Pak, Müqəddəs və Uca Allah məxluqatdan heç bir şeyin içinə girməz, heç bir şeyə dönməz(və ya hər hansı məxluqun cildində təcəssüm etməz), heç bir şeylə birləşməz. Bu ona görədir ki, Allah Xalıqdır, Ondan savayı nə varsa məxluqdur. O, Baqıdır, Ondan başqa nə varsa, fanıdır. Hər bir şey Onun mülküdür və O, onun sahibidir. Nə Allah yaratdıqlarından nəyinsə içinə girər, nə də məxluqatdan nə isə Pak və Müqəddəs Allahın zatına daxil ola bilər. Pak, Müqəddəs və Uca Allah hər şeydən böyük və hər şeydən əzəmətlidir. Uca Allah, Allahın Məsihin içinə yerləşdiyini iddia edən kəslərə inkar edərək buyurur:

﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ۚ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَفِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾﴾ [المائدة: 17]

{Şübhesiz ki, Allah Məryəm oğlu Məsihdır!}– deyənlər artıq kafir oldular. De: “Əgər Allah Məryəm oğlu Məsihi, onun anasını və yer üzündə olanların hamısını məhv etmək istəsə, kim Ona bir şeylə mane ola bilər?” Göylərin, yerin və onların arasında olanların mülkü Allaha məxsusdur. Allah istədiyini yaradır. Allah hər şeyə qadirdir}. [Əl-Maidə: 17]

Uca Allah buyurur:

﴿وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَجْهَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحٰنَهُ بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قَنِيْنٌ ﴿١١٦﴾ بَدِيعَ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾﴾ [البقرة: 115-117]

{Məşriq də, məğrib də Allahındır! Hansı səmtə yönəlsəniz, Allahın Üzü oradadır. Həqiqətən, Allahın lütfü genişdir, O hər şeyi biləndir}. {"Onlar dedilər: "Allah Özünə övlad götürmüşdür!" Halbuki O, Pakdır, Müqəddəsdir! Həqiqətən, göylərdə və yerdə nə varsa, Ona məxsusdur. Hər şey Ona baş əyir}. {Göyləri və yeri icad edən Odur. O, bir işə hökm verdikdə ona ancaq: "Ol!" – deyər, o da olar}. [Əl-Bəqərə: 115-117]

Uca Allah buyurur:

﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ وَلَدًا ﴿٨٨﴾ لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا اِذَا ﴿٨٩﴾ تَكَادَ السَّمٰوٰتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَدشِقُ الْاَرْضُ وَيَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًا ﴿٩٠﴾ اَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمٰنِ وَلَدًا ﴿٩١﴾ وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمٰنِ اَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾ اِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ اِلَّا اَتَى الرَّحْمٰنِ عَبْدًا ﴿٩٣﴾ لَقَدْ اَحْصٰهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا ﴿٩٤﴾ وَكُلُّهُمْ اٰتِيَةٌ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَرْدًا ﴿٩٥﴾﴾ [مريم: 88-95]

{Kafirələr: «Mərhəmətli Allah özünə övlad götürmüşdür!» – dedilər}. {Siz olduqca pis bir iş tutdunuz}. {Bundan az qaldı göylər parçalansın, yer yarılsın və dağlar yerindən qopub uçsun – Mərhəmətli Allaha övlad isnad etdiklərinə görə}. {Mərhəmətli Allaha özünə övlad götürmək yaraşmaz}. {Göylərdə və yerdə olanların hamısı Mərhəmətli Allahın hüzuruna ancaq bir qul kimi gələcək}. {Allah onları hesablamış və bir-bir saymışdır}. {Onların hər biri Qiyamət günü Onun hüzuruna təkətnə gələcək}. (Məryəm: 88-95)

Uca Allah buyurur:

﴿اِنَّ لِلّٰهِ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ لَا تَاْخُذُهٗ سِنَةٌ وَّلَا نَوْمٌ لَّهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي

يَسْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ
وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ﴿٢٥٥﴾ [البقرة: 255]

{Allah Özündən başqa haqq məbud olmayandır, əbədi Yaşayandır, bütün yaratdıqlarının Qəyyumudur. Onu nə mürgü, nə də yuxu tutar. Göylərdə və yerdə nə varsa, Ona məxsusdur. Allahın izni olmadan Onun yanında kim şəfaət edə bilər?! O, qullarının gələcəyini və keçmişini bilir. Onlar Allahın elmindən Onun istədiyindən başqa heç bir şey qavraya bilməzlər. Onun Kürsüsü göyləri və yeri əhatə edir. Bunları qoruyub saxlamaq Ona ağır gəlmir. O, Ucadır, Əzəmətlidir}. [Əl-Bəqərə: 255]

Bu vəsfləri özündə cəm edən Allah, yaratdığı məxluqatının içinə necə yerləşə bilər?! Yaxud Onun necə övladı ola bilər?! Yaxud Onun necə bənzəri ola bilər?!

11- Pak, Müqəddəs və Uca Allah Öz qullarına qarşı şəfqətli və rəhmlidir.

Pak, Müqəddəs və Uca Allah Öz qullarına qarşı şəfqətli və rəhmlidir. Elə buna görə də, Peyğəmbərlər göndərmiş və kitablar nazil etmişdir. Onun Öz qullarına olan mərhəmətindəndir ki, onlara Peyğəmbərlər göndərmiş və onlara kitablar nazil etmişdir. Belə etmişdir ki, onları küfr və şirkin zülmətlərindən, tövhidin və hidayətin nuruna çıxartsın.

Uca Allah buyurur:

هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ
رَّحِيمٌ ﴿٩﴾ [الحديد: 9]

{Sizi zülmətlərdən nura çıxartmaq üçün Öz quluna açıq-aydın ayələri nazil edən Odur. Həqiqətən, Allah sizə qarşı çox şəfqətlidir, rəhmlidir}. [Əl-Hədid: 9]

Uca Allah buyurur:

{وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٧﴾ [الأنبياء: 107]}

{Səni də aləmlərə (bütün insanlara və cinlərə) ancaq bir rəhmət olaraq göndərdik}. [Əl-Ənbiya: 107]

Allah Öz Peyğəmbərinə (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) əmr etmişdir ki, insanlara Onun Bağışlayan və Rəhmli olduğunu xəbər versin.

Uca Allah buyurur:

{*تَبَيَّنْتُ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ [الحجر: 49]}

{Qullarıma xəbər ver ki, Mən Bağışlayanam, Rəhmliyəm}. [Əl-Hicr: 49]

Onun şəfqətindən və rəhmətindəndir ki, qullarının sıxıntısını aradan qaldırır və onlara xeyir nazil edir.

Uca Allah buyurur:

{وَإِن يَمَسُّكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلاَّ هُوَ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَن يَشَاءُ مِّنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿١٧﴾ [يونس: 107]}

{Əgər Allah sənə bir zərər toxundursa, bunu Ondan başqa heç kəs aradan qaldıra bilməz. Əgər sənə bir xeyir diləsə, heç kəs Onun lütfünün qarşısını ala bilməz. O, bunu Öz qullarından istədiyinə nəsb edir. O, Bağışlayandır, Rəhmlidir}. [Yunus: 107]

12- Rəhmli Rəbb məhz Allahdır. Qiyamət günü məxluqatı yalnız O, haqq-hesaba çəkəcək; onların hamısını dirildib qəbirlərindən çıxaracağı zaman, hər kəsə etdiyi xeyir və ya şər əməlin əvəzini verəcəkdir. Kim mömin olduğu halda saleh əməllər etmişdirsə, ona əbədi nemətlər bəxş ediləcək. Kim də küfr etmiş və günah işlər görmüşdürsə, axirətdə onu böyük bir əzab gözləyir.

Rəhmli Rəbb məhz Allahdır. Qiyamət günü məxluqatı yalnız O, haqq-hesaba çəkəcək, onların hamısını dirildib

qəbirlərindən çıxaracağı zaman hər kəsə etdiyi xeyir və ya şər əməlin əvəzini verəcəkdir. Kim mömin olduğu halda saleh əməllər etmişdirsə, ona əbədi nemətlər bəxş ediləcək. Kim də küfr etmiş və günah işlər görmüşdürsə, Qiyamət günü onu böyük bir əzab gözləyir. Pak, Müqəddəs və Uca Allahın ədalətinin, hikmətinin və mərhəmətinin kamilliyindəndir ki, bu dünyanı əməl ediləcək yer, sonrakı həyatı isə əməllərin əvəzi veriləcək, haqq-hesab çəkiləcək və savab qazanılacaq yer etmişdir ki, yaxşı əməl sahibləri etdikləri yaxşılıqların mükafatını, pis əməl sahibi, zalım və təcavüzkar olanlar da etdikləri haqsızlıqların və zülmün cəzasını alsın. Belə ki, bəzi insanlar bunların olacağına inanmır. Halbuki, Allah dirilmənin haqq olduğuna, onda heç bir şübhə olmadığına dair bir çox dəlillər göstərmişdir.

Uca Allah buyurur:

(وَمَنْ آتَيْنَاهُ آبًا فَتَرَى الْأَرْضَ خَشِيعةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِينَ أَحْيَاهَا لَمَجْحِي الْمَوْتَى إِنَّهُمْ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرُونَ ﴿٣٩﴾ [فصلت: 39]

{Yer üzünü qupquru görməyin də Onun dəlillərindəndir. Biz yerin üzərinə su endirdikdə o, hərəkətə gəlib qabarıq. Şübhəsiz ki, onu canlandıran Allah, ölüləri də mütləq dirildəcəkdir. Həqiqətən, O, hər şeyə qadirdir}. [Fussilat: 39]

Uca Allah buyurur:

(يَأْتِيهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاهُ مِن نُّرَابٍ ثُمَّ مِّنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِّنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِّنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَعَجْرٍ مُّخَلَّقَةٍ لِّئَبْيَنَ لَكُمْ وَنُقَرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَّن يُّرَدُّ إِلَىٰ أَرْدَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأُتْبِتَتْ مِن كُلِّ رَوْحٍ ﴿٥﴾ [الحج: 5]

{Ey insanlar! Yenidən diriləcəyinizə şübhə edirsinizsə, bilin ki, həqiqətən də, Biz sizi torpaqdan, sonra nütfədən,

sonra laxtalanmış qandan, daha sonra tam bir şəkli salınmış və ya salınmamış bir parça ətdən yaratdıq ki, qüdrətimizi sizə bəyan edək. Bətlərdə istədiyimizi müəyyən bir vaxt ərzində saxlayırıq. Sonra sizi oradan uşaq kimi çıxardırıq ki, yetkinlik çağına yetişəsiniz. Sizdən kimisi yetkinlik yaşına çatmamış vəfat edir, kimisi də ömrünün ən rəzalətli dövrünə çatdırılır ki, vaxtilə bildiyi şeyləri unutsun. Sən yer üzünü cansız görürsən. Biz ona yağmur endirdiyimiz zaman o, hərəkətə gəlib qabarır və cürbəcür gözəl bitkilər bitirir. [Əl-Həcc: 5]

Haqq olan Allah bu ayədə dirilməyə dəlalət edən üç əqli dəlil zikr etmişdir. Bunlar:

1- Allah ilk insanı torpaqdan yaratmışdır. İlk dəfə onu torpadan yaradan Allah, o, torpaq olduqdan sonra onu yenidən həyata qaytarmağa qadirdir.

2- Nütfədən insan yaradan Allah, o, öldükdən sonra onu yenidən həyata qaytarmağa qadirdir.

3- Yer üzünü cansız ikən ora yağmur endirib onu canlandırmağa qadir olan Allah, insanlar öldükdən sonra onları dirilməyə qadirdir. Bu ayə, Quranın möcüzə olduğunu isbat edən tutarlı dəlildir. Uzun olmayan bu ayədə, əzəmətli bir məsələyə dəlalət edən bu əqli dəlillər necə cəm edilib?

Uca Allah buyurur:

﴿يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجْلِ لِلْكِتَابِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا

فَاعِلِينَ﴾ [الأنبياء: 104]

{O gün göyü yazılı səhifələrin büküldüyü kimi bükəcəyik. Məxluqatı ilk dəfə yaratdığımız kimi yenə əvvəlki halına qaytaracağıq. Biz vəd vermişik. Sözsüz ki, Biz onu yerinə yetirəcəyik}. [əl-Ənbiya: 104]

Uca Allah buyurur:

﴿وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُعِزُّنَا قَالَ مَنْ يُعِزُّنَا وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾﴾ [يس: 78-79]

{O Bizə bir məsəl çəkdi, lakin yaradılışını unutdu. O dedi: "Çürümüş sümükləri kim dirildə bilər?!"} {"De: "Onları ilk dəfə yaradan Allah Özü dirildəcək. O, hər bir məxluquna yaxşı bələddir"} [Ya sin: 78-79]

Uca Allah buyurur:

﴿ءَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ السَّمَاءُ بَنَاهَا ﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَعْتَهَا فَسَوَّيْنَاهَا ﴿٢٨﴾ وَأَعْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا ﴿٢٩﴾ وَالْأَرْضُ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا ﴿٣٠﴾ أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا ﴿٣١﴾ وَالْحَبَّالَ أَرْسَلْنَاهَا ﴿٣٢﴾﴾ [النازعات: 27-32]

{Sizin yaradılışınız çətinidir, yoxsa göyün?} {Allah onu qurdu, onun qübbəsini yüksəlt-di və dü-zəldib kamilləşdirdi}. {Gecəsini qaranlıq edib, səhərini də nurlandırdı}. {Sonra yeri döşəyib, onda su və otlaq yaratdı, dağları da yerə bərkitdi}. [Ən-Naziat: 27-32]

Haqq olan Allah bəyan etmişdir ki, insanı yaratmaq, göyləri, yeri və onların arasındakıları yatmaqdan daha çətin deyil. Göyləri və yeri yatmağa qadir olan Allah, insanı ikinci dəfə yaratmağa aciz deyil.

13- Pak, Müqəddəs və Uca Allah Adəmi torpaqdan yaratmış, ondan sonra da onun zürriyyətini artırmışdır. Demək, insanların hamısı əslində bərabərdirlər. Heç bir fərd digərindən, heç bir qövm də digər qövmdən üstün deyil. Yalnız təqvalılardan başqa.

Pak, Müqəddəs və Uca Allah Adəmi torpaqdan yaratmış, ondan sonra da onun zürriyyətini artırmışdır. Demək, insanların hamısı əslində bərabərdirlər. Heç bir fərd digərindən, heç bir qövm də digər qövmdən üstün deyil. Yalnız təqvalılardan başqa.

Uca Allah buyurur:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَىٰكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ [الحجرات: 13]

{Ey insanlar! Biz sizi bir kişi və bir qadından yaratdıq. Sonra bir-birinizi tanıyasınız deyə, sizi xalqlara və qəbilələrə ayırdıq. Allah yanında ən hörmətli olanınız Allahdan ən çox qorxanınızdır. Həqiqətən, Allah (hər şeyi) biləndir, (hər şeydən) xəbərdardır}. [Əl-Hucurat: 13]

Uca Allah buyurur:

﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَرْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقِضُ مِنْ عُمْرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ [فاطر: 11]

{Allah sizi torpaqdan, sonra nütfədən yaratmış, sonra da sizi cüt-cüt xəlq etmişdir. Onun xəbəri olmadan heç bir dişi nə hamilə olar, nə də daşdığı yere qoyar. Uzunömürlünün uzun ömür sürməsi də, onun ömrünün qısaldılması da, ancaq açıq-aydın Yazıda yazılmışdır. Həqiqətən, bu, Allah üçün çox asandır}. [Fətir: 11]

Uca Allah buyurur:

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ ثُمَّ لِيَكونُوا شُيُوعًا وَمِنْكُمْ مَّنْ يُتَوَقَّىٰ مِنْ قَبْلٍ ۗ وَلِتَبْلُغُوا أَجَلًا مُّسَمًّىٰ وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ [غافر: 67]

{Sizi torpaqdan, sonra nütfədən, sonra laxtalanmış qandan yaradan, sonra sizi, böyüyüb yetkinlik yaşına çatasınız, daha sonra da qocalasınız deyə uşaq olaraq ana bətnindən çıxardan Odur. Hərçənd ki, içərinizdə qocalmamışdan əvvəl ölənlər də vardır. Bu ona görədir ki, müəyyən olunmuş vaxta yetişəsiniz və bəlkə, düşünüb daşınasınız}. [Gəfir: 67]

Uca Allah "Ol!"- deyə Öz əmri ilə Adəmi torpaqdan yaratdığı kimi, (Məryəm oğlu) Məsihi də "Ol!"- deyə əmr edərək yaratdığını bəyan edib belə buyurur:

{إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٥٩﴾} [آل عمران: 59]

{Allah yanında İsanın misalı (atasız dünyaya gəlməsi) Adəmin misalına bənzəyir. Allah onu (Adəmi) torpaqdan yaratdı, sonra ona: "Ol!" – dedi, o da oldu.} [Ali-İmran: 59]

2-ci başlıqda mən qeyd etmişdim ki, Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) insanlar arasında bərabərlik olduğunu, birinin digərindən yalnız təqva ilə üstün olduğunu bəyan etmişdir.

14- Doğulan hər bir körpə fitrətə uyğun doğulur.

Doğulan hər bir körpə fitrətə uyğun doğulur. Uca Allah buyurur:

{فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ

الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾} [الروم: 30]

{Sən bir hənif kimi üzünü dinə tərəf çevir! Allahın insanlara – xəlq etdiyi şüurlu məxluq kimi verdiyi fitrət budur. Allahın yaratdığını heç cür dəyişdirmək olmaz. Doğru din budur, lakin insanların çoxu bunu bilməz}. [Ər-Rum: 30]

"Həhif" deyildikdə, sevimli dost İbrahim (Allahın ona salamı olsun) dini qəsd edilir. Uca Allah buyurur:

{ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٣﴾} [النحل: 123]

{Sonra sənə belə vəhy etdik: "Hənif İbrahimin dininə tabe ol. O, müşriklərdən deyildi}. [Ən-Nəhl: 123]

Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) demişdir: «Hər bir körpə fitrəti üzərində (tövhidə meyilli olaraq) doğulur. Sonra ata-anası onu ya yəhudi, ya nəsrani, ya da məcusi edir. Beləcə, heyvanlar da gözəl biçimdə yaranır. Heç sən onların arasında qulağı kəsik bir heyvan görürsənmi?» Sonra Əbu Hureyra (Allah ondan razı olsun) bu ayəni oxudu:

{فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿30﴾} [الروم: 30]

{Sən bir hənif kimi üzünü dinə tərəf çevir! Allahın insanlara – xəlq etdiyi şüurlu məxluq kimi verdiyi fitrət budur. Allahın yaratdığını heç cür dəyişdirmək olmaz. Doğru din budur, lakin insanların çoxu bunu bilmir} [Ər-Rum: 30] [Səhih Əl-Buxari, (4775)].

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Diqqət edin! Həqiqətən, Rəbbim mənə əmr etmişdir ki, Onun bu gün mənə öyrətdiklərindən sizə bilmədiklərinizi öyrədim. (O, buyurur): «Quluma bəxş etdiyim hər bir mal ona halaldır. Mən qullarımın hamısını həniflər olaraq yaratdım. Lakin sonradan şeytanlar onların yanına gəlib onları dinlərindən döndərdilər, Mənim onlara halal buyurduqlarımı onlara haram buyurdular və onlara barəsində dəlil-sübut nazil etmədiyim şeyləri Mənə şərik qoşmalarını əmr etdilər». [Bu hədisi Müslim (2865) rəvayət etmişdir]

15- Heç bir insan xəta edən biris olduğu və ya başqasının xətalara varis olduğu halda dünyaya gəlmir:

Heç bir insan xəta edən biris olduğu və ya başqasının xətalara varis olduğu halda dünyaya gəlmir. Uca Allah bizə xəbər vermişdir ki, Adənim (Allahın ona salamı olsun) ilahi əmrə müxalif olduğu və zövcəsi Həvva ilə birlikdə ağacın meyvəsindən yediyi zaman peşman olmuş, tövbə etmiş və Allahdan bağışlanma diləmişdir, Allah da ona gözəl sözlər deməyi öyrətmişdir. Adəm (Allahın ona salamı olsun) bu sözlərlə tövbə etmiş, Allah da onların tövbəsini qəbul etmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٣٥﴾ فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾ فَتَلَقَىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾ قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾﴾ [البقرة: 35-38]

{Biz dedik: « Ey Adəm! Sən zövcənlə birlikdə Cənnətdə sakin ol və orada rahatlıqla nemətlərimizdən istədiyiniz yerdə yeyin için, təkəcə bu ağaca ya-xınlaşma-yın! Yoxsa zalım-lar-dan olarsı-nız»}. {Şeytan isə o ağacla onları çaşdırıb olduqları yerdən çıxartdı. Biz de-dik: «Bir-birinizə düşmənlər olaraq aşağı enin! Yerdə sizin üçün müəyyən olunmuş vaxtadək məskən və güngüzəran var-dır»}. {Adəm tövbə etmək üçün Rəbbindən kəlmələr öyrəndi, O da onun tövbəsini qəbul etdi. Həqiqətən də, O, tövbələri qəbul edəndir, Rəhmlidir}. {Biz dedik: «Hamınız oradan yerə enin! Mənim tərəfimdən sizə doğru yol göstəricisi gəldikdə, Mənim yol göstəricimin ardınca gedənlərə heç bir qorxu yoxdur və onlar kədərlənməyəcəklər»}. [Əl-Bəqərə: 35-38]

Allah Adəmin (Allahın ona salamı olsun) tövbəsini qəbul etdikdən sonra o, bir daha asilik etməmişdir. Odur ki, onun zürriyyəti, tövbə ilə silinmiş bir günaha varis olmamışdır. Əslində isə heç bir günahkar başqasının günahını daşımaz. Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ أَعْيَرَ اللَّهُ أَبْنِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٦٤﴾﴾ [الأنعام: 164]

{Hər kəsin qazandığı günah yalnız öz əleyhinədir. Heç bir günahkar başqasının günahını daşımaz. Sonra isə dönüşünüz Rəbbinizə olacaq və O, ixtilafa düşdüyünüz məsələlər barədə sizə xəbər verəcəkdir}. [Əl-Ənam: 164]

Uca Allah buyurur:

﴿مَنْ أَهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا﴾ [الإسراء: 15]

{Doğru yol tutan yalnız özünə xeyir, haqq yoldan azan da ancaq özünə zərər edər. Heç bir günahkar başqasının günahını daşımaz. (Hərə öz günahına cavabdehdir). Biz, Peyğəmbər göndərməmiş (heç bir ümmətə) əzab vermərik!}. [Əl-İsra: 15]

Uca Allah buyurur:

﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ جَمِيلَةٍ لَا يَحْمِلُ مِنْهُ شَيْءٌ ۖ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۗ إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ ۚ وَمَن تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ ۗ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ﴾ [فاطر: 18]

{Heç bir günahkar başqasının günah yükünü daşımaz. Yüku ağır olan kimsə öz yükünü daşımaq üçün başqasını köməyə çağırırsa və çağırdığı kimsə yaxın qohumu olsa belə, o yükdən heç nə daşınmaz. Sən ancaq Rəbbindən Onu görmədikləri halda qorxanları və namaz qılanları xəbərdar edirsən. Kim günahlardan təmizlənirsə, öz xeyrinə təmizlənmiş olur. Qayıdış də ancaq Allahadır}. [Fətir: 18]

16- İnsanların yaradılışındakı qayə yalnız Allaha ibadət etməkdir:

İnsanların yaradılışındakı qayə yalnız Allaha ibadət etməkdir. Uca Allah buyurur:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ [الذاريات: 56]

{Mən cinləri və insanları yalnız Mənə ibadət etmək üçün yaratdım}. [Əz-Zariyat: 56]

17- İlsam dini insanı - istər kişi olsun, istər qadın - ehtiram sahibi etmiş və onun haqlarını kamil şəkildə ödəməyi öz öhdəsinə götürmüş, özünü də öz seçimlərinə, əməllərinə və verdiyi qərarlara görə cavabdeh etmiş, habelə, istər özünə, istərsə də başqalarına zərər verəcəyi əməlin cavabdehliyini də onun boynuna yükləmişdir.

İslam dini insanı - istər kişi olsun, istər qadın - ehtiram sahibi etmişdir. Uca Allah insanı yer üzündə xəlifə olsun deyə yaratmışdır. Uca Allah buyurur:

{وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً...} [البقرة: 30]

{(Bir zaman) Rəbbin mələklərə: «Mən yer üzündə bir xəlifə bərqərar edəcəyəm!» – deyə buyurmuşdur}. [Əl-Bəqərə: 30]

Bu ehtiram, Adəm oğullarından hər kəsə şamil edilir. Uca Allah buyurur:

{*وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَهُمْ فِي الْوَجْرِ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا} [الإسراء: 70]

{Biz Adəm oğullarını hörmətli etdik, onları quruda və dənizdə minik üstündə daşdıq, onlara Pak ruzilər verdik və onları yaratdıqlarımızın çoxundan xeyli üstün elədik}. [Əl-İsra:70]

Uca Allah buyurur:

{لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ} [التين: 4]

{Biz insanı ən gözəl surətdə yaratdıq!}. [Ət-Tin: 4]

Allah insana, Allahdan savayı bir (tağuta) ibadət etməyi, yaxud tabe olmağı, yaxud da itaət edib özünü zəzil etməyi qadağan etmişdir. Uca Allah buyurur:

{وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشُدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى

الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾ إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ
الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوُا الْعَذَابَ وَتَقَطَعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾ [البقرة: 165-166]

{İnsanlardan elələri də var ki, Allahdan qeyrilərini Ona tay tutur, onları da, Allahı sevdikləri kimi sevirlər. İman gətirənlərin isə Allaha olan sevgisi daha güclüdür. Kaş zülm edənlər əzabı görəcəkləri zaman bütün qüdrət və qüvvətin Allaha məxsus olduğunu və Allahın şiddətli əzab verdiyini biləydilər. O zaman (arxasınca gedilib) tabe olunanlar özlərinə tabe olanlardan uzaqlaşacaq, əzabı görəcək və aralarındakı əlaqə kəsiləcəkdir}. [Əl-Bəqərə: 165-166]

Uca Allah, (dünyada ikən) tabeçilikdə olan və onların tabe olduğu böyüklərin halının Qiyamət günü acınacaqlı olacağını bəyan edərək belə buyurur:

﴿قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتَضَعُّوهُمُ أَنَحْنُ صَدَدْتِكُمْ عَنِ الْهَدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ
مُجْرِمِينَ ﴿٣٣﴾ وَقَالَ الَّذِينَ اسْتَضَعُّوهُمُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ
بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُمْ أُنْدَادًا وَأَسْرُوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَعْلَالِ فِي أَعْتَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا
هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾ [سبأ: 33]

{Özlərini yüksək tutanlar da zəiflərə belə deyəcəklər: «Sizə doğru yol göstəricisi gəldikdən sonra sizi ondan bizmi yayındırdıq? Xeyr, siz özünüz günahkar idiniz». Zəiflər özlərini yüksək tutanlara deyəcəklər: “Xeyr! İşiniz gecə-gündüz hiylə qurmaq idi. Siz bizə Allahı inkar etməyi və Ona şəriklər qoşmağı əmr edirdiniz». Onlar əzabı gördükdə peşmançılıq hissini gizlədərək. Kafirlərin boyunlarına zəncirlər vuraraq. Onlar ancaq etdikləri eməllərə görə cəzalandırılırlar}. [Səba: 32-33]

Pak, Müqəddəs və Uca Allahın Qiyamət günündəki ədalətinin kamilliyindəndir ki, yolunu azmış dəvətçilərə və

imamlara, həm öz günahlarını, həm də elmsiz olaraq azdırdıkları kimsələrin günahlarını daşımağı yükləmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ أَلَا سَاءَ مَا يَزُرُونَ﴾

[النحل: 25]

{Qoy onlar Qiyamət günü öz günahlarının hamısını və nadanlıqları üzündən azdırdıkları kəslərin günahlarının bir qismini daşısınlar. Bax gör, daşıyaçaqları yük necə də pisdir!} [Ən-Nəhl: 25]

İslam dini, bu dünyada da, axirətdə də insanın haqlarını kamil şəkildə ödəməyi öz öhdəsinə buraxmışdır. İslam dininin insanın öhdəsinə buraxdığı və insanlara bəyan etdiyi ən əzəmətli haqq, Allahın insanlar üzərindəki haqqı və insanların da Allah üzərindəki haqqıdır.

Rəvayət edilir ki, Muaz (Allah ondan razı olsun) demişdir: «Mən Peyğəmbərin - **Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun** - təkində ikən o: «Ey Muaz!» - deyə mənə xitab etdi. Mən: «Hüzurundayam və əmrinə müntəzirəm» - dedim. O, bunu üç kərə təkrar etdi. Sonra dedi: «Bilirsən Allahın qulları üzərindəki haqqı nədir?» Mən: «Yox!» – dedim. O buyurdu: «Allahın qulları üzərindəki haqqı, qulların Ona ibadət edib heç kəsi Ona şəriq qoşmamalarıdır». O, bir qədər susduqdan sonra yenə: «Ey Muaz!» - deyə mənə xitab etdi. Mən: «Hüzurundayam və əmrinə müntəzirəm» - dedim. O buyurdu: «Bilirsən qulların Allah üzərindəki haqqı nədir? Ona ibadət edib, heç nəyi Ona şəriq qoşmadıqları təqdirdə onlara əzab verməməsidir». [Səhih Əl-Buxari, (6840)].

İslam dini, həmçinin, insanın haqq dinini, zürriyyətini, malını və namusunu qorumağı da onun özünə

tapşırırmışdır. Peygəmbərimiz (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Allah sizin qanınızı, malınızı və namusunuzu, bu ayınızda və bu şəhərinizdə bu gününüzün haramlığı kimi bir-birinizə haram etmişdir». [Səhih Əl-Buxari, (6501)]

Rəsulullah Allahın (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) bu əzəmətli nizamnaməni, yüz mindən çox səhabənin iştirak etdiyi vida həccində elan etmişdir. Sonra yenə vida həccində Qurban günü bunu bir daha təkrar etmişdir. İslam dini insanı öz seçimlərinə, əməllərinə və verdiyi qərarlara görə cavabdeh etmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿وَكُلِّمْنَا الْإِنْسَانَ طَبِيرَهُ فِي عُنُقِهِ ۖ وَنُخْرِجْ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا ﴿١٣﴾ أَقْرَأَ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾﴾ [الإسراء: 13-14]

{Biz hər bir insanın əməlini öz boynundan asdıq. Qiyamət günü isə açıq vəziyyətdə qarşısına qoyulan kitabı ona göstərəcəyik}. {Kitabını oxu! Bu gün sənə özün-özünü hesaba çəkməyin yetər}. [Əl-İsra: 13-14]

Yeni Allah, insanın etdiyi xeyir və ya şər əmələ görə yalnız onun özünü cavabdeh edir və buna görə başqası məsuliyyət daşımır, bir adam başqasının əməlinə görə sorğu-sual edilməz. Habelə başqası da onun əməlinə görə sorğu-sual edilməz. Uca Allah buyurur:

﴿يَأْتِيهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ ﴿٦﴾﴾ [الإنشاق: 6]

{Ey insan! Sən, həqiqətən də, səy göstərib Rəbbinə tərəf can atırsan. Sən Onunla qarşılaşacaqsan!}. [Əl-İnşiqaq: 6]

Uca Allah buyurur:

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ۚ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٤٦﴾﴾ [فصلت: 46]

{Kim yaxşı iş görse, xeyri özünə, kim də pislik etsə, zərəri öz əleyhinə olar. Rəbbin Öz qullarına züml edən deyildir}. [Fusillət: 46]

İlsam dini insanın istər özünə, istərsə də başqalarına zərər verəcəyi əməlin cavabdehliyini onun boynuna yükləmişdir. Uca Allah buyurur:

{وَمَنْ يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلَى نَفْسِهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿111﴾ [النساء: 111]}

{Kim günah qazanarsa, onu ancaq öz əleyhinə qazanmış olar. Allah hər şeyi biləndir, hikmət sahibidir}. [Ən-Nisa: 111]

Uca Allah buyurur:

{وَمَنْ أَجَلٍ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا...} [المائدة: 32]

{Buna görə də İsrail oğullarına yazıb buyurduq ki, kim bir cana qəsd etməyən və ya yer üzündə fəsad törətməyən bir şəxsi öldürərsə, bütün insanları öldürmüş kimi olar. Kim də onu ölümdən xilas edərsə, sanki bütün insanları xilas etmiş kimi olar}. [Əl-Maidə: 32]

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Zülmə məruz qalaraq qətlə yetirilən elə bir kimsə yoxdur ki, onun qanından Adəmin ilk oğluna pay çatmasın. Çünki yer üzündə ilk qətl törədən o olmuşdur». [Səhih Müslim, (5150)]

18- İslam dini kişilərlə qadınları - əməl etmək, məsuliyyət daşımaq, (günah işlərə görə) cəzalanmaq və (yaxşı işlərə görə) savab qazanmaq baxımından bərabər etmişdir.

İslam dini kişilərlə qadınları - əməl etmək, məsuliyyət daşımaq, (günah işlərə görə) cəzalanmaq və (yaxşı işlərə

görə) savab qazanmaq baxımından bərabər etmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا﴾ [النساء: 124]

{Həm kişilərdən, həm də qadınlardan mömin olaraq yaxşı işlər görənlər Cənnətə girərlər və onlara xurma çərdəyindəki oyuq qədər haqsızlıq edilməz}. [Ən-Nisa: 124]

Uca Allah buyurur:

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [النحل: 97]

{Mömin olaraq yaxşı iş görən kişi və qadınlara, əlbəttə, gözəl həyat bəxş edəcək və etdikləri ən yaxşı əməllərə görə onları mütləq mükafatlandıracağıq}. [Ən-Nəhl: 97]

Uca Allah buyurur:

﴿مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْرُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ [غافر: 40]

{Kim pis bir iş tutsa, o ancaq işinin həddi qədər cəza alır. Mömin olmaqla bərabər, yaxşı iş görən kişilər və qadınlar Cənnətə daxil olub orada hesabsız ruziyə nail olurlar} [Ğafir: 40]

Uca Allah buyurur:

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَنِينَ وَالْقَنِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَشِيعِينَ وَالْخَشِيعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّالِحِينَ وَالصَّالِحَاتِ وَالْحَفِظِينَ وَالْحَفِظَاتِ وَاللَّكِرِينَ وَاللَّكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ [الأحزاب: 35]

{Həqiqətən, müsəlman kişilər və müsəlman qadınlar, mömin kişilər və mömin qadınlar, müti kişilər və müti qadınlar, doğru danışan kişilər və doğru danışan qadınlar,

səbirli kişilər və səbirli qadınlar, Allaha baş əyən kişilər və baş əyən qadınlar, sədəqə verən kişilər və sədəqə verən qadınlar, oruc tutan kişilər və oruc tutan qadınlar, ismətlərini qoruyan kişilər və ismətlərini qoruyan qadınlar, Allahı çox zikr edən kişilər və qadınlar üçün Allah bağışlanma və böyük mükafat hazırlamışdır}. [Əl-Əhzab: 35]

19- İslam dini qadına böyük dəyər vermiş və onları (xislət və əxlaq baxımından) kişilərə tay etmişdir. Kişilərə də imkanları daxilində onların qayğısına qalmağı əmr etmişdir. Odur ki, imkan daxilində ata öz qızının qeydinə qalmalı, həddi-büluğa çatmış övlad anasının qayğısına qalmalı, ər də həyat yoldaşının qeydinə qalmalıdır.

İslam dini qadınları (xislət və əxlaq baxımından) kişilərə tay etmişdir. Allahın Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Qadınlar (xislət və əxlaq baxımından) kişilərə taydırlar». [Bu hədisi Tirmizi rəvayət etmişdir, (113)]

İslam dininin qadına verdiyi dəyərlərdən biri də budur ki, imkan daxilində övlad anasının qayğısına qalmalıdır. Allahın Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Verən əl üstün sayılır. Sən ilk əvvəl ananın, atanın, bacının, qardaşının, sonra da sənə ən yaxın olanların qeydinə qalmalısan». [Hədisi İmam Əhməd rəvayət etmişdir, (7105)]

Allahın izni ilə 29 nömrəli başlıqda valideynlərin hansı məqamda olduqları bəyan ediləcəkdir. İslam dininin qadına

verdiyi dəyərlərdən biri də budur ki, imkan daxilində ər öz malından həyat yoldaşına xərcləməlidir. Uca Allah buyurur:

﴿الْيُنْفِقُ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَبْعًا اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا﴾ [الطلاق: 7]

{Var-dövlət sahibi öz varına görə xərcləsin. İmkani az olan isə Allahın ona verdiyindən xərcləsin. Allah heç kəsin üzərinə Özünün ona verdiyi nemətdən artıq yük qoymaz. Allah hər bir çətinlikdən sonra asanlıq verir}. [Ət-Talaq: 7]

Bir nəfər Peyğəmbərdən (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**): «Qadının əri üzərində olan haqqı nədir?» - deyə soruşmuş, Peyğəmbər (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) də ona belə cavab vermişdir: «Yediyin zaman onu da yedirtməli, geyindiyin zaman onu da geyindirməlisən. Onun üzünə vurmamalı və onu alçaltmamalısan». [Hədisi İmam Əhməd rəvayət etmişdir, (20013)]

Rəsulullah (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) qadınların ərleri üzərində olan bəzi haqlarını bəyan edərək demişdir: «Qadınların yeməyi və geyimini imkan daxilində sizin üzərinizə vacibdir». [Səhih Müslim, (1218)]

Rəsulullah (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) buyurur: «Kişinin himayəsində olanların qeydine qalmaması, onun günah qazanmasına kifayətdir». [Bu hədisi İmam Əhməd rəvayət etmişdir, (6495).] Xəttabi (Allah ona rəhmət etsin) demişdir: Peyğəmbər (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**): "himayəsində olanlar" deyəndə, kişinin qayğı göstərməsi vacib olan kimsələr qəsd edilir. Sanki Peyğəmbər (**Allahın salavatı və**

salamı onun üzərinə olsun) himayədar olan kimsəyə demək istəyir ki, ailənin qidasından artıq olmayanı savab qazanmaq üçün sədəqə vermə, əks halda haqlarına girdiyin üçün günah qazanmış olarsan. İslam dininin qadına verdiyi dəyərlərdən biri də budur ki, ataya öz qızının qeydinə qalmasını vacib buyurmuşdur. Uca Allah buyurur:

﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنِمَّ الرِّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا...﴾ [البقرة: 233]

{Analar (istər boşanmış, istərsə də boşanmamış olsun) uşaqlarını əmizdirmə müddətini tamamlatmaq istəyən (atalar) üçün tam iki il əmizdirsinlər. Anaların yeməyi və geyimi öz qüvvəsi dairəsində (uşağın) atasının üzərinə düşür}. [Əl-Bəqərə: 233]

Allah bəyan etmişdir ki, övladı olan ata, imkanına uyğun tərzdə onu yedirtməli və geyindirməlidir. Uca Allah buyurur:

﴿... فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ...﴾ [الطلاق: 6]

{Sizin üçün uşaq əmizdirirlərsə, onların xərclərini ödəyin}. [Ət-Talaq: 6]

Allah uşağın atasına onun əmizdirilməsinin xərclərini ödəməyi vacib buyurmuşdur. Bu da dəlildir ki, uşağın xərcləri atasının öhdəsinə düşür. Burada "uşaq" deyildikdə, həm oğlan uşağı, həm də qız uşağı qəsd edilir. Aşağıda qeyd edilmiş hədisdə zövcənin və onun uşaqlarının xərclərinin ataya vacib olduğuna dəlalət edir. Aişə (Allah ondan razı olsun) rəvayət etmişdir ki, Hind Peyğəmbərə (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) demişdir: «Əbu Süfyan xəsis adamdır. Əgər mən onun malından gizlincə götürsəm, mənə günah sayılırmı?» Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) də ona belə

buyurmuşdur: «Onun malından sənə və oğluna bəs edəcək qədər götürə bilərsən». [Bu hədisi Əl-Buxari rəvayət etmişdir]

Möhtərəm Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) maldan qızlara və bacılara xərcləməyin fəzilətini bəyan etmişdir. Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) belə buyurmuşdur: «Hər kim iki yaxud üç qızını və ya iki yaxud üç bacısını böyüdənədək, yaxud son nəfəsinədək onların qeydinə qalarsa, mən və o, (Cənnətdə) belə olacağım». dedi və orta barmağı ilə işarə barmağını birləşdirdi». [Silsilə əl-Əhadis əs-Səhihə, (296)]

20- Ölüm əbədi olaraq yox olmaq demək deyil, əksinə, o, əməl edilən yerdən əməlin əvəzi (mükafatı və ya cəzası) veriləcək yerə köçməkdir. Ölüm həm bədəni, həm də ruhu yaxalayır. Ruhun ölməsi, bədəni tərk etməsidir. Qiyamət günü o insan dirildikdə ruhu yenə onun bədəninə qayıdacaq. İnsan öldükdən sonra onun ruhu başqa bir bədənə sirayət etmir, onun içinə yerləşmir.

Ölüm əbədi olaraq yox olmaq demək deyil. Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ يَتَوَفَّكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ﴾ [السجدة: 11]

{De: «Sizə müvəkkil olan ölüm mələyi canınızı alacaq, sonra da Rəbbinizə qaytarılacaqsınız!»}. [Əs-Səcdə: 11]

Ölüm həm bədəni, həm də ruhu yaxalayır. Ruhun ölməsi, bədəni tərk etməsidir. Qiyamət günü, o insan dirildikdə ruhu yenə onun bədənində qayıdacaq. Uca Allah buyurur:

﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَبِمَسْكِئَاتٍ فَصَلَّىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ

الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ [الزمر: 42]

{Allah ölenlərin canını ölüm anında, ölməyənlərin canını isə onlar yuxuda ikən alır. Ölümünə hökm verdiyi kəsin canını saxlayır, digərini isə müəyyən olunmuş vaxtadək buraxır. Həqiqətən, bunda ağıl sahibləri üçün dəlillər vardır}. [Əz-Zumər: 42]

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «İnsanın ruhu bədənindən çıxarıldığı zaman gözləri onun arxasınca baxar». [Bu hədisi Müslim rəvayət etmişdir (920)]

İnsan öldükdən sonra əməl edilən yerdən əməlin əvəzi (mükafatı və ya cəzası) veriləcək yerə köçür. Uca Allah buyurur:

﴿إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعَدَّ اللَّهُ حَقًّا إِنَّهُ يَبْدُوُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٤١﴾

[يونس: 4]

{Hamınızın dönüşü Onadır. Bu, Allahın haqq olan vədidir. O, məxluqu ilk dəfə yaradır, sonra onu Qiyamət günü yenidən dirildir ki, saleh əməllər edənləri ədalətlə mükafatlandırсын. Kafirlərə gəlincə, küfr etdiklərinə görə onlar üçün qaynar içki və ağırlı-acılı bir əzab hazırlanmışdır}. [Yunus: 4]

İnsan öldükdən sonra onun ruhu başqa bir bədəne sirayət etmir, onun içinə yerləşmir. İnsan öldükdən sonra onun ruhunun başqa insana keçməsinə nə ağıl, nə hissiyyat orqanları qəbul edər, nə də Peyğəmbərlərdən (Allahın onlara salamı olsun) bu etiqadı təsdiqləyəcək bir rəvayət vardır.

21- İslam dini (insanları) imanın ən böyük əsasları ilə iman gətirməyə dəvət edir. O əsaslar: Allaha, Onun mələklərinə, ilahi kitablara - Tövratə, İncilə və Zəbura - təhrif olunmamışdan əvvəlki halına -, habelə Qurana, bütün peyğəmbərlərə və elçilərə (Allahın onlara salamı olsun), o cümlədən də, onların sonuncusuna - peyğəmbərlərin və elçilərin sonuncusu Muhəmmədə (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun), habelə, Axirət gününə iman gətirməkdir. Biz bilməliyik ki, dünya həyatından sonra həyat olmasaydı, həyat və həyatda yaşamaq mənasız olardı. Habelə, qəzavü-qədərə iman gətirməyə də dəvət edir.

İslam dini (insanları) bütün peyğəmbərlərin və elçilərin dəvət etdiyi kimi, imanın ən böyük əsasları ilə iman gətirməyə dəvət edir. (Həmin əsaslar) bunlardır:

Birincisi: iman gətirməliyik ki, Allah bu kainatın Rəbbi, yaradanı, ruzi verəni və idarə edənidir; yalnız O, ibadət olunmağa layiqdir və Ondən savayı ibadət olunan nə varsa, hamısı batildir. Ondən başqa ibadət olunan hər bir məbud batildir. İbadət yalnız Ona edilməlidir və yalnız Ona edilən ibadət doğru sayılır. Bu məsələyə dair dəlillər artıq 8-ci başlıqda bəyan edilmişdir.

Pak, Müqəddəs və Uca Allah əzəmətli Quranda, ayrı-ayrı yerlərdə bir çox ayələrdə bu böyük əsasları zikr etmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿ءَاَمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَاَمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْ رُّسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٥٥﴾ [البقرة: 285]

{Allahın Rəsulu öz Rəbbindən ona nazil edilənə iman gətirdi, möminlər də, iman gətirdilər. Hamısı Allaha, Onun mələklərinə, kitablarına və elçilərinə iman gətirdilər. Onlar dedilər: «Biz Onun elçiləri arasında fərq qoymuruq!» Həmçinin, dedilər: «Eşitdik və itaət etdik! Ey Rəbbimiz, Səndən bağışlanma diləyirik, dönüş də, yalnız Sə-nədir!»}. [Əl-Bəqərə: 285]

Uca Allah buyurur:

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَأَبْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّادِقِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾﴾ [البقرة: 177]

{Yaxşı əməl üzünüzü məşriqə və məğribə tərəf çevirməyiniz deyildir. Lakin yaxşı əməl sahibləri Allaha, Axirət gününə, mələklərə, kitablara və peyğəmbərlərə iman gətirən, sevdiyi malı qohum-əqrəbaya, yetimlərə, yoxsullara, müsafirlərə, dilənənlərə və kölələrin azad edilməsinə xərcləyən, namaz qılıb zəkat verən, əhd bağladıqda əhdlərini yerinə yetirən, sıxıntı və xəstəlik üz verdikdə, habelə, döyüş zamanı səbir edən şəxslərdir. Onlar imanlarında doğru olanlardır. Müttəqi olanlar da, məhz onlardır}. [Əl-Bəqərə: 177]

Uca Allah bu əsaslarla imana dəvət etmiş və bu əsaslarla küfr edən kimsənin dərin bir azgınlığa düşdüyünü bəyan etmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِن قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿١٣٦﴾﴾

[النساء: 136]

{Ey iman gətirənlər! Allaha və Peyğəmbərinə, Onun Öz Peyğəmbərinə endirdiyi Kitaba (Qurana) və ondan əvvəl nazil etdiyi kitablara iman gətirin! Allaha, onun mələklərinə, kitablarına, peyğəmbərlərinə və axirət gününə inanmayan şəxs, şübhəsiz ki, (doğru yoldan) çox azmışdır}. [Ən-Nisa: 136]

Ömər ibn Xəttabdan (Allah ondan razı olsun) rəvayət edilmiş hədisdə belə deyilir: «Bir gün biz Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) yanında oturmuşduq. Birdən ağappaq paltarlı, zil qara saçlı, üst-başında da səfərdən bir əsər-əlamət görünməyən və heç birimizin tanımadığı bir adam yanımıza gəldi. Nəhayət, o yaxınlaşıb Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) ilə üzbəüz oturdu, dizlərini onun dizlərinə dayadı, əllərini də öz budunun üstünə qoyub dedi: «Ey Muhəmməd, mənə İslam haqqında xəbər ver!». Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurdu: «İslam odur ki, Allahdan başqa haqq məbud olmadığına və Muhəmmədin Onun Rəsulu olduğuna şəhadət gətirəsən, namaz qılasan, zəkat verəsən, ramazan ayını oruc tutasan və imkanın olduğu təqdirdə Kəbəni ziyarət edəsən». Adam: «Doğru söylədin!» – dedi. Ömər ibn əl-Xattab dedi: “Biz ona təəccüb etdik, o həm sual verdi, həm də cavabın doğru olduğunu bildirdi. Sonra o dedi «Mənə iman haqqında xəbər ver». Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurdu: «İman odur ki, Allaha, Onun mələklərinə, kitablarına, elçilərinə və Axirət gününə iman gətirəsən, habelə qədərə – onun xeyrinə və şərinə iman gətirəsən». Adam: «Doğru söylədin!»– dedi. Sonra o dedi: «Mənə ehsan haqqında xəbər ver». Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurdu: «Ehsan odur ki, Allaha, sanki Onu

görmüşsən kimi ibadət edəsən. Sən Onu görməsən də, bil ki, O səni görür». [Səhih Müslim, (8)]

Bu hədisdə Cəbrail (Allahın ona salamı olsun) Allahın Rəsulu Muhəmmədin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) yanına gəlib dinin əsasları barədə soruşur. Bunlar: İslam, iman və ehsandır. Allahın Rəsulu Muhəmməd (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) onun sullarına cavab verir. Sonra Allahın Rəsulu Muhəmməd (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) səhabələrinə (Allah onlardan razı olsun) xəbər verir ki, o gələn kimsə Cəbrail (Allahın ona salamı olsun) imiş, onlara dinini öyrətməyə gəlmişdi. Budur İslam - ilahi risalə! Cəbrail (Allahın ona salamı olsun) onu Allahın Rəsulu Muhəmmədə (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) gətirmiş, Allahın Rəsulu Muhəmməd (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) onu insanlara təbliğ etmiş, onun səhabələri (Allah onlardan razı olsun) də onu yadda saxlamış və Peyğəmbərdən (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) sonra insanlara təbliğ etmişlər.

İkincisi: Mələklərə iman gətirməkdir. Onlar, qeyb aləmində olan varlıqlardır. Allah onları yaratmış, onlara müəyyən görkəm vermiş və onlara böyük işlər görməyi tapşırırmışdır. Onları gördüyü təqdiralayıq əməllərdən biri də, ilahi risalələri elçilərə və peyğəmbərlərə (Allahın onlara salamı olsun) çatdırmaqdır. Mələklərin ən hörmətlisi, Cəbraildir (Allahın onlara salamı olsun). Cəbrailin (Allahın onlara salamı olsun) elçilərə (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) vəhy nazil etməsinə dələlət edən ayələrdən biri, Uca Allahın bu sözüdür:

(يُنزِلُ الْمَلَكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنْذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ ﴿٢﴾ [النحل: 2])

{Allah Öz hökmü ilə qullarından istədiyi kimsəyə mələkləri vəhylə göndərib buyurur: «Qullarımı qorxudub xəbərdar edin ki, Məndən başqa ibadətə layiq olan məbud yoxdur. Məndən qorxun!»}. [Ən-Nəhl: 2]

Uca Allah buyurur:

(وَإِنَّهُ لَنَزِيلٌ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٩٥﴾ وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾) [الشعراء: 192-196]

{Şübhəsiz ki, bu, aləmlərin Rəbbindən nazil edilmişdir}. {Onu sadıq ruh Cəbrail endirdi}. {Sənin qəlbinə ki, xəbərdar edənlərdən olasan}. {Bu Quran açıq-aydın ərəb dilində nazil edildi}. {Şübhəsiz ki, o, keçmiş ümmətlərin kitablarında da xatırlanır}. [Əş-Şuəra: 192-196]

Üçüncüsü: ilahi kitablara - Tövrata, İncilə, Zəbura - təhrif edilməmişdən əvvəl, habelə, Qurana (və s. adları bizə məlum olmayan ilahi kitablara) iman gətirməkdir. Uca Allah buyurur:

(يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ءَامِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ ؕ وَالْكِتٰبِ الَّذِى نَزَّلَ عَلٰى رَسُوْلِهِ ؕ وَالَّذِى نَزَّلَ مِنْ قَبْلُ ؕ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ ؕ وَكُتُبِهٖ ؕ وَرُسُلِهٖ ؕ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلٰلًا بَعِيْدًا ﴿١٣٦﴾) [النساء: 136]

{Ey iman gətirənlər! Allaha və Peyğəmbərinə, Onun Öz Peyğəmbərinə endirdiyi Kitaba (Qurana) və ondan əvvəl nazil etdiyi kitablara iman gətirin! Allaha, onun mələklərinə, kitablarına, peyğəmbərlərinə və axirət gününə inanmayan şəxs, şübhəsiz ki, (doğru yoldan) çox azmışdır}. [Ən-Nisa: 136]

Uca Allah buyurur:

(نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنجِيلَ ﴿٥﴾ مِنْ قَبْلِ هٰذِهِ لِلنَّاسِ وَأَنزَلَ الْفُرْقٰنَ ۗ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيٰتِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۗ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٤﴾) [آل عمران: 4]

{O, bu Kitabı sənə özündən əvvəlkiləri təsdiqləyən, həm də, haqq olaraq nazil etdi. Tövratı və İncili də, O nazil etdi – daha əvvəllər insanlara doğru yolu göstərən rəhbər olmaq üçün. Furqanı da, O nazil etdi. Şübhəsiz ki, Allahın ayələrinə küfr edənlər üçün şiddətli bir əzab vardır. Allah qüdrətlidir, intiqam almağa qadirdir}. [Ali-İmran: 3-4]

Uca Allah buyurur:

﴿عَامَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَكَاتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْ رُّسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾﴾ [البقرة: 285]

{Peyğəmbər Rəbbi tərəfindən ona nazil edilənə (Qurana) inanmış və möminlər də iman gətirmişlər. (Onların) hamısı Allaha, Onun mələklərinə, kitablarına və (bütün) peyğəmbərlərinə iman gətirərək dedilər: «Biz Onun Peyğəmbərləri arasında fərq qoymuruq. (Allahın hökmlərini) eşitdik (anladıq) və itaət etdik. Ey Rəbbimiz, bizi bağışla, (axırda) Sənin dərğahına (hüzuruna) qayıdacağıq!»}. [Əl-Bəqərə: 285]

Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾﴾ [آل عمران: 84]

{(Ya Rəsulum!) Söylə: «Biz Allaha, bizə nazil olana (Qurana), İbrahimə, İsmailə, İshaqa, Yəquba və onun oğullarına nazil edilənə, Rəbbi tərəfindən Musa, İsa və (sair) peyğəmbərlərə verilənlərə inandıq və onların heç birini bir-birindən ayırmırıq. Biz yalnız Ona (Allaha) təslim oluruq!»}. [Ali-İmran: 84]

Dördüncüsü: Bütün peyğəmbərlərə və elçilərə (Allahın onlara salamı olsun) iman gətirmək. Peyğəmbərlərin və elçilərin (Allahın onlara salamı olsun) hamısına iman gətirmək və onların hamısının Allah tərəfindən, öz ümmətlərinə Allahın risalələrini, Onun dinini və şəriətini təbliğ etmək üçün göndərilmiş peyğəmbərlər olduğuna etiqad etmək vacibdir. Uca Allah buyurur:

﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا مِن رَّبِّهِمْ وَأَلَّا سُبَّاطَ وَمَا أَوْتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ التَّيْيِبُونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾﴾
[البقرة: 136]

{Deyin: «Biz Allaha, bizə nazil olana, İbrahimə, İsmailə, İshaqa, Yaquba və onun nəslinə nazil olanlara, Musa və İsayaya verilənlərə, özlərinin Rəbbi tərəfindən peyğəmbərlərə verilənlərə iman gətirdik. Biz onların heç birini digərindən fərqləndirmirik. Biz yalnız Ona təslim olanlarıq!»} [Əl-Bəqərə: 136]

Uca Allah buyurur:

﴿عَمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾﴾ [البقرة: 285]

{Allahın Rəsulu öz Rəbbindən ona nazil edilənə iman gətirdi, möminlər də, iman gətirdilər. Hamısı Allaha, Onun mələklərinə, kitablarına və elçilərinə iman gətirdilər. Onlar dedilər: «Biz Onun elçiləri arasında fərq qoymuruq!» Həmçinin, dedilər: «Eşitdik və itaət etdik! Ey Rəbbimiz, Səndən bağışlanma diləyirik, dönüş də, yalnız Sənədir!»}. [Əl-Bəqərə: 285]

Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ وَمَا أَوْتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالَّتَّيْيِبُونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾﴾
[آل عمران: 84]

{Deyin: «Biz Allaha, bizə nazil olana, İbrahimə, İsmailə, İshaqa, Yaquba və onun nəslinə nazil olanlara, Musa və İsayə verilənlərə, özlərinin Rəbbi tərəfindən peyğəmbərlərə verilənlərə iman gətirdik. Biz onların heç birini digərindən fərqləndirmirik. Biz yalnız Ona təslim olanlarıq!»}. [Ali-İmran: 84]

Həmçinin, onların sonucusu - peyğəmbərlərin və elçilərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) sonuncu Allahın Rəsulu Muhəmmədə (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) iman gətirmək. Uca Allah buyurur:

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٨١﴾ [آل عمران: 81]

{(Ey kitab əhli!) O vaxtı yadınıza gətirin ki, Allah Peyğəmbərlərdən: «Sizə verdim kitab və hikmətdən sonra, sizdə olanı təsdiq edən bir Peyğəmbər gəldikdə ona mütləq inanıb yardım edəcəksiniz», - deyə əhd almış və onlara: «Bunu təsdiq edib, ağır olan əhdimi qəbul etdinizmi?» – demişdi. Onlar da: «Təsdiq etdik!» – deyə cavab vermişdilər. (Bu zaman) Allah: «Elə isə (bir-birinizə) şahid olun! Mən də sizinlə bərabər şahidlərdənəm» - deyə buyurmuşdu!}. [Ali-İmran: 81]

İslam dini, ümumən peyğəmbərlərin və elçilərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) hamısına, o cümlədən də Allahın Rəsulu Muhəmmədə (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) iman gətirməyi vacib buyurur. Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أَنْزَلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ .....﴾

[المائدة: 68]

{De: «Ey Kitab əhli! Tövrata, İncilə və Rəbbinizdən sizə nazil edilənə düzgün əməl etmədikcə, siz doğru bir yol üzərində deyilsiniz»}. [Əl-Maidə: 68]

Uca Allah buyurur:

{قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٦٤﴾
[آل عمران: 64]}

{De: «Ey Kitab əhli! Bizim və sizin aranızda olan eyni bir kəlməyə gəlin ki, Allahdan başqasına ibadət etməyə, Ona heç bir şeyi şərik qoşmayaq və Allahı qoyub bir-birimizi ilahiləşdirməyə». Əgər onlar yenə üz çevirsələr, deyin: «Şahid olun ki, biz müsəlmanlarıq!»} [Ali-İmran: 64]

Kim Peyğəmbərlərdən birinə küfr edərsə, peyğəmbərlərin və elçilərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) hamısına küfr etmiş olar. Odur ki, Allah Nuhun (Allahın ona salamı olsun) qövmü barədə nə hökm verdiyi haqda belə buyurur:

[كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾] [الشعراء: 105]

{Nuh qövmü elçiləri yalançı saydı}. [Əş-Şuəra: 105]

Məlumdur ki, Nuhdan (Allahın ona salamı olsun) əvvəl rəsul olmayıb. Lakin buna rəğmən, qövmü onu yalançı saydığı zaman, peyğəmbərlərin və elçilərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) hamısını yalançı saymış hesab edilmişlər. Çünki peyğəmbərlərin və elçilərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) hamısının dəvəti və qayəsi eynidir.

Beşincisi: Axirət gününə iman gətirməkdir. Bu - Qiyamət günüdür. Dünya həyatı başa çatdıqda, Allah, mələk İsrafilə (Allahın ona salamı olsun) sura üfurməyi əmr edəcək və o,

bir dəfə ona üfürən kimi Allahın dilədiyi hər kəs öləcəkdir. Uca Allah buyurur:

(وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ ﴿٦٨﴾) [الزمر: 68]

{Sur üfürüləcək və Allahın istədiyi kimsələrdən başqa göylərdə və yerdə kim varsa, hamısı öləcək. Sonra bir daha ona üfürülən kimi onlar qalxıb baxacaqlar}. [Əz-Zumər: 68]

Allahın dilədikləri istisna olmaqla, göylərdə və yerdə olanların hamısı həlak olduqdan sonra, Allah göyləri və yeri bükəcək. Bu xüsusda Uca Allah belə buyurur:

(يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجْلِ لِلْكِتَابِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدًّا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٠٤﴾) [الأنبياء: 104]

{O gün göyü yazılı səhifələrin büküldüyü kimi bükəcəyik. Məxluqatı ilk dəfə yaratdığımız kimi yenə əvvəlki halına qaytaracağıq. Biz vəd vermişik. Sözsüz ki, Biz onu yerinə yetirəcəyik}. [Əl-Ənbiya: 104]

Uca Allah buyurur:

(وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٍ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾) [الزمر: 67]

{Onlar Allahı layiqincə qiymətləndirmədilər. Halbuki Qiyamət günü yer bütünlüklə Onun Ovcunda olacaq, göylər isə Onun sağ əli ilə büküləcəkdir. O, Pakdır, Müqəddəsdir və onların Ona qoşduqları şəriklərdən Ucadır}. [Əz-Zumər: 67]

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Qiyamət günü qüdrətli və qüvvətli Allah göyləri bükəcək, sonra da onları sağ əlinə götürüb deyəcək: «Hökmdar Mənəm! Hanı özlərini darta hökmdarlar?! Hanı təkəbbürlülər?!» Həmçinin, yerləri bükəcək, sonra da onları sol əlinə götürüb deyəcək:

«Hökmdar Mənəm! Hanı özlərini dardan hökmdarlar?! Hanı təkəbbürlülər?!». [Bu hədisi Müslim rəvayət etmişdir]

Sonra Allah mələyə ikinci dəfə sura üfurməsini əmr edəcək və (o, sura üfürən kimi) onlar qalxıb baxacaqlar. Uca Allah buyurur:

﴿..... ثُمَّ نَفَخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ [الزمر: 68]

{ Sonra bir daha ona üfürülən kimi onlar qalxıb baxacaqlar}. [Əz-Zumər: 68]

Allah məxluqatı dirildən kimi, onları haqq-hesaba çəkmək üçün məşərə toplayacaq. Uca Allah buyurur:

﴿يَوْمَ تَشْقُقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ذَلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ﴾ [ق: 44]

{O gün yer onlardan ötrü yarılacaq, onlar sürətlə carçıya doğru çıxacaqlar. Beləcə, onları bir yerə yığmaq Bizim üçün asandır}. [Qaf: 44]

Uca Allah buyurur:

﴿يَوْمَ هُمْ بَرْزُورٌ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ [غافر: 16]

{O gün insanlar yer üzünə çıxacaq və onların heç bir şeyi Allahdan gizli qalmayacaqdır. Allah deyəcək: «Bu gün hökm kimə məxsusdur?» Tək olan, hər şeyə Qalib Gələn Allaha!} [Ğafir: 16]

Həmin gün Allah insanların hamısını haqq-hesaba çəkəcək, hər bir zalımdan zülm etdiyi kimsənin qisasını alacaq və hər bir insana etdiyi əməlin əvəzini (mükafatını, yaxud cəzasını) verəcək. Uca Allah buyurur:

﴿الْيَوْمَ نُجْزِي كُلَّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ [غافر: 17]

{Bu gün hər kəsə qazandığının əvəzi veriləcək. Bu gün haqsızlıq olmaz. Şübhəsiz ki, Allah tez haqq-hesab çəkəndir}. [Ğafir: 17]

Uca Allah buyurur:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِن تَكُ حَسَنَةً بَطَّلِعْهَا وَوُتِّتْ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ [النساء: 40]

{Şübhəsiz ki, Allah zərrə qədər haqsızlıq etməz. Əgər qulun gördüyü iş yaxşı əməl olarsa, Allah onun savabını qat-qat artırır və bu əməl sahibinə Öz tərəfindən böyük mükafat verir}. [Ən-Nisa: 40]

Uca Allah buyurur:

{وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿٧﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾} [الزلزلة: 7-8]

{Zərrə qədər yaxşılıq edən əvəzini alacaqdır}. {Zərrə qədər pislik edən də əvəzini alacaqdır}. [Zəlzələ: 7-8]

Uca Allah buyurur:

{وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَسِيبِينَ ﴿٤٧﴾} [الأنبياء: 47]

{Biz Qiyamət günü ədalət tərəziləri ilə haqq-hesab çəkəcəyik. Heç kimə hər hansı bir şeydə ədalətsizlik edilməyəcəkdir. Görülmüş iş bir xardal dənəsi misində olsa belə, onu gətirib tərəziyə qoyacağıq. Biz haqqı araşdırmağa bəs edərik}. [Əl-Ənbiya: 47]

Dirilmə və haqq-hesaba çəkilmədən sonra, əməllərin əvəzi veriləcək. Kim saleh əməllər etmişdirsə, ona heç əsla tükənməyən əbədi nemətlər bəxş ediləcək. Kim də günah işlər görmüş və küfr etmişdirsə, ona əzab veriləcək. Uca Allah buyurur:

{الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي حَتَّىٰ التَّعْلِيمِ ﴿٥٦﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٥٧﴾} [الحج: 56-57]

{O gün hökm yalnız Allahındır. Allah onların arasında hökm verəcəkdir. İman gətirib yaxşı işlər görənlər Nəim cənnətlərində olacaqlar. Kafir olub ayələrimizi yalan hesab edənləri isə rüsvayedicə bir əzab gözləyir}. [Əl-Həcc: 56-57]

Biz bilirik ki, əgər dünya həyatı son olmuş olsaydı, həyatın və həyatda yaşamağın mənası olmazdı. Uca Allah buyurur:

{أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾} [المؤمنون: 115]

{Yoxsa elə hesab edirdiniz ki, sizi əbəs yerə yaratmışıq və siz heç vaxt Bizə qaytarılmayacaqsınız?}. [Əl-Muminun: 115]

Altıncısı: Qəzavü-qədərə iman gətirməkdir. Yəni Allahın, bu kainatda baş vermiş, baş verən və baş verəcək hər şeyi bilməsinə, habelə, Allahın bunların hamısını, göyləri və yeri yaratamamışdan əvvəl (Lövhi-Məhfuzə) yazdığına iman gətirmək vacibdir. Uca Allah buyurur:

{*وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنَ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظِلْمَةٍ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٥٩﴾} [الأنعام: 59]

{Qeybin açarları Onun yanındadır, Onları yalnız O bilir. O, quruda və dənizdə nələr olduğunu bilir. Onun xəbəri olmadan yerə düşən bir yarpaq belə yoxdur. Yerin qaranlıqlarında elə bir toxum, elə bir yaş və elə bir quru şey yoxdur ki, açıq-aydın Yazıda (Lövhi-Məhfuzda) olmasın}. [Əl-Ənam: 59]

Həmçinin, Allahın hər şeyi Öz elmi ilə əhatə etdiyinə (iman gətirmək vacibdir). Uca Allah buyurur:

{اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾} [الطلاق: 12]

{Yeddi göyü və yerdən də bir o qədərini yaradan Allahdır. Vəhy onların arasında ona görə nazil olur ki, Allahın hər şeyə qadir olduğunu və Allahın hər şeyi elmi ilə əhatə etdiyini biləsiniz}. [Ət-Talaq: 12]

Həmçinin, (iman gətirmək vacibdir ki,) bu kainatda nə baş verirsə, yalnız Allahın iradəsi və istəyi, üstəlik, Onun yaratması və səbəbləri asanlaşdırması ilə baş verir. Uca Allah buyurur:

{الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ

فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾ [الفرقان: 2]

{Göylərin və yerin səltənəti Ona məxsusdur. O, Özünə oğul götürməmişdir, səltənətində də heç bir şəriki yoxdur. O, bütün şeyləri xəlq etmiş və onlara münasib bir biçim vermişdir}. [Əl-Furqan: 2]

Bunda, Allahın böyük hikməti vardır. O hikmət ki, insanlar onu dərk etmirlər. Uca Allah buyurur:

﴿حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ الْتُذْرُوتُ﴾ [القمر: 5]

{Bu, böyük bir hikmətdir. Lakin arxa çevirənlərə təhdidlər nə fayda verə bilər?!}. [Əl-Qəmər: 5]

Uca Allah buyurur:

﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [الروم: 27]

{Məxluqatı ilk dəfə yoxdan yaradan, sonra onu bir daha təkrarlayan Odur. Bu da Onun üçün çox asandır. Göylərdə və yerdə olan ən Uca sifətlər Ona məxsusdur. O, Qüdrətlidir, Hikmət sahibidir}. [Ər-Rum: 27]

Uca Allah Özünün hikmətli olduğunu bildirmiş və Özünü Hikmət sahibi adlandırmışdır. Uca Allah buyurur:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَابِئًا بِأَلْقِسْطٍ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [آل عمران: 18]

{Allah ədalətli olaraq şahidlik etmişdir ki, Özündən başqa ibadətə layiq olan məbud yoxdur. Mələklər və elm sahibləri də, buna şahidlik etmişlər. Ondan başqa ibadətə layiq olan məbud yoxdur, Qüdrətlidir, Hikmət sahibidir}. [Ali-İmran: 18]

Uca Allah, Qiyamət günü İsanın (Allahın ona salamı olsun) Allaha belə xitab edəcəyini buyurur:

﴿إِن تُعَذِّبْنَهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِن تَغْفِرَ لَهُمْ فإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [المائدة: 118]

{«Əgər onlara əzab versən, sözsüz ki, onlar Sənin qullarıdır. Əgər onları bağışlasan, şübhəsiz ki, Sən Qüdrətlisən, Hikmət sahibisən!»}. [Əl-Maidə: 118]

Musa (Allahın ona salamı olsun) Tur dağının yanında olarkən Uca Allah onu çağırır belə buyurmuşdur:

{يٰمُوسَىٰ إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٩﴾} [النمل: 9]

{Ey Musa! Qüdrətli, Müdrik Allah Mənəm!}. [Ən-Nəml: 9]

Həmçinin, əzəmətli Quranın da hikmətli olduğu bildirilmişdir. Uca Allah buyurur:

{الَّذِي كَتَبَ أَحْكَامَ عَائِيَّتُهُ ثُمَّ فَضَّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ﴿١﴾} [هود: 1]

{Əlif. Ləm. Ra. Bu, Müdrik, hər şeydən Xəbərdar olan Allah tərəfindən, ayələri mükəmməlləşdirilmiş, sonra da ətraflı izah edilmiş bir Kitabdır}. [Hud: 1]

Uca Allah buyurur:

{ذَٰلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُلْقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا ﴿٣٩﴾} [الإسراء: 39]

{Bunlar Rəbbinin sənə vəhy etdiyi hikmətdəndir. Allahla yanaşı başqa məbuda ibadət etmə, yoxsa qınanmış və qovulmuş halda Cəhənnəmə atılırsan}. [Əl-İsra: 39]

22- Peyğəmbərlər (Allahın onlara salamı olsun) Allahın dinini təbliğ etmək xüsusunda, habelə, ağıla müxalif olan və ya gözəl əxlaqa aid olmayan işlərdə məsumdurlar. Peyğəmbərlərə (Allahın onlara salamı olsun) Allahın əmrlərini Onun qullarına təbliğ etmək tapşırılmışdır. Rububiyyətdən və uluhiyyətdən onlara məxsus olan heç bir şey yoxdur. Əksinə, onlar digər insanlar kimi insandırlar. Uca Allah onlara Öz risalələrini nazil etmişdir.

Peyğəmbərlər (Allahın onlara salamı olsun) Allahın dinini təbliğ etmək xüsusunda məsumdurlar. Belə ki, Allah Öz risalələrinin təbliğ edilməsi üçün ən xeyirli insanları seçmişdir. Uca Allah buyurur:

{اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾ [الحج: 75]}

{Allah mələklərdən də elçilər seçir, insanlardan da. Həqiqətən, Allah eşidəndir, görəndir!}. [Əl-Həcc: 75]

Uca Allah buyurur:

{*} إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَعِيسَىٰ ابْنِ مَرْيَمَ وَعَبَّادَ إِبراهيمَ وَعَالَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٣٣﴾ [آل عمران: 33]

{Allah Adəmi, Nuhu, İbrahim nəslini və İmran ailəsini seçib aləmlərdən üstün etdi}. [Ali-İmran: 33]

Uca Allah buyurur:

{قَالَ يَمُوسَىٰ إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي وَبِكَالِمِ فَاخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَكُن مِّنَ الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ [الأعراف: 144]}

{(Allah) belə buyurdu: «Ya Musa! Mən Öz risalətlərimdə (Tövratin lövhələrini nazil etməklə) və (səninlə arada heç bir vasitə olmadan) danışmağım (dövründəki bütün) insanlardan səni seçib üstün tutdum. İndi sən verdiyimi al və (bu nemətlərə görə) şükür edənlərdən ol!»}. [Əl-Əraf: 144]

Elçilər (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) bilirlər ki, onlara nazil olan nə varsa, ilahi vəhydir. Onlar mələklərin vəhy nazil etdiyini müşahidə edirlər. Uca Allah buyurur:

{عَلِمَ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ إِلَّا مَن أَرَادَ مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِن خَلْفِهِ رَصَدًا ﴿٢٧﴾ لِّيَعْلَمَ أَن قَدِ ابْلَغُوا رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا ﴿٢٨﴾ [الحج: 26-28]}

{O, qeybi biləndir və Öz qeybini heç kəsə açmaz, razı qaldığı elçidən baş-qa. Həqiqətən, Allah onların önündə və arxasında gözetçilər qoyur ki, hər kəs onların, Rəbbinin

göndərdiklərini necə təbliğ etdiyini bilsin. Allah onların nə etdiklərini nəzarəti altında saxlayır və hər şeyi ayrı-ayrılıqda hesaba alır}. [Əl-Cin: 26-28]

Allah onlara Öz risalələrini təbliğ etməyi buyurmuşdur. Uca Allah buyurur:

﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ [المائدة: 67]

{Ey Rəsul! Rəbbindən sənə nazil ediləni təbliğ et! Əgər bunu etməsən, Onun risalətini yerinə yetirmiş olmazsan. Allah səni insanlardan qoruyacaq. Şübhəsiz ki, Allah kafir toplumu doğru yola yönəltməz}. [Əl-Maidə: 67]

Uca Allah buyurur:

﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ [النساء: 165]

{Biz Peyğəmbərləri (möminlərə) müjdə gətirən və (kafirləri) əzabla qorxudan olaraq göndərdik ki, daha insanlar üçün Peyğəmbərlərdən sonra Allaha qarşı bir bəhanə yeri qalmasın. Allah yenilməz qüvvət sahibi, hikmət sahibidir!}. [Ən-Nisa: 165]

Elçilər (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) Allahdan olduqca çox çəkinir və qorxur (və elə buna görə də) Onun risalələrinə nə bir şey əlavə edir, nə də Ondan bir şey bir şey əksildirlər. Uca Allah buyurur:

﴿وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ ﴿٤٧﴾﴾ [الحاقة: 44-47]

{Əgər o, bəzi sözləri özündən uydurub Bizə aid etsəydi, Biz onu sağ əlindən yaxalayarıq, sonra da şah damarını kəsərdik. İçərinizdən heç kəs buna mane ola bilməzdi}. [Əl-Haqqə: 44-47]

İbn Kəsir (Allah ona rəhmət etsin) demişdir: "Uca Allah buyurur: {Əgər o, bəzi sözləri özündən uydurub Bizə aid etsəydi} yəni əgər Muhəmməd (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun), müşriklərin iddia etdiyi kimi bizə iftira yaxıb risaləmizə nə isə əlavə etmiş, yaxud ondan nə isə əksiltmiş olsaydı, yaxud özündən bir şey uydurub onu Bizə aid etsəydi, - halbuki onların dediyi kimi deyil - Biz onun cəzasını bu dünyada verərdik. Odur ki, Uca Allah buyurur: {Biz onu sağ əlindən yaxalayardıq}. Deyilənə görə bu: "Biz ondan sağ əllə intiqam alardıq" deməkdir. Çünki belə etdikdə daha möhkəm yaxalamış olur. Digər rəyə görə, bu ayə: "Biz onu sağ əlindən yaxalayardıq" mənasını ifadə edir».

Uca Allah buyurur:

(وَاذْ قَالَ اللَّهُ يٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَاَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَاُمِّيَ الْاِلٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللّٰهِ قَالَتْ سُبْحٰنَكَ مَا يَكُوْنُ لِيْ اَنْ اَقُوْلَ مَا لَيْسَ لِيْ بِحَقٍّ اِنْ كُنْتُ فَعَلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعَلَّمَ مَا فِيْ نَفْسِيْ وَلَا اَعْلَمُ مَا فِيْ نَفْسِكَ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّمُ الْغُيُوْبَ ﴿١١٦﴾ مَا قُلْتُ لَهُمْ اِلَّا مَا اَمَرْتَنِيْ بِهٖ اَنْ اَعْبُدُوْا اللّٰهَ رَبِّيْ وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيْهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِيْ كُنْتُ اَنْتَ الرَّقِيْبَ عَلَيْهِمْ وَاَنْتَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾ [المائدة: 116-117]

{Allah deyəcək: «Ey Məryəm oğlu İsa! Sənmi insanlara: "Allahı qoyub məni və anamı iki məbud qəbul edin!»!" – demişdin? İsa deyəcək: «Sən Pak və Müqəddəsən! Haqqım olmayan bir şeyi demək mənə yaraşmaz. Əgər bunu demiş olsaydım, əlbəttə, Sən onu bilərdin. Sən mənim qəlbimdə olanları bilirsən, mən isə Sənin Özündə olanları bilmirəm. Şübhəsiz ki, qeybləri bilən Sənsən!}. {Mən onlara ancaq Sənin mənə əmr etdiyini: "Mənim də Rəbbim, sizin də Rəbbiniz olan Allaha ibadət edin!" – demişəm. Nə qədər ki, onların arasında idim, mən onlara şahid idim. Sən məni onların arasından götürdükdən sonra

isə onlara nəzarət edən Özün oldun. Sən hər şeyə şahidsən»}. [Əl-Maidə: 116-117]

Allahın öz peyğəmbərlərinə və elçilərinə (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) bəxş etdiyi lütfündəndir ki, Öz risalələrini təbliğ etmələri üçün onları sabitqədəm etmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿إِن نَّقُولَ إِلَّا أَعْتَرَك بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوِّ قَالِ إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ وَاشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾
مِن دُونِهِ فَكَيْدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنظِرُونَ ﴿٥٥﴾ إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِن دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ
عَاجِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٦﴾﴾ [هود: 54-56]

{(Hud) dedi: «Həqiqətən, mən Allahı şahid çağırıram, siz də şahid olun ki, mən sizin şərik qoşduqlarınızdan uzağam. Ondan başqa tapındıqlarınızın hamısından uzağam}. {Hamılıqla mənə qarşı hiylə qurun və mənə heç möhlət də verməyin}. {Mən, Rəbbim və Rəbbiniz olan Allaha təvəkkül etdim. Elə bir canlı yoxdur ki, Allah onun kəkilindən tutmuş olmasın. Həqiqətən, Rəbbim düz yoldadır (ədalətlə hökm verir)}. [Hud: 54-56]

Uca Allah buyurur:

﴿وَإِن كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أُوحِيَتَا إِلَيْكَ لَتَفْتَرِي عَلَيْنَا غَيْرَهُ وَإِذَا لَا تَأْخُذُكَ خَلِيلًا ﴿٧٣﴾ وَلَوْلَا
أَنْ كُفِّرْنَاكَ لَقَدْ كِدْتَ تَرْكُنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾ إِذَا لَأَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ
لَا تَحِجُّدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا ﴿٧٥﴾﴾ [الإسراء: 73-75]

{Müşriklər səni, sənə vəhy etdiyimizdən az qala döndərəcəkdilər ki, Qurandan başqa bir şeyi Bizə aid edəsən. Belə olduğu halda onlar səni özlərinə dost tutacaqdılar}. Əgər Biz səni dinində sabit saxlamasaydıq, əlbəttə, azca da olsa onlara meyl edəcəkdin. Belə olacağı təqdirdə sənə həyatın və ölümün əzabını ikiqat daddırardıq. Sonra Bizə qarşı özünə bir köməkçi də tapa bilməzdin}. [Əl-İsra: 73-75]

Bu və bundan əvvəlki ayə dəlildir ki, Quran aləmlərin Rəbbindən nazil olmuşdur. Belə ki, əgər o, Muhəmməd Peyğəmbər (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) tərəfindən yazılmış olsaydı, orada onun özünə aid olan belə sözlər olmazdı. Pak, Müqəddəs və Uca Allah Öz peyğəmbərlərini insanlardan qoruyur. Uca Allah buyurur:

﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ [المائدة: 67]

{Ey Rəsul! Rəbbindən sənə nazil ediləni təbliğ et! Əgər bunu etməsən, Onun risalətini yerinə yetirmiş olmazsan. Allah səni insanlardan qoruyacaq. Şübhəsiz ki, Allah kafir toplumu doğru yola yönəltməz}. [Əl-Maidə: 67]

Uca Allah buyurur:

﴿وَأْتَلَّ عَلَيْهِمْ نَبَأُ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَتَقَوْمِمْ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَتَذَكِيرِي بِآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ﴾ [يونس: 71]

{Onlara Nuhun əhvalatını oxu. Bir zaman o, öz qövmünə demişdi: “Ey qövmüm! Əgər aranızda qalmağım və Allahın ayələrini xatırlatmağım sizə ağır gəliрсə, mən Allaha təvəkkül edirəm. Allaha qoşduğunuz şəriklərlə birləşib sözü bir yerə qoyun, sonra da işinizi aşkarda görün. Bundan sonra mənə qarşı bacardığınızı edin və mənə möhlət verməyin}. [Yunus: 71]

Uca Allah Musanın (Allahın ona salamı olsun) dediyi söz haqda belə xəbər verir:

﴿قَالَ رَبِّنَا إِنَّا نَخَافُ أَنْ يُفْرِطَ عَلَيْنَا أَوْ أَنْ يَطَّعِنَ﴾ قَالَ لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمْ أَسْمَعُ وَأَرَى﴾ [طه: 46]

{Onlar dedilər: «Ey Rəbbimiz! Biz, onun bizə şiddətli cəza verməsindən və ya həddini aşmasından qorxuruq».

Allah buyurdu: «Qorxmayın, çünki Mən sizinləyəm, eşidirəm və görürəm!». [Ta ha: 45-46]

Uca Allah bəyan emtişdir ki, O, Öz peyğəmbərlərini onların düşmənlərindən qoruyur və düşmənləri onlara heç bir pislik edə bilməzlər. Pak, Müqəddəs və Uca Allah xəbər verir ki, O, nazil etdiyi vəhyi (Qurani) qoruyacaq, beləliklə də, ona heç nə əlavə edilməyəcək və ondan heç bir şey eksilməyəcək. Uca Allah buyurur:

{إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾ [الحجر: 9]}

{Şübhesiz ki, Qurani Biz nazil etdik və sözsüz ki, Biz də onu (hər cür təhrif və təbdildən; artırıb-əskiltmədən) qoruyub saxlayacağıq!}. [Əl-Hicr: 9]

Peyğəmbərlər (Allahın onlara salamı olsun) ağıla və əxlaq müxalif olan hər bir şeydən məsumdurlar. Uca Allah Peyğəmbəri Muhəmmədin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) günahsız olduğu haqda belə buyurur:

{وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقِي عَظِيمٍ ﴿٤﴾ [القلم: 4]}

{Şübhesiz ki, sən böyük bir əxlaq üzərindəsen!} [Əl-Qələm: 4]

Uca Allah onun haqqında həmçinin buyurur:

{وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾ [التكوير: 22]}

{Sizin dostunuz Muhəmməd divanə deyil}. [Ət-Təkvir: 22]

Bu ona görədir ki, onlar (özlərinə həvalə edilmiş) risaləni ən gözəl şəkildə təbliğ etsinlər. peyğəmbərlərə (Allahın onlara salamı olsun), sadəcə Allahın əmrlərini Onun qullarına təbliğ etmək tapşırılmışdır. Yoxsa ki, onların nə rububiyyət, nə də uluhiyyət tövhidi ilə bir əlaqəsi var, əksinə, onlar başqa insanlar kimi insanlardır. Allah sadəcə onlara Öz risalələrini vəhy edir. Uca Allah buyurur:

{قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِن نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلَئِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۗ وَمَا كَانَ لَنَا

أَنْ تَأْتِيَكُمْ بِسُلْطٰنٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ [ابراهيم: 11]

{Elçiləri onlara dedilər: “Biz də sizin kimi bir insanıq. Lakin Allah Öz qullarından istədiyinə lütfkarlıq edir. Allahın izni olmadan biz sizə heç bir dəlil gətirə bilmərik. Qoy möminlər ancaq Allaha təvəkkül etsinlər}. [İbrahim: 11]

Uca Allah Öz Rəsulu Muhəmmədə (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) öz qövmünə belə buyurmasını əmr edir:

﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ وَحِدٌ ۖ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ ۚ أَحَدًا ﴿١١٠﴾﴾ [الكهف: 110]

{De: «Mən də sizin kimi bir insanam. Mənə vəhy olunur ki, sizin məbudunuz Tək olan İlahdır. Kim Rəbbi ilə qarşılaşacağına ümid bəsləyirsə, yaxşı işlər görsün və yerinə yetirdiyi ibadətlərində Rəbbinə heç kəsi şərik qoşmasın!»} [Əl-Kəhf: 110]

23- İslam dini (insanları və cinləri) ibadətlərin böyük əsasları ilə yalnız Allaha ibadət etməyə dəvət edir. Bunlar: (birincisi) namazdır. Namaz: qiyamdan, rükudan, səcdədən, Allahı zikr etmək, Ona həmd-səna söyləmək və Ona dua etməkdən ibarət olan ibadətdir ki, adam onu gündəlik olaraq beş vaxtda qılmalıdır. Bu ibadət əsnasında, insanlar bir cərgəyə düzüldükdə, varlı ilə kasıb, habelə rəislə onun təcəlliyində olan kimsələr arasında fərq qalmır. (İkincisi) zəkatdır. Bu, Allahın təyin etdiyi miqdara və şərtlərə uyğun olan, ildə bir dəfə varlılardan götürülüb kasıblara və başqa ehtiyaclılara verilməsi vacib olan az miqdarda maldır. (Üçüncüsü) orucdur. Bu, ramazan ayının

gündüzlərini orucu pozan amillərdən uzaq durmaqdır ki, insan bunun sayəsində nəfsini tərbiyə edir və səbir olmağı öyrənir. (Dördüncüsü) Həcdir. Bu da, imkanı olan kimsənin, ömründə bir dəfə Məkkəyi-Mükərrəmədə yerləşən Kəbəni ziyarət etməsidir. Bu həcc ziyarətində insanların hamısı eyni görünüşdə Pak və Müqəddəs Xaliqə üz tutur və beləliklə, onların arasındakı fərq aradan qalxır.

İslam dini (bəşəriyyəti) böyük ibadətlərlə, habelə başqa ibadətlərlə də Allaha ibadət etməyə dəvət edir. Allah bu əzəmətli ibadətləri peyğəmbərlərə və elçilərə (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) vacib buyurmuşdur. İbadətlərin ən əzəmətliləri isə bunlardır:

1. Namaz

Allah onu digər peyğəmbərlərə və elçilərə (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) vacib buyurduğu kimi, müsəlmanlara da vacib buyurmuşdur. Allah Öz Peyğəmbərinə, çox sevdiyi İbrahimə (Allahın onlara salamı olsun) əmr edir ki, Evini təvaf edənlər, namaz qılanlar, rüku və səcdə edənlər üçün təmizləsin. Uca Allah buyurur:

﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَقَابَۃً لِلنَّاسِ وَأَمۡنًا وَاتَّخِذُوا مِنۡ مَّقَامِ إِبۡرٰهٖمَ مُصَلًّٰٓٔ وَعٰهَدۡنَا اِلَیۡٓ اِبۡرٰهٖمَ
وَاسۡمٰعٖلَ اَنۡ طَهِّرَا بَيْتِیۡ لِلطَّٰٓئِفِیۡنَ وَالۡعٰكِفِیۡنَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿۱۲۵﴾ [البقرة: 125]

{Bir zaman Biz Müqəddəs Evi insanlar üçün ziyarətqah və əmin-aman bir yer etdik. “İbrahimin durduğu yeri namazqah edin!” Biz İbrahimə və İsmailə buyurduq: “Evimi təvaf edənlər, etikafa girənlər, rüku və səcdə edənlər üçün təmizləyin!” [Əl-Bəqərə: 125]

Allah ilk dəfə Musaya (Allahın ona salamı olsun) xitab edərkən ona namaz qılmasını əmr etmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَأَخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طَوًى ﴿١٢﴾ وَأَنَا أَخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ ﴿١٣﴾ إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴿١٤﴾﴾ [طه: 14]

{Həqiqətən, Mən sənın Rəbbinəm. Başmaqlarını çıxart. Çünki sən müqəddəs Tuva vadisindəsən!} {Mən səni seçmişəm. Sənə vəhy olunanı dinlə!} {Həqiqətən, Mən Allaham! Məndən başqa heç bir məbud yoxdur. Mənə ibadət et və Məni xatırlamaq üçün namaz qıl!} [Ta ha: 12-14]

Məsih İsa (Allahın ona salamı olsun) Allahın ona namaz qılmasını və zəkat verməsini əmr etdiyini xəbər vermişdir. Uca Allahın xəbər veridiyi kimi İsa belə demişdir:

﴿وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾﴾ [مریم: 31]

{Harada olursansa olum, məni mübarək etdi və nə qədər ki sağam, mənə namaz qılıb zəkat verməyi əmr etdi}. [Məryəm: 31]

İslam dinində namaz: qiyamdan, rükudan, səcdədən, Allahı zikr etmək, Ona həmd-sənalar söyləmək və Ona dua etməkdən ibarət olan ibadətdir ki, adam onu gündəlik olaraq beş vaxtda qılmalıdır. Uca Allah buyurur:

﴿حَنِفِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ﴿٢٣٨﴾﴾ [البقرة: 238]

{(Fərz, vacib) namazlara, (xüsusilə) orta namaza (günortadan sonrakı əsr namazına) riayət (əməl) edin və Allaha müti olaraq ayağa qalxın (namaza durun)}. [Əl-Bəqərə: 238]

Uca Allah buyurur:

﴿أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِكَ الشَّمْسِ إِلَىٰ عَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾﴾

[الإسراء: 78]

{Gün batmağa meyl edəndən gecənin qaranlığınadək bəlli vaxtlarda namaz qıl və sübh çağı Quran oxu (fəcr

namazını da qıl)! Çünki sübh çağı oxunan Quranın şahidləri olur}. [Əl-İsra: 78]

Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Rükuda qüdrətli və qüvvətli Rəbbi Uca və ulu tutun. Səcdədə isə çoxlu-çoxlu dua edin. Əlbəttə ki, orada duanızın qəbul olması gercəyə çıxmağa daha yaxındır». [Səhih Müslim, (479)]

2. Zəkat

Allah zəkati əvvəlki peyğəmbərlərə və elçilərə (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) vacib buyurduğu kimi, müsəlmanlara da vacib buyurmuşdur. Bu, Allahın təyin etdiyi miqdara və şərtlərə uyğun olan, ildə bir dəfə varlılardan götürülüb kasıblara və başqa ehtiyaçlılara verilməsi vacib olan az miqdarda maldır. Uca Allah buyurur:

﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ [التوبة: 103]

{Onların mallarından sədəqə götür ki, bununla onları Pak edib təmizə çıxarasan. Onlar üçün dua et. Çünki sənin duan onlar üçün bir təskinlikdir. Allah hər şeyi eşidəndir, hər şeyi biləndir}. [Ət-Tovbə: 103]

Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) Muazı (Allah ondan razı olsun) Yəmənə göndərdiyi zaman ona belə buyurmuşdur: «Sən Kitab əhlindən olan bir qövmün yanına gedirsən. Onları Allahdan başqa (ibadətə haqqı olan) məbudun olmadığına və mənim Allahın Rəsulu olduğuma şəhadət verməyə dəvət et. Əgər bu işdə sənə itaət etsələr, onlara xəbər ver ki, Allah onlara gündəlik olaraq beş vaxt namaz qılmağı vacib buyurmuşdur. Əgər bu işdə sənə itaət etsələr, onları

xəbərdir et ki, Allah onlara zəkat verməyi, varlılarından götürülüb kasıblarına paylanılmasını vacib buyurmuşdur. Əgər bu işdə də sənə itaət etsələr, onda onların mallarının ən qiymətlini götürməkdən çəkin və məzlumun bədduasından qorx. Çünki onunla Allah arasında (bu bədduanın qarşısını ala biləcək) heç bir pərdə yoxdur». [Bu hədisi Əl-Buxari (1496), Müslim (121) və Tirmizi rəvayət etmişdir (625).]

3. Oruc

Allah orucu əvvəlki peyğəmbərlərə və elçilərə (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) vacib buyurduğu kimi, müsəlmanlara da vacib buyurmuşdur. Uca Allah buyurur:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾﴾

[البقرة: 183]

{Ey iman gətirənlər! Oruc tutmaq sizdən əvvəlki ümmətlərə vacib edildiyi kimi, sizə də vacib edildi ki, (bunun vasitəsilə) siz pis əməllərdən çəkinəsiniz!}. [Əl-Bəqərə: 183]

Bu, ramazan ayının gündüzlərini orucu pozan amillərdən uzaq durmaqdır ki, insan bunun sayəsində nəfsini tərbiyə edir və səbir olmağı öyrənir. Peyğəmbərimiz (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Allah buyurur: «(Adəm övladının tutduğu) oruc Mənim üçündür və elə buna görə də, Mən oruc tutan adama ayrıca mükafat verəcəyəm. O, Mənim xatirimə şəhvetini, yeməyini və içməyini tərk etmişdir. Oruc qalxandır. Oruc tutan adamın iki sevinc anı vardır: Bir orucunu açdığı iftar vaxtında sevinər. Bir də Rəbbinə qovuşduğu zaman tutduğu oruca görə sevinəcəkdir». [Səhih Əl-Buxari, (7492)]

4. Həcc

Allah həcc əvvəlki peyğəmbərlərə və elçilərə (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) vacib buyurduğu kimi, müsəlmanlara da vacib buyurmuşdur. Allah sevimli dost İbrahimə (Allahın ona salamı olsun) həcci elan etməyi əmr etmişdir. Uca Allah buyurur:

{وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾} [الحج: 27]

{İnsanlar arasında həcci elan et ki, onlar sənin yanına piyada və ya hər bir uzaq yoldan gələn qayışbaldır dəvələr üstündə gəlsinlər}. [Əl-Həcc: 27]

Allah ona qədim evi (Kəbəni) hacılar üçün təmizləməyi əmr etmişdir. Uca Allah buyurur:

{وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿٢٦﴾} [الحج: 26]

{Bir zaman Biz İbrahimə Müqəddəs Evin yerini nişan verib «Mənə heç bir şeyi şərik qoşma, Evimi təvaf edənlər, namaza duranlar, rüku və səcdə edənlər üçün təmizlə!» – demişdik}. [Əl-Həcc: 26]

Həcc: yoluna gücü yetən kimsənin ömüründə bir dəfə, məlum ayinləri yerinə yetirmək üçün Məkkəyi-mükərrəmədə yerləşən Allahın evini ziyarət etməkdir. Uca Allah buyurur:

{فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مِّمَّا قَامُوا فِيهَا وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٩٧﴾} [آل عمران: 97]

{Onun yoluna (ərzaq, minik, və sağlamlıq baxımından) gücü çatan hər bir kəsin həccə gedib o evi ziyarət etməsi insanların Allah qarşısında borcudur. Kim bunu (bu borcu) inkar edərsə (özünə zülm etmiş olar). Əlbəttə, Allah aləmlərə (heç kəsə) möhtac deyildir!} [Ali-İmran: 97]

Müsəlmanlar həcc ziyarətində bir yerə toplaşır, ixlasla (səmimi-qəlbdən) Pak və Müqəddəs Xaliqə ibadət edirlər. Hacıların hamısı həcc ayinlərini (zahiri görünüşcə) bərabər şəkildə yerinə yetirirlər. Beləliklə də, (onların arasında olan) yüksək məqam sahibləri, zadəganlar və imkanlılar (başqalarından) seçilmirlər.

24- İslam dinindəki ibadətlərin məziyyətini göstərən ən əzəmətli amil budur ki, onların necə yerinə yetirilməsini, vaxtlarını və şərtlərini Pak, Müqəddəs və Uca Allah qanunlaşdırmış və Onun Peyğəmbəri (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) də onu təbliğ etmişdir. Və bu günə qədər heç bir insan bu ibadətlərə nə isə artırmaq, yaxud onlardan nə isə əskiltmək üçün onlara müdaxilə edə bilməmişdir. Peyğəmbərlərin (Allahın onlara salamı olsun) hamısı (insanları) bu əzəmətli ibadətləri yerinə yetirməyə dəvət etmişlər.

İslam dinindəki ibadətlərin məziyyətini göstərən ən əzəmətli amil budur ki, onların necə yerinə yetirilməsini, vaxtlarını və şərtlərini Pak, Müqəddəs və Uca Allah qanunlaşdırmış və Onun Peyğəmbəri (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) də onu təbliğ etmişdir. Və bu günə qədər heç bir insan bu ibadətlərə nə isə artırmaq, yaxud onlardan nə isə əskiltmək üçün onlara müdaxilə edə bilməmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿..... الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا.....﴾

[المائدة: 3]

{... Bu gün dininizi sizin üçün kamil etdim, sizə olan nemətimi tamamladım və sizin üçün din olaraq İslamı bəyəndim}. [Əl-Maidə: 3]

Uca Allah buyurur:

{فَأَسْتَمْسِكُ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٤٣﴾} [الزخرف: 43]

{Elə isə sən özünə vəhy olunana sarıl! Şübhəsiz ki, sən düz yoldasan}. [Əz-Zuxruf: 43]

Uca Allah namaz xüsusunda belə buyurur:

{فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَمًا وَفُجُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَىٰ الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾} [النساء: 103]

{Namazı bitirdikdən sonra ayaq üstə olanda da, oturanda da, uzananda da Allahı yad edin. Düşmənin hücum etməyəcəyindən arxayın olduqda isə, namazı lazımı qaydada qılın. Çünki namaz möminlərə vaxtları müəyyən edilmiş bir fərzdır}. [Ən-Nisa: 103]

Uca Allah zəkat verilməsi barədə belə buyurur:

{*إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَقَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾} [التوبة: 60]

{Sədəqələr (zəkatlar) Allah tərəfindən müəyyən edilmiş bir fərz (vacib əməl) olaraq ancaq yoxsullara, (ehtiyacı olan, lakin utandığından əl açıb dilənməyən) miskinlərə, zəkati yığıb paylayanlara, ürəkləri (müsəlmanlığa) isinişib bağlanmaqda olanlara (iman gətirib hələ kamil mömin olmayanlara), azad ediləcək kölələrə (və ya boynuna kəffarə düşüb verə bilməyənlərə), həmçinin (borcu ödəməyə imkanı olmayan) borclulara, Allah yolunda cihad edənlərə və yolçulara (pulu qurtardığı üçün yolda qalan, vətəninə qayıda bilməyən müsafirlərə) məxsusdur. Allah (hər şeyi) biləndir, hikmət sahibidir!} [Ət-Tovbə: 60]

Uca Allah oruc barədə belə buyurur:

(شَهْرَ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۖ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَيْكُم وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾ [البقرة: 185]

[185

{İnsanlara doğru yolu göstərən, bu yolu açıq dəlilləri ilə aydınlaşdıran və (haqqı batıldən) ayıran (Quran) ramazan ayında nazil edilmişdir. Aya (ramazan ayına) yetişən şəxslər (bu ayı) oruc tutmalıdırlar, xəstə və ya səfərdə olanlar isə tutmadığı günlərin sayı qədər başqa günlərdə tutsunlar. Allah sizin üçün ağırlıq deyil, yüngüllük istər ki, fövtə gedən günlərin orucunu tamamlayasınız və sizi düz yola yönəltməsinə görə Ona (“Allahu əkbər” deməklə) təzim və şükür edəsiniz}. [Əl-Bəqərə: 185]

Uca Allah həcc barədə belə buyurur:

(الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَةٌ ۖ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَّعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ ۖ وَاتَّقُونِ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ ﴿١٩٧﴾ [البقرة: 197]

{Həcc (mövsümü) məlum olan aylardır (şəvval, zülqədə ayları və zülhiccənin birinci on günü). (Həmin aylarda) həcc ziyarəti vacib olan (həccə özünə vacib bilən) şəxsə həcdə olarkən (qadınla) yaxınlıq, söyüş söyüb pis sözlər danışmaq, dava-dalaş etmək yaramaz. Allah gördüyünüz hər bir yaxşı işi bilir. (Həcc və ya axirət üçün) tədarük görün. Ən yaxşı tədarük (azuqə) isə təqvadır (pis əməllərdən çəkinməkdir). Ey ağıl sahibləri, Məndən qorxun!} [Əl-Bəqərə: 197]

Peyğəmbərlərin (Allahın onlara salamu olsun) hamısı (insanları) bu əzəmətli ibadətləri yerinə yetirməyə dəvət etmişlər.

25 - İslam Elçisi - İbrahimin oğlu İsmailin (Allahın onlara salamı olsun) nəslindən olan Muhəmməd ibn Abdullahtır (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun). Miladi tarixlə 571-ci ildə Məkkədə dünyaya gəlmiş, orada ona Peyğəmbərlik verilmiş, sonra Mədinəyə hicrət etmişdir. O, Allah şəriki qoşmaq məsləsində öz qövmünə qoşulmamış lakin onların adətlə bağlı təqdirəlayiq işlərində iştirak etmişdir. Ona Peyğəmbərlik verilməmişdən əvvəl də böyük əxlaq sahibi idi, hətta qövmü onu "əmin/etibarlı" adlandırırtdı. Qırx yaşına çatdıqda, Allah onu Peyğəmbər göndərmiş, Allah ona əzəmətli ayələr (möcüzələr) bəxş etməklə ona dəstək vermişdir. Bu möcüzələrin ən əzəmətli isə Qurani Kərimdir. Quran, peyğəmbərlərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) möcüzələrinin ən əzəmətlisidir. O, peyğəmbərlərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) möcüzələrindən bu günə qədər qalmış (yeganə) möcüzədir. Allah bu dini kamilləşdirdikdən və Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) da onu tam şəkildə təbliğ etdikdən sonra altmış üç yaşında vəfat etmiş və Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) şəhərində dəfn edilmişdir. Muhəmməd Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) peyğəmbərlərin və elçilərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) sonuncusudur. Allah

onu doğru yol göstəricisi və haqq din ilə göndərmişdir ki, insanları bütperəstlik zülmətlərindən, küfrdən və cəhəldən, tövhid və iman nuruna çıxartsın. Allah şahidlik etmişdir ki, onu, Öz izni ilə (insanları) Allaha dəvət etmək üçün Peyğəmbər göndərmişdir.

İslam Elçisi - İbrahimin oğlu İsmailin (Allahın onlara salamı olsun) nəslindən olan Muhəmməd ibn Abdullahdır (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun). Miladi tarixlə 571-ci ildə Məkkədə dünyaya gəlmiş, orada ona Peyğəmbərlik verilmiş, sonra Mədinəyə hicrət etmişdir. O, Allah şəriki qoşmaq məsələsində öz qövmünə qoşulmamış, lakin onların adətlə bağlı təqdirəlayiq işlərində iştirak etmişdir. Ona Peyğəmbərlik verilməmişdən əvvəl də böyük əxlaq sahibi idi. Rəbbi onun böyük əxlaq sahibi olduğunu bildirmişdir. Uca Allah onun haqqında belə buyurur:

(وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾ [القلم: 4])

{Şübhəsiz ki, sən böyük bir əxlaq üzərindəsən!} [əl-Qələm: 4]

Qırx yaşına çatdıqda, Allah onu Peyğəmbər göndərmiş, Allah ona əzəmətli ayələr (möcüzələr) bəxş etməklə ona dəstək vermişdir. Bu möcüzələrin ən əzəmətli isə Qurani Kərimdir. Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Peyğəmbərlərin hər birinə, insanı imana gətirəcək möcüzə göstərmək qüdrəti verilmişdir. Mənə isə, Allahın nazil etdiyi vəhy bəxş edilmişdir. Mən ümid edirəm ki, Qiyamət günü mənim ardıcıllarım onların hamısından çox olacaq». [Səhih Əl-Buxari, (4981)]

Əzəmətli Quran, Allahın Öz Rəsuluna (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) nazil etdiyi vəhyidir. Bu xüsusda Allah buyurur:

﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾﴾ [البقرة: 2]

{Bu, qətiyyən şübhə doğurmayan, müttəqilərə doğru yol göstərən bir Kitabdır} [Əl-Bəqərə: 2]

Uca Allah həmçinin buyurur:

﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفُرْعَانَ وَوَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾﴾ [النساء: 82]

{Onlar Quran barəsində düşünməzlərmi?! Əgər o, Allahdan başqası tərəfindən olsaydı, əlbəttə, onda çoxlu ixtilaf tapardılar}. [Ən-Nisa: 82]

Allah cinləri və insanları Quranın bənzərini gətirmələri xüsusunda hədələmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ لِّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْحِجُ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْفُرْعَانِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَا وَكَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾﴾ [الإسراء: 88]

{De: «Əgər insanlar və cinlər bu Qurana bənzər bir şey gətirmək üçün bir yerə toplaşsın, bir-birinə kömək etsələr belə ona bənzərini gətirə bilməzlər»} [Əl-İsra: 88]

Allah onları, həmçinin, Qurandakı surələrə bənzər on surə gətirmələri xüsusunda hədələmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَيْنَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوْرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرِيَاتٍ وَأَدْعُوا مَنِ اسْتَضَعْتُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٣﴾﴾ [هود: 13]

{Yoxsa onlar: «Muhəmməd onu özündən uydurdu?!» – deyirlər. De: «Əgər doğru danışırınsızsa, ona bənzər uydurulmuş on surə də siz gətirin və Allahdan başqa, kimi bacarırsınızsa, köməyə çağırın!»} [Hud: 13]

Allah onları hətta Qurandakı surələrə bənzər bir surə gətirmələri xüsusunda da hədələmişdir. Uca Allah buyurur:

(وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّمَّنْ لَمِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِمَّنْ دُونِ اللَّهِ
إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾ [البقرة: 23]

{Əgər qulumuza nazil etdiyimizə şübhə edirsinizsə, onda ona bənzər bir surə gətirin və əgər doğru deyirsinizsə, Allahdan savayı bütün şahidlərinizi köməyə çağırın!} [Əl-Bəqərə: 23]

Əzəmətli Quran Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) möcüzələrindən bu günə qədər qalmış (yeganə) möcüzəsidir. Allah bu dini Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) üçün kamilləşdirdikdən və Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) də, onu tam şəkildə təbliğ etdikdən sonra, Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) altmış üç yaşında vəfat etmiş və Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) şəhəri, Mədinədə dəfn edilmişdir.

Muhəmməd Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) peyğəmbərlərin və rəsulların (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) sonuncusudur. Uca Allah buyurur:

(مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ
عَلِيمًا ﴿٤٠﴾ [الأحزاب: 40]

{Muhəmməd aranızdakı kişilərdən heç birinin atası deyildir. (Oğul odur ki, kişinin öz belindən əmələ gələ!) Lakin o, Allahın Rəsulu və peyğəmbərlərin sonuncusudur}. [Əl-Əhzab: 40]

Əbu Hureyrə (Allah ondan razı olsun) rəvayət edir ki, Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) demişdir: «Mənim və məndən əvvəlki peyğəmbərlərin məsəli, gözəl və heyrətamiz bir ev tikmiş, lakin kərpicinin

birini qoymamış bir kimsənin məsələinə bənzəyir. Camaat bu evin yanyörəsindən keçir, ona təəccüb edir və deyirlər: «Nə üçün bura bir kərpic qoyulmayıb?» (Sonra) Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) davam edib dedi: «O kərpic mənəm və mən peyğəmbərlərin sonuncusuyam». [Səhih Əl-Buxari, (3535)]

İncildə Məsih (Allahın ona salamı olsun) Muhəmmədin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) Peyğəmbər göndəriləcəyi barədə müjdə verib demişdir: "Məgər siz ilahi kitablarda bunu heç oxumamısınız: "Bənnaların rədd etdiyi daş, guşənin baş (əsas) daşı oldu. Bu, Rəbbin işidir. Gözümüzdə xariqəli bir işdir". (Matta, 21:42)

Hazırkı dövrdə olan Tövrənin səhifələrində - Allahın Musaya (Allahın ona salamı olsun) belə buyurduğu xəbər verilir: "Onlara qardaşları arasından sənə kimi bir Peyğəmbər göndərəcəm. Sözlərimi onun ağızından eşidəcəksiniz. Ona buyurduqlarımın hamısını onlara bildirəcəm". (Təsniyə, 18:18)

Allah Muhəmməd Peyğəmbəri (səllallahu aleyhi vəsəlləm) doğru yol göstəricisi və haqq din ilə göndərmişdir. Allah şahidlik etmişdir ki, o, haqq yoldadır və onu, Öz izni ilə (insanları) Allaha dəvət etmək üçün Peyğəmbər göndərmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿لَٰكِنَ ٱللَّهُ يَشْهَدُ بِمَا أَنزَلَ إِلَيْكَ ٱنزَلَهُ ٱنزَلَهُ بِعِلْمِهِۦ ٱلْمَلَكُتُ يَشْهَدُونَ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَٰهِدًا ۝۱۳﴾

[النساء: 166]

{Fəqət Allah sənə nazil etdiyinə şahidlik edər. O, bu Qurani Öz elmi ilə nazil etdi. Mələklər də buna şahidlik edərlər. Şahid olaraq Allah yetər}. [Ən-Nisa: 166]

Uca Allah buyurur:

﴿هُوَ ٱلَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ ٱبْأُحْسَنِ ٱلْبَلَدِي وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَٰهِدًا ۝۲۸﴾

[الفتح: 28]

{İslamı bütün dinlərdən üstün etsin deyə Öz Elçisini hidayətlə və həqiqi dinlə göndərən Odur. Şahid olaraq Allah yetər}. [Əl-Fəth: 28]

Allah onu doğru yol göstəricisi ilə göndərmişdir ki, insanları bütperəstlik zülmətlərindən, küfrdən və cəhəldən, tövhid və iman nuruna çıxartsın. Uca Allah buyurur:

﴿يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ

إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٦﴾ [المائدة: 16]

{Allah, Onun rızasını arayan kəsləri bu kitabla əmin-amanlıq yollarına yönəldər, onları Öz izni ilə zülmətlərdən nura çıxarar və düz yola yönəldər}. [Əl-Maidə: 16]

Uca Allah buyurur:

﴿الرَّ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ

الْحَمِيدِ ﴿١﴾ [ابراهيم: 1]

{Əlif. Ləm. Ra. Bu, insanları öz Rəbbinin izni ilə qaranlıqdan nura – Qüdrətli, Tərifəlayıq Allahın yoluna çıxartmaq üçün sənə nazil etdiyimiz bir Kitabdır}. [İbrahim: 1]

26- Muhəmməd Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) gətirdiyi İslam şəriəti, ilahi risalələrin və rəbbani şəriətlərin sonuncusudur. Bu, kamil şəriətdir. Bu şəriətdə insanların dinini və dünyasını islah edən amillər vardır. Bu şəriət, insanların dinlərini, canlarını, mallarını, ağıllarını və nəsillərini yüksək dərəcədə qoruyur. Əvvəlki şəriətlər bir-birni nəsx (ləğv) etdiyi kimi, bu şəriət də, əvvəlki şəriətlərin hamısını nəsx etmişdir.

Muhəmməd Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) gətirdiyi İslam şəriəti, ilahi risalələrin və rəbbani şəriətlərin sonuncusudur. Allah, Muhəmmədi

(Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) Peyğəmbər göndərərək bu risalə vasitəsi ilə dini kamilləşdirmiş və nemətini insanlara tamamlamışdır. Uca Allah buyurur:

{.... أَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا ....}

[المائدة: 3]

{... Bu gün dininizi sizin üçün kamil etdim, sizə olan nemətimi tamamladım və sizin üçün din olaraq İslamı bəyəndim}. [Əl-Maidə: 3]

İslam şəriəti, kamil şəriətdir. Bu şəriətdə insanların dinini və dünyasını islah edən amillər vardır. Çünki bu şəriət, əvvəlki şəriətlərdə olan əhkamların hamısını özündə cəm etmiş, onları kamilləşdirmiş və tamamlamışdır. Uca Allah buyurur:

{إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَيِّنُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا

كَبِيرًا} [الإسراء: 9]

{Həqiqətən, bu Quran insanları ən doğru yola yönəldir və yaxşı işlər görənlərə, özləri üçün böyük mükafat olacağı ilə müjdə verir}. [Əl-İsra: 9]

İslam şəriəti, keçmiş ümmətlərdəki insanların öhdəsinə qoyulmuş ağır yükləri yüngülləşdirmişdir. Uca Allah buyurur:

{الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَاَلَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ

أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ} [الأعراف: 157]

{O kəslər ki, yanlarındakı Tövrat və İncildə haqqında yazılmış olduğunu gördükləri elçinin – yazıb-oxumaq bilməyən peyğəmbərin, ardınca gedərlər. O peyğəmbər onlara yaxşı işlər görməyi buyurur, pis əməlləri isə qadağan edər, onlara Pak şeyləri halal, murdar şeyləri isə

haram edər. Onların ağır yüklərini yüngülləşdirər və onları buxovlardan xilas edər. Ona iman gətirən, onu dəstəkləyən, ona kömək edən və onunla göndərilmiş nurun ardınca gedənlər isə nicat tapanlardır}. [Əl-Əraf: 157]

İslma şəriəti, əvvəlki şəriətlərin hamısını nəsx (ləğv) etmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَأَسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾ [المائدة: 48]

{Biz sənə, özündən əvvəlki kitabı təsdiqləyən və onu qoruyan Kitabı haqq olaraq nazil etdik. Sən onların arasında, Allahın nazil etdiyi ilə hökm ver. Sənə gələn haqqı buraxıb onların istəklərinə uyma. Ey ümmətlər, hər biriniz üçün bir şəriət və bir yol təyin etdik. Allah istəsəydi, sizi tək bir ümmət edərdi. Fəqət bu fərqli şəriətlər və yollar, sizə verdikləri ilə sizi imtahan etməsi üçündür. Elə isə yaxşı işlər görməkdə bir-birinizlə yarışın. Hamınızın dönüşü Allahadır. O, ixtilaf etdiyiniz şeylər barəsində sizə xəbər verəcəkdir}. [Əl-Maidə: 48]

Şəriəti özündə cəm edən Qurani Kərim əvvəlki ilahi kitabları təsdiqləmək, onların üzərində hökm vermək və onları nəsx (ləğv) etmək üçün gəlmişdir.

27- Pak, Müqəddəs və Uca Allah, Muhəmməd Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) gətirdiyi İslamdan başqa bir din qəbul etmir. Kim İslamdan başqa bir din qəbul edərsə, o din ondan əsla qəbul olunmaz.

Pak, Müqəddəs və Uca Allah, Muhəmmədi (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) Peyğəmbər olaraq göndərdikdən sonra, Muhəmməd Peyğəmbərin (Allahın

salavatı və salamı onun üzərinə olsun) gətirdiyi İslamdan başqa, heç bir din qəbul etmir. Kim İslamdan başqa bir din qəbul edərsə, o din ondan əsla qəbul olunmaz. Uca Allah buyurur:

{وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٨٥﴾} [آل عمران: 85]

{Kim İslamdan başqa bir din arayarsa, bilsin ki, o din ondan əsla qəbul olunmaz və o, axirətdə ziyana uğrayanlardan olar}. [Ali-İmran: 85]

Uca Allah buyurur:

{إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعِيًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٩﴾} [آل عمران: 19]

{Həqiqətən, Allah yanında haqq din, İslamdır! Kitab verilənlər ancaq özlərinə elm gəldikdən sonra aralarındakı ədavət üzündən ixtilafa düşdülər. Kim Alla-hın ayələrinə küfr edərsə, bilsin ki, Allah tez haqq-hesab çəkəndir}. [Ali-İmran: 19]

Bu İslam dini, sevimli dost İbrahimin (Allahın ona salamı olsun) dinidir. Uca Allah buyurur:

{وَمَنْ يَرْغَبْ عَنِ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٣٠﴾} [البقرة: 130]

{(Ey Peyğəmbər!) Özünü səfehliyə qoyanlardan başqa kim İbrahimin dinindən üz çevirər?! Həqiqətən, Biz onu dünyada (Peyğəmbərlik və Kəbəni təmir etmə üçün) seçdik. Şübhə yoxdur ki, o, axirətdə də əməlisaleh olanlardandır}. [Əl-Bəqərə: 130]

Uca Allah buyurur:

{وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا ﴿١٢٥﴾} [النساء: 125]

{Muhsin olduğu halda özünü Allaha təslim edən və hənif İbrahimin dininə tabe olan şəxsdən din baxımından daha gözəl kim ola bilər? Allah İbrahimi Özünə yaxın dost tutmuşdur}. [Ən-Nisa: 125]

Uca Allah Öz Rəsulu Muhəmmədə (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) öz qövmünə belə buyurmasını əmr edir:

(قُلْ إِنِّي هَدَانِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قَبِيمًا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾)
[الأُنْعَام: 161]

{De: «Həqiqətən, Rəbbim məni doğru yola, həqiqi dinə, hənif İbrahimin dininə yönəltdi. O heç vaxt müşriklərdən olmamışdı»} [Əl-Ənam: 161]

28- Qurani Kərim Allahın Muhəmməd Peyğəmbərə (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) nazil etdiyi vəhydir. Bu, aləmlərin Rəbbinin kəlamıdır. Allah insanları və cinləri bu kitabın bənzərini və ya bir surəsinə bənzər bir surə gətirmək xüsusunda hədələmiş və bu günədək də hədələməkdədir. Qurani Kərim milyonlarla insanı heyrətə gətirən mühim suallara cavab verir. Əzəmətli Quran nazil olduğu ərəb dilində bu günədək qorunub saxlanılmış, ondan heç bir hərif əskilməmişdir. Bu kitab (çox sayda) çap edilmiş və paylanmışdır. Bu, əzəmətli ecazkar kitabı və ya onun mənaca tərcüməsini oxumaq təqdirəlayiqdir. Eləcə də, Mühəmməd Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) sünnəsi, onun öyrətdikləri və onun həyat yolu, etibarlı ravilər tərəfindən silsilə ilə nəql edilərək qorunub saxlanılmışdır. Bütün bunlar Rəsulullahın (Allahın

salavatı və salamı onun üzərinə olsun) danışdığı ərəb dilində çap edilmiş və çoxlu dillərə tərcümə edilmişdir. Quran və sünnə, İslam əhkamlarını və şəriət qanunlarını öyrənmək üçün yeganə mənbədir. İslam dinini, özünü bu dinə nisbət edən fərdi şəxslərin rəyləindən götürmək olmaz. İslam dinini ilahi vəhydən - əzəmətli Qurandan və Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) sünnəsindən (və bu ikisini bizə izah edən şəriət alimlərindən) öyrənmək gərəkdir.

Qurani Kərim Allahın, ərəb milliyətindən olan Muhəmməd Peyğəmbərə (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) ərəb dilində nazil etdiyi vəhydir. Bu, aləmlərin Rəbbinin kəlamıdır. Uca Allah buyurur:

﴿وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٩٥﴾﴾ [الشعراء: 192-195]

{Şübhesiz ki, bu, aləmlərin Rəbbindən nazil edilmişdir}. {Onu sadıq ruh Cəbrail endirdi}. {Sənin qəlbinə ki, xəbərdar edənlərdən olasan}. {Bu Quran açıq-aydın ərəb dilində nazil edildi}. [Əş-Şuəra: 192-195]

Uca Allah buyurur:

﴿وَإِنَّكَ لَلْخَلْقِ الْفَرَّانَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ﴿٦﴾﴾ [النمل: 6]

{(Ya Rəsulum!) Həqiqətən, Quran sənə hikmət sahibi olan, (hər şeyi) bilən Allah tərəfindən tələqin (vəhy) edilir}. [Ən-Nəml: 6]

Bu Quran, Allahın nazil etdiyi və özündən əvvəl nazil olmuş ilahi kitabları təsdiqləyən bir kitabdır. Uca Allah buyurur:

﴿وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَىٰ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ﴾

لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٧﴾ [يونس: 37]

{Bu Quran Allahdandır, Ondan başqası tərəfindən uydurula bilməz. Lakin o, özündən əvvəlkiləri təsdiqləyən və aləmlərin Rəbbi tərəfindən nazil edilmiş, içində də heç bir şəkk-şübhə olmayan kitabları (niyə kitab yox, kitabları?) müfəssəl izah edəndir}. [Yunus: 37]

Əzəmətli Quran, yəhudilərin və nəsrənilərin öz dinlərində ixtilaf etdikləri bir çox məsələləri təfsilatı ilə izah edir. Uca Allah buyurur:

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَفُضُّ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ [النمل: 76]

{Həqiqətən, bu Quran İsrail oğullarına ixtilafda olduqları şeylərin çoxunu anlatmaqdadır}. [Ən-Nəml: 76]

Əzəmətli Quran insanların hamısına, Pak, Müqəddəs və Uca Allah ilə əlaqəli həqiqətləri və Onun dinini, habelə, Onun mükafatını və cəzasını isbat edən dəlilləri və sübutları özündə cəm etmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿وَلَقَدْ صَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ [الزمر: 27]

{Biz bu Quranda insanlar üçün hər cür məsələlər çəkdik ki, bəlkə, düşünüb dərk edələr}. [Əz-Zumər: 27]

Uca Allah buyurur:

﴿.... وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾ [النحل: 89]

{Biz Kitabı sənə hər şey üçün bir izah, müsəlmanlara da doğru yol göstəricisi, mərhəmət və müjdə olaraq nazil etdik}. [Ən-Nəhl: 89]

Qurani Kərim milyonlarla insanı heyrətə gətirən mühim suallara cavab verir. Qurani Kərim, Allahın göyləri və yeri necə yaratdığını bəyan edir. Uca Allah buyurur:

﴿أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيًّا

﴿أَفَلَا يُؤْمِنُونَ﴾ [الأنبياء: 30]

{Məgər kafirlər göylərlə yer bir olduğu zaman Bizim onları bir-birindən araladığımızı, hər bir canlınu sudan yaratdığımızı görmürlərmi?! Yenədəmi inanmırlar?!} [Əl-Ənbiya: 30]

Həmçinin, Allahın insanı necə yaratdığını da bəyan edir. Uca Allah buyurur:

﴿يَتَأْتِيهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَعَجِيرٍ مُّخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ آجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَّن يُتَوَقَّىٰ وَمِنْكُمْ مَّن يُرْدُّ إِلَىٰ أَرْدَلِ الْعُمَرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَىٰ الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ وَأَنْبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ﴿٥﴾ [الحج: 5]

{Ey insanlar! Yenidən diriləcəyinizə şübhə edirsinizsə, bilin ki, həqiqətən də, Biz sizi torpaqdan, sonra nütfədən, sonra laxtalanmış qandan, daha sonra tam bir şəklə salınmış və ya salınmamış bir parça ətdən yaratdıq ki, qüdrətimizi sizə bəyan edək. Bətnlərdə istədiyimizi müəyyən bir vaxt ərzində saxlayırıq. Sonra sizi oradan uşaq kimi çıxardırıq ki, yetkinlik çağına yetişəsiniz. Sizdən kimisi yetkinlik yaşına çatmamış vəfat edir, kimisi də ömrünün ən rəzalətli dövrünə çatdırılır ki, vaxtilə bildiyi şeyləri unutsun. Sən yer üzünü cansız görürsən. Biz ona yağmur endirdiyimiz zaman o, hərəkətə gəlib qabarır və cürbəcür gözəl bitkilər bitirir}. [əl-Həcc: 5]

İnsanın axır dönüşünün hara olacağını, habelə, bu həyatdan sonra yaxşı əməl sahibinin mükafatının, pis əməl sahibinin də cəzasının nə olacağını bəyan edir. 20-ci başlıq altında bu məsələ ilə bağlı dəlilləri artıq zikr etmişik. Bu yaradılış təsadüfdürmü, yoxsa şərəfli bir qayədən ötrü həyata keçirilmişdir? Uca Allah buyurur:

﴿أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ﴾ [الأعراف: 185]

{Məgər onlar göylərin və yerin səltənətinə, Allahın yaratdığı hər şeyə, əcəllərinin yaxınlaşa biləcəyinə diqqət yetirmirlərmi? Bundan sonra hansı sözə inanacaqlar?}. [Əl-Əraf: 185]

Uca Allah buyurur:

﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنْتُمَا خَلَقْتَنِي عِبَادًا وَأَنْتُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ [المؤمنون: 115]

{Yoxsa elə hesab edirdiniz ki, sizi əbəs yerə yaratmışıq və siz heç vaxt Bizə qaytarılmayacaqsınız?} [Əl-Muminun: 115]

Əzəmətli Quran nazil olduğu ərəb dilində bu günədək qorunub saxlanılmışdır. Uca Allah buyurur:

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ [الحجر: 9]

{Şübhəsiz ki, Quranı Biz nazil etdik və sözsüz ki, Biz də onu (hər cür təhrif və təbdildən, artırıb-əskiltmədən) qoruyub saxlayacağıq!} [Əl-Hucurat: 9]

Qurandan heç bir hərif əskilməmişdir. Quranda ziddiyyətin, yaxud nöqsanın, yaxud dəyişikliyin olması mümkün deyil. Uca Allah buyurur:

﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفُرْعَانَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ [النساء: 82]

{Onlar Quran barəsində düşünməzlərmi?! Əgər o, Allahdan başqası tərəfindən olsaydı, əlbəttə, onda çoxlu itilaf tapardılar}. [Ən-Nisa: 82]

Bu kitab (çox sayda) çap edilmiş və paylanılmışdır. Bu əzəmətli ecazkar kitabı oxumaq, yaxud onu dinləmək və ya onun mənacə tərcüməsini oxumaq təqdirəlayiqdir.

Eləcə də, Mühəmməd Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) sünnəsi, onun öyrətdikləri və onun həyat yolu, etibarlı ravilər tərəfindən silsilə ilə nəql

edilərək qorunub saxlanılmışdır. Bütün bunlar Rəsulullahın (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) danışdığı ərəb dilində çap edilmiş və çoxlu dillərə tərcümə edilmişdir.

Quran Kərim və Mühəmməd Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) sünnesi, İslam əhkamlarını və şəriət qanunlarını öyrənmək üçün yeganə mənbədir. İslam dinini özünü ona nisbət edən fərdi şəxslərin rəylərindən götürülmür. İslam dinini nöqsanlardan uzaq olan ilahi vəhydən - əzəmətli Qurandan və Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) sünnesindən (və bunları bizlərə izah edən alimlərdən) öyrənmək gərəkdir.

Uca Allah Quran xüsusunda belə buyurur:

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾ يَأْتِيهِ الْبَطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾﴾ [فصلت: 41-42]

{Şübhə yoxdur ki, Zikr onlara gəldiyi zaman onu yalan sayanlar cəzalandırılacaqlar. Həqiqətən, bu, əzəmətli bir Kitabdır}. {Batil ona nə önündən, nə də arxasından girişə bilər. O, müdrik, tərifəlayiq Allah tərəfindən nazil edilmişdir}. [Fussilət: 41-42]

Uca Allah Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) sünnesinin də Allahdan vəhy olduğu barədə belə buyurur:

﴿... وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٧﴾﴾ [الحشر: 7]

{... Allahın Rəsulu sizə nə əmr edirsə, ona yerinə yetirin, nəyi də qadağan edirsə, ondan çəkinin. Allahdan qorxun. Həqiqətən, Allah şiddətli cəza verəndir}. [Əl-Həşr: 7]

29- İslam dini övladlara öz valideynlərinin, - hətta onlar müsəlman olmasalar belə, qayğısına qalmağı əmr edir və bunu onlara tövsiyə edir.

İslam dini valideynlərinin qayğısına qalmağı əmr edir. Uca Allah buyurur:

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَيَالِ الَّذِينَ إِحْسَنُوا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا آيٍ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾﴾ [الإسراء: 23]

{Rəbbin yalnız Ona ibadət etməyi və ata-ana ilə yaxşı davranmağı buyurmuşdur. Əgər onların biri və ya hər ikisi sənin yanında qocalıq yaşına dolarsa, onlara: "Uf!" belə demə, üstlərinə qışqırma və onlara xoş söz söylə!} [Əl-İsra: 23]

Uca Allah buyurur:

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهَنَا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصْلَهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿١٤﴾﴾ [لقمان: 14]

{Biz insana ata-anasının qayğısına qalmağı əmr etdik. Anası onu bətnində gündəngünə zəiflədiyinə baxmayaraq daşımışdır. Onun süddən kəsilməsi isə iki il ərzində olur. Mənə və valideynlərinə şükür et! Axır dönüş Mənədir}. [Loğman: 14]

Uca Allah buyurur:

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَفِصْلَهُ وَكَانَ كَثُورًا شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾﴾ [الأحقاف: 15]

{Biz insana ata-anasının qayğısına qalmağı tövsiyə etdik. Anası onu bətnində əziyyətlə daşımış və əziyyətlə doğmuşdur. Onun bətnində daşınma və süddən kəsilmə müddəti otuz ay çəkir. Nəhayət, o, yetkinlik çağına yetişib qırx yaşa çatdıqda deyər: «Ey Rəb-bim! Mənə, mə-nim özümə və

valideynlərimə bəxş etdiyin nemətə şükür etmək və Sənin razı qalacağıın yaxşı işləri görmək üçün ilham ver, nəslimi də mənim üçün əməlisaleh et. Mən Sənə tövbə etdim. Həqiqətən, mən müsəl-manlardanam!»} [Əl-Əhqaf: 15]

Əbu Hureyra (Allah ondan razı olsun) rəvayət edir ki, bir nəfər Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) yanına gəlib dedi: «Ya Rəsulullah, mən ən çox kimə qayğı göstərməliyəm?» O buyurdu: «Anana!» Adam (yenə) soruşdu: «Sonra kimə?» O yenə: «Anana!»– deyə buyurdu. Adam (bir daha) soruşdu: «Sonra kimə?» O yenə buyurdu: «Anana!» Adam (axıncı dəfə): «Sonra kimə?»– deyə soruşduqda, O: «Atana!»– deyə buyurdu». [Səhih Müslim, (2548)]

Bu tövsiyə ilə bağlı əmr hər bir valideynə - istər müsəlmana olsun, istərsə qeyri-müsəlmana aiddir. Rəvayət edilir ki, Əsma bint Əbu Bəkr (Allah ondan razı olsun) demişdir: «Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) zamanında, anam müşrik olduğu halda mənim yanıma gəldi. Mən bu məsələ ilə bağlı Peyğəmbərə (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) müraciət etdim və dedim: «Anam gəlib, ona qayğı göstərməyimi istəyir. Mən onunla əlaqə saxlaya bilərəmmi?» O: «Bəli, əlaqə saxlaya bilərsən»– dedi». [Səhih Əl-Buxari, (3535)]

Hətta əgər valideynlər övladı İslamdan küfrə döndərməyə cəhd göstərsələr, İslam dini, burda onlara itaət etməyib, Allaha olan imanında sabit qalmasını, lakin gözəl tərzdə valideynlərinin qeydinə qalmasını əmr edir. Uca Allah buyurur:

(وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَأَتَّبِعْ

سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأَتَّبِعُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ [لقمان: 15]

{Əgər onlar bilmədiyiniz bir şeyi Mənə şərik qoşmağın üçün səni məcbur etməyə cəhd göstərsələr, onlara güzəştə getmə! Dünyada onlarla gözəl davran. Mənə üz tutanların yolu ilə get! Sonra isə dönüşünüz Mənə olacaq, Mən də nə etdikləriniz barədə sizə xəbər verəcəyəm}. [Loğman: 15]

İslam dini, dinə qarşı müharibə etməyən müşrik qohumlara, yaxud qohum olmayan müşriklərə yaxşılıq etməyi qadağan etmir. Uca Allah buyurur:

﴿لَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٨﴾﴾ [المتحنة: 8]

{Allah din uğrunda sizinlə vuruşmayan və sizi öz diyarınızdan qovub çıxartmayan kimsələrə yaxşılıq etməyi və onlarla insafda davranmanızı sizə qadağan etmir. Şübhəsiz ki, Allah insafda olanları sevir}. [Əl-Mumtəhənə: 8]

İslam dini, həmçinin, övladın qayısına qalması da əmr edir. İslamın valideynə burduğu ən əzəmətli tövsiyə, onun öz övladlarına, Rəbbinin onların üzərində olan haqlarını onlara öyrətməsidir.

Bu xüsusda Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) əmisi oğlu Abdullah ibn Abbasa (Allah ondan razı olsun) belə buyurmuşdur: «Oğlum, sənə elə sözlər öyrədimmi ki, onların sayəsində Allah sənə fayda versin?» İbn Abbas: «Bəli»- deyər cavab verdikdə, Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) belə buyurmuşdur: «Allahın qoyduğu hüdudları qoru ki, Allah da səni qorusun. Allahın qoyduğu hüdudları qoru ki, Allahı qarşında görəsen. Xoş gündə Allahı tanı ki, dar

gündə, O da səni tanırsın. İstədikdə, yalnız Allahdan istə. Kömək dilədikdə də ancaq Allahdan kömək dilə». [Bu hədisi Əhməd rəvayət etmişdir, (4/287)] (Bu kitabda nəşriyyatlar qeyd edilmədiyi üçün bu hədisi mən 3-cü cildin 246-cı rəqəmində tapdım. Darul-hədis, qahirə nəşriyyatında).

Allah valideynlərə əmr etmişdir ki, onlar öz övladlarına, onların dünya və dini işlərinə aid olan faydalı şeyləri öyrətsinlər. Uca Allah buyurur:

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قَتْرًا أَنفُسِكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ [التحریم: 6]

{Ey iman gətirənlər! Özünüzü və ailənizi yanacağı insanlar və daşlar olan oddan qoruyun! Onun üstündə Allahın onlara verdiyi əmrlərə heç vaxt asi olmayan, özlərinə buyurulanları yerinə yetirən amansız və güclü mələklər var}. [Təhrim surəsi: 6]

Əli (Allah ondan razı olsun) Uca Allahın ayəsini belə təfsir etmişdir: {Özünüzü və ailənizi oddan qoruyun!} "Onları tərbiyələndirin və onlara (faydalı) elm öyrədin".

Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) valideynə öz övladına namaz qılmağı öyrətməyi, onun vasitəsi ilə tərbiyələndirməyi əmr etmişdir. Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) belə buyurmuşdur: «Övladlarınız yeddi yaşına çatdıqda onlara namaz qılmağı əmr edin!» [Bu hədisi Əbu Davud rəvayət etmişdir, (495)]

Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Hər biriniz himayəçisiniz və hər biriniz himayəsində olanlara cavabdehdir. İmam himayəçidir və o, öz rəiyyətinə cavabdehdir. Kişi öz ailəsinin hamisidir və o,

himayəsində olanlara cavabdehdir. Qadın ərinin evində himayəçidir və o, himayəsində olanlara cavabdehdir. Kölə öz ağasının malını qoruyandır və o, himayəsində olanlara cavabdehdir. Hər biriniz himayəçisiniz və himayəsində olanlara cavabdehdir». [Səhih İbn Hibban, (4490)]

İslam dini kişiyyə öz malından övladlarına və əhli-əyalına xərcləməyi əmr etmişdir. 18-ci başlıqda bu haqda qismən də olsa danışmışıq.

Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) övlada xərclənən malın fəziləti barədə belə buyurmuşdur: «Kişinin xərclədiyi ən xeyirli dinar, onun öz əhli-əyalına, habelə, Allah yolunda döyüşə qatılanın miniyinə və Allah yolunda vuruşan dostlarına xərclədiyi dinarlardır». Əbu Qilabə (Allah ondan razı olsun) dedi: "Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) ilk olaraq əhli-əyalı zikr etdi". Sonra Əbu Qilabə davam edib dedi: "Əhli-əyalından olan körpələri qoruyan, Allahın izni ilə onlara fayda verən və malından onlara xərcləyən kimsədən daha çox kim savab qazana bilər?!". [Səhih Müslim, (994)]

30- İslam dini hər kəslə, hətta düşmənlə belə, sözdə və əməldə ədalətli olmağı əmr edir.

(Quranda və hədislərdə) Pak və Müqəddəs Allahın Öz işlərində və qulları arasındakı idarəçiliyində ədalətli və insafli olduğu bildirilir. Əmr etdiyində və qadağan etdiyində, habelə, yaratdığında və əzəldən yazdığı müqəddəratda olan düz yol da budur. Uca Allah buyurur:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَابِئًا بِأَلْقِسْطٍ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ

الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾ [آل عمران: 18]

{Allah ədalətli olaraq şahidlik etmişdir ki, Özündən başqa ibadətə layiq olan məbud yoxdur. Mələklər və elm sahibləri də, buna şahidlik etmişlər. Ondən başqa ibadətə layiq olan məbud yoxdur, Qüdrətlidir, Hikmət sahibidir}. [Ali-İmran: 18]

Allah, ədalətli olmağı əmr edir. Uca Allah buyurur:

{قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ ...} [الأعراف: 29]

{De: «Rəbbim mənə ədalətli olmağı əmr etmişdir... »}
[Əl-Əraf: 29]

Elçilərin və peyğəmbərlərin (Allahın salavatı və salanı onların üzərinə olsun) hamısı ədalətli olmuşlar. Uca Allah buyurur:

{لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ...} [الحديد:

[25

{Biz elçilərimizi aydın dəlillərlə göndərdik və onlarla birlikdə Kitab və tərəzi nazil etdik ki, insanlar ədalətli olsunlar ...} [Əl-Hədid: 25]

Tərəzi: sözdə və əməldə ədalətli olmaqdır. İslam dini də, hər kəsə, hətta düşmənlərlə sözdə və əməldə ədalətli olmağı əmr edir. Uca Allah buyurur:

{*يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ
إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىَٰ أَن تَعْدِلُوا وَإِن تَلَوُّا أَوْ تُعْرَضُوا فَإِنَّ اللَّهَ

كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٣٥﴾ [النساء: 135]

{Ey iman gətirənlər! Şahidliyiniz özünüzün, valideynlərinizin, yaxın qohumlarınızın əleyhinə olsa belə, Allah üçün ədaləti qoruyan şahidlər olun. Əleyhinə şahidlik edəcəyiniz kəslər istər varlı, istər kasıb olsun, Allah onların hər ikisinə sizdən daha yaxındır. Nəfsinizin istəyinə uyub ədalətdən sapmayın! Əgər dilinizi əysəniz (həqiqəti təhrif

etsəniz), yaxud həqiqəti deməkdən boyun qaçırırsanız, bilin ki, Allah nə etdiklərinizdən xəbərdardır}. [Ən-Nisa: 135]

Uca Allah buyurur:

﴿.... يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ اَنْ صَدُّوْكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اَنْ تَعْتَدُوْا وَتَعَاوَنُوْا عَلٰى الْبِرِّ وَالْتَفَوُّىْ وَلَا تَعَاوَنُوْا عَلٰى الْاِثْمِ وَالْعُدُوْنِ وَاَتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴿2﴾ [المائدة: 2]

{... Sizi Məscidul-harama daxil olmağa qoymayan camaata qarşı olan kin-küdurət sizi təcavüz etməyə sövq etməsin. Yaxşılıq etməkdə və Allahdan qorxub pis əməllərdən çəkinməkdə bir-birinizə yardım edin. Günah işlər görməkdə və düşmənçilik etməkdə bir-birinizə yardım etməyin. Allahdan qorxun. Həqiqətən, Allah cəzası şiddətlidir}. [Əl-Maidə: 2]

Uca Allah buyurur:

﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كُوْنُوْا قَوٰمِيْنَ لِلّٰهِ شُهَدَآءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلٰى اَلَّا تَعْدِلُوْا اَعْدِلُوْا هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى وَاَتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ﴿8﴾ [المائدة: 8]

{Ey iman gətirənlər! Allah üçün haqqı qoruyan, ədalətlə şahidlik edən kimsələr olun. Bir qövmə qarşı olan kinküdurət sizi ədalətsizliyə sövq etməsin. Ədalətli olun! Bu, təqvaya daha yaxındır. Allahdan qorxun! Şübhəsiz ki, Allah nə etdikləriniz-dən xəbərdardır}. [Əl-Maidə: 8]

Bu günkü xalqların qanunlarında və ya insanların dinlərində, - hətta özünün, yaxud valideynin, yaxud qohumların əleyhinə olsa belə, - haqqı demək və doğru söz söyləmək, dost və düşmənle ədalətlə davranmağı əmr etmək varmı? Peyğəmbər də (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun), insanların arasını barışdırar və onların arasında sülh elan edərdi.

Rəvayət edilir ki, Amir (Allah ona rəhmət etsin) demişdir: Mən Nomən ibn Bəşirin (Allah ondan razı olsun) minbərdə ikən belə dediyini eşitmişəm: «(Bir dəfə) atam mənə bir

hədiyyə verdi. Lakin (anam) Amra bint Rəvaha (ona): «Sən Rəsulullahı (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) şahidlik etməyə çağırmaıncə mən buna razılıq verən deyiləm»- dedi. Onda atam Rəsulullahın (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) yanına gəlib dedi: «Mən Amra bint Rəvahadan olan oğluma hədiyyə verdim. Lakin (yoldaşım) məndən səni buna şahid tutmağımı istədi, ya Rəsulullah!». Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) soruşdu: «O biri övladlarına da bu cür hədiyyə verdinmi?» (Atam): «Xeyr!»– deyə cavab verdi. Onda Rəsulullahı (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) belə buyurdu: «Allahdan qorxun və övladlarınıza (olan münasibətdə) ədalətli olun!» Bundan sonra (atam) qayıdıb hədiyyəsini geri götürdü». [Səhih Əl-Buxari, (2587)]

Bu ona görədir ki, insanların və dövlətlərin gördüyü işlər, yalnız ədalətlə öz yoluna qoyula bilər, habelə, insanlar öz dinlərini, canlarını, övladlarını, namuslarını, mallarını və ölkələrini də, yalnız ədalətlə qoruya bilərlər. Buna görə də, biz görürük ki, Məkkə kafirləri müsəlmanları Məkkədə sıxışdırdıqları zaman, Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) onlara Həbəşistana hicrət etməyi buyurmuş və bunun səbəbini belə izah etmişdir: «Orada heç kəsə zülm etməyən ədaləti hökmdar vardır».

31- İslam dini məxluqatın hamısına yaxşılıq etməyi əmr edir və insanları gözəl əxlaq sahibi olmağa və yaxşı işlər görməyə dəvət edir.

İslam dini məxluqatın hamısına yaxşılıq etməyi əmr edir. Uca Allah buyurur:

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَايَ ذِي الْقُرْبَىٰ...﴾ [النحل: 90]

{Həqiqətən, Allah ədalətli olmağı, yaxşılıq etməyi və qohumlara haqqını verməyi əmr edir ...} [Ən-Nəhl: 90]

Uca Allah buyurur:

﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَنُظْمِ وَالْغَيْظِ وَالْعَافِيَنِ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [آل عمران: 134]

{O müttəqilər ki, bolluqda da, qıtlıqda da, mallarından Allah yolunda xərcləyər, qəzəblərini boğar və insanları bağışlayarlar. Allah yaxşı iş görənləri sevər}. [Ali-İmran: 134]

Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) demişdir: «Allah hər bir şeylə gözəl davranmağı əmr etmişdir. Elə isə öldürükdə, gözəl tərzdə öldürün. Habelə, heyvan kəsdikdə, onu gözəl tərzdə kəsin. Sizdən biriniz bıçağını itiləsin və kəsəcəyi heyvanı rahatlasın». [Səhih Müslim, (1955)]

İslam dini insanları gözəl əxlaq sahibi olmağa və yaxşı işlər görməyə dəvət edir. Uca Allah Muhəmməd Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) əvvəlki ilahi kitablarda belə vəsf olunduğunu bildirir:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَاَلَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الأعراف: 157]

{O kəslər ki, yanlarındakı Tövrat və İncildə haqqında yazılmış olduğunu gördükləri elçinin – yazıb-oxumaq bilməyən peyğəmbərin, ardınca gedərlər. O peyğəmbər onlara yaxşı işlər görməyi buyurar, pis əməlləri isə qadağan edər, onlara Pak şeyləri halal, murdar şeyləri isə haram edər. Onların ağır yüklərini yüngülləşdirər və onları buxovlardan xilas edər. Ona iman gətirən, onu

dəstəkləyən, ona kömək edən və onunla göndərilmiş nurun ardınca gedənlər isə nicat tapanlardır}. [Əl-Əraf: 157]

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Ey Aişə! Həqiqətən də, Allah mülayimdir və mülayimliyi sevir. Sərtliyə görə, habelə, başqa bir şeyə görə vermədiyini, mülayimliyə görə verir». [Səhih Müslim, (2593)]

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Allah sizə, anaların üzünə ağ olmağı, qız uşaqlarını diri-diri torpağa gömməyi, yaxşılıq etməkdən boyun qaçırmağı və “ver”– deyərək haqqınız olmayan bir şeyi tələb etməyi haram buyurmuşdur. Habelə, dedi-qodu yaymağı, çox sual verməyi var-dövləti israf etməyi qadağan etmişdir». [Səhih Əl-Buxari, (2408)]

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «İman gətirməyincə Cənnətə girə bilməzsiniz. Biri-birinizi sevməyincə iman gətirmiş olmazsınız. Sizə elə bir şey öyrədimmi ki, onu etdikdə biri-birinizi sevəsiniz? Aranızda salamı yayın!». [Səhih Müslim, (54)]

32- İslam dini (bəşəriyyətə), doğru danışmaq, əmanəti yiyəsinə qaytarmaq, iffəti qorumaq, həyalı olmaq, şücaətkarlıq göstərmək, var-dövlətdən yaxşı işlərə sərf etmək, səxavətli olmaq, ehtiyac və sıxıntıda olan kimsələrə yardım etmək, acların qarnını doyurmaq, qonşu ilə yaxşı rəftar etmək, qohumlarla əlaqə saxlamaq və heyvanlarla mülayim rəftar etmək kimi tərifəlayiq əxlaqı əmr edir.

İslam dini (bəşəriyyətə) tərifəlayiq əxlaqı əmr edir. Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun)

belə buyurur: « Mən, gözəl əxlaqları tamamlamaq üçün göndərilmişəm». [Səhih əl-Ədəb əl-Mufrad, (207)]

Allah Rəsulu (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) buyurur: «Sizin mənə ən sevimli və Qiyamət günü məclisinə görə mənə ən yaxın olanınız, əxlaqı ən gözəl olanlarınızdır. Sizlərdən ən çox nifrət etdiyim və Qiyamət günü məclisinə görə məndən ən uzaq olanınız isə sərsərilər, təmtəraqlı danışanlar və bir də mütəfeyqihlərdir». Səhabələr dedilər: «Sərsəriləri və təmtəraqlı danışanları bildik. Bəs mütəfeyqihlər kimlərdir?» Rəsulullah (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**): «Təkəbbürlülər»- deyə cavab verdi». [Silsilə əl-Əhadis əs-Səhihə (791)]

Abdullah ibn Amr (Allah ondan razı olsunmə) demişdir: «Peyğəmbər (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) ədəbsiz və kobud olmamışdır». O deyərdi: «Sizin ən xeyirliniz əxlaqı ən gözəl olanınızdır!» [Səhih Əl-Buxari, (3559)]

Bundan əlavə neçə-neçə ayələr və hədislər vardır ki, onlar İslam dininin (bəşəriyyəti) gözəl əxlaqlı olmağa və yaxşı işlər görməyə ümumi şəkildə təşviq etdiyinə dələlət edir. İslam dininin əmr etdiyi saleh əməllərdən biri, doğru danışmaqdır. Rəsulullah (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) belə buyurur: «Doğru söz danışın! Çünki doğruluq (adamı) yaxşı işlər görməyə yönəldir. Yaxşı işlər isə (adamı) Cənnətə aparır. Adam o qədər doğru danışır və doğruluğa can atır ki, nəhayət, Allah yanında doğruçu sayılır». [Səhih Müslim, (2607)]

İslam dininin əmr etdiyi saleh əməllərdən biri də, əmanəti sahibinə qaytarmaqdır. Uca Allah buyurur:

{*إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا...} [النساء: 58]

{Allah sizə əmanətləri öz sahiblərinə qaytarmanızı əmr edir...} [Ən-Nisa: 58]

İslam dininin əmr etdiyi saleh əməllərdən biri də, iffətli olmaqdır. Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) belə buyurur: «Üç sinif insan vardır ki, Allah onlara kömək etməyi Öz öhdəsinə götürmüşdür: (bunlardan biri): iffəti qorumaq üçün ailə qurmaq». [Sunən ət-Tirmizi, (1655)]

Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) dua edib deyərmiş: «Allahummə inni əs'əlukəl-hudə vət-tuqa vəl-afafə vəl-ğinə -Allahım Səndən, hidayət, Allah qorxusu, iffət və zənginlik diləyirəm». [Səhih Müslim, (2721)]

İslam dininin əmr etdiyi saleh əməllərdən biri də, həyalı olmaqdır. Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) belə buyurur: «Həya (insana) yalnız xeyir gətirir». [Səhih Əl-Buxari, (6117)]

Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) demişdir: «Hər bir dinin öz əxlaqı var. İslam əxlaqı isə həyadır». [Bu hədisi Beyhəqi "Şuəbul-İman" əsərində (6/2619) rəvayət etmişdir.]

İslam dininin əmr etdiyi saleh əməllərdən biri də, şücaətkar olmaqdır. Rəvayət edilir ki, Ənəs (Allah ondan razı olsun) demişdir: «Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) insanların ən yaxşısı, ən şücaətkarı və ən səxavətli idi. (Bir gecə) Mədinə əhalisi (eşitdikləri səsdən) təşvişə düşdü. Həmin vaxt o, hamıdan əvvəl atına minib (səs gələn tərəfə) getdi». [Səhih Əl-Buxari, (2820)]

Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) qorxaqlıqdan Allaha sığınıb deyərdi: «Allahummə, inni əuzu bikə minəl-cubni/Allahım, qorxaqlıqdan Sənə sığınırım!» [Səhih Əl-Buxari, (6374)]

İslam dininin əmr etdiyi saleh əməllərdən biri də, xeyirxahlıq etmək və səxavətli olmaqdır. Uca Allah buyurur:

﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَتَتْ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ
وَاللَّهُ يُضِعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ [البقرة: 261]

{Mallarını Allah yolunda xərcləyənlərin misalı yeddi sünbül verən bir toxumun misalına bənzəyir ki, sünbüllərin hər birində yüz ədəd dən vardır. Allah istədiyi kimsənin mükafatını artırır. Allahın lütfü genişdir, O hər şeyi biləndir.} [Əl-Bəqərə: 261]

Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) səxavətli insan idi. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas (Allah ondan razı olsun) demişdir: «Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) insanların ən səxavətlisi idi. Ramazan ayında, Cəbrail ilə görüşdüyü zaman isə daha səxavətli olardı. Cəbrail, Ramazan ayının hər gecəsində Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) ilə görüşər, onunla birgə Quranı oxuyub təkrar edərdi. Odur ki, (bu günlərdə) Allahın Elçisi (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) xeyirxah işlər görməkdə, sərbəst əsən küləkdən daha comərd olardı». [Səhih Əl-Buxari, (1902)]

İslam dininin əmr etdiyi saleh əməllərdən bəziləri də, ehtiyacı olan kimsələrə yardım etmək, müsibətə düçar olmuş kimsəyə əl tutmaq, acların qarnını doyurmaq, qonşu ilə yaxşı rəftar etmək, qohumlarla əlaqə saxlamaq və

heyvanlarla mülayim rəftar etməkdir. Abdullah ibn Amr (Allah ondan razı olsunmə) rəvayət edir ki, bir nəfər Peyğəmbərdən (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) soruşdu: «İslam (xislətlərindən) ən xeyirlisi hansıdır?» Peyğəmbər (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) dedi: «Sənin yemək yedirtməyin, tanıdığına və tanımadığına salam verməyin». [Səhih Əl-Buxari, (12)]

Rəsulullah (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) demişdir: «Bir nəfər yolla gedərkən bərk susadı və və nəhayət, bir su quyusuna rast gəldi və o quyuya enib su içdi. Sonra quyudan bayıra çıxdıqda, bir itin susuzluqdan ləhlədiyini və yaş torpaq yaladığını görüb öz-özünə: «Yəqin ki, mən susadığım kimi, bu it də susamışdır»– dedi və quyuya enib ayaqqabısını su ilə doldurdu. Sonra ayaqqabısını dişləri ilə tutub quyudan çıxdı və itə su verdi. Allah da buna görə ona təşəkkür etdi və onu bağışladı». Səhabelər dedilər: «Ya Rəsulullah! Məgər, heyvanlara etdiyimiz yaxşılıqlara görə də bizə savab yazılır?». O, buyurdu: «Hər bir canlıya göstərdiyiniz qayğıya görə savab vardır». [Səhih İbn Hibban, (544)]

Allah Rəsulu (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) buyurur: «Dul qadınlara və kasıblara əl tutan kimse Allah yolunda vuruşan mücahidə, yaxud gecələr namaz qılıb, gündüzlər oruc tutan kimsəyə bənzəyir». [Səhih Əl-Buxari, (5353)]

İslam dini qohumlarını haqlarını qorumağı tövsiyə edir və onlarla əlaqə saxlamağın vacib olduğunu vurğulayır. Uca Allah buyurur:

﴿الَّتِي أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ نَفْسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُمْ وَأُمَّهُنَّهِنَّ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ

مَسْطُورًا ﴿٦﴾ [الأحزاب: 6]

{Peyğəmbər möminlərə onların özlərindən daha yaxındır. Zövcələri isə möminlərin analarıdır. Qohumlar Allahın kitabında bir-birlərinə möminlərdən və mühacirlərdən daha yaxındırlar. Dostlarınıza yaxşılıq etmək isə istisnadır. Bunlar Kitabda yazılmışdır}. [Əl-Əhzab: 6]

İslam dini qohumlarla əlaqəni kəsməkdən çəkindirir və bunu, yer üzündə fəsad törətməyə bənzədir. Uca Allah buyurur:

﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقْطِعُوا أَرْحَامَكُمْ ۗ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّىٰ أَبْصَرَهُمْ ۗ﴾ [محمد: 22-23]

{Əgər haqdan üz çevirsəniz, ola bilsin ki, yer üzündə fitnə-fəsad törədəsiniz və qohumluq əlaqələrini kəsəsiniz. Onlar Allahın lənətlədiyi, qulaqlarını kar, gözlərini də kor etdiyi kimsələrdir}. [Muhəmməd: 22-23]

Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) demişdir: «Qohumlarla əlaqəni kəsən adam Cənnətə girməz». [Səhih Müslim, (2556)]

Əlaqə saxlanması vacib olan yaxınlar isə bunlardır: Valideynlər (babalar,nənələr), qardaşlar, bacılar, əmilər, bibilər, dayılar və xalalar İslam dini, həmçinin qonşunun haqlarını da ödəməyi buyurur. Hətta qonşu kafir olsa belə. Uca Allah buyurur:

﴿*وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ۚ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَأَلِيمٌ بِثُجُوبٍ ۗ مَنْ كَانَ مُحْتَالًا فَخُورًا ۗ﴾ [النساء: 36]

{Allaha ibadət edin və heç bir şeyi Ona şərik qoşmayın! Valideynlərə, qohuməqrəbaya, yetimlərə, kasıblara, yaxın və uzaq qonum-qonşuya, yol yoldaşına, müsafirə və sahib

olduğunuz kölə və kənizlərə yaxşılıq edin! Həqiqətən, Allah lovğalıq edənləri və özünü öyənləri sevmir}. [Ən-Nisa: 36]

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Cəbrail mənə qonşu haqqında o qədər tövsiyə verdi ki, nəhayət, mən qonşunun da varislərdən olacağını güman etdim». [Səhih Əbu Davud, (5152)]

33- İslam dini təmiz yemək-içməkləri halal etmişdir. Həmçinin, qəlbi, bədəni və mənzili təmiz saxlamağı əmr etmişdir. Elə buna görə də, evlənməyi halal buyurmuşdur. (Uca Allah) Öz Peyğəmbərlərinə (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) bunu əmr etmişdir. Onlara təmiz olan hər bir şey əmr edilmişdir.

İslam dini təmiz yemək-içməkləri halal etmişdir.

Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) belə buyurur: «Həqiqətən, Uca Allah Pakdır və yalnız Pak olanları qəbul edər. Həqiqətən, Allah peyğəmbərlərə nəyi əmr etmişdirsə, möminlərə də onu əmr edib buyurur:

{يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٥١﴾} [المؤمنون: 51]

{Ey Peyğəmbərlər, təmiz və halal nemətlərdən yeyin və yaxşı işlər görün! Mən, həqiqətən, sizin nə etdiklərinizi bilirəm!} (Əl-Muminun: 51) O, həmçinin, buyurur:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٢﴾} [البقرة:

[172

{Ey iman gətirənlər! Sizə ruzi kimi verdiyimiz təmiz və halal nemətlərdən yeyin və əgər Allaha ibadət edirsinizsə, Ona şükür edin!} (Əl-Bəqərə: 172)» Sonra Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun), uzun

müddətli səfərə çıxmış, saçları dağınıq, üst-başı da toz-torpaq içində olan və bu halda əllərini göyə qaldırıb: «Ya Rəbb, ya Rəbb!»– deyə yalvaran birisini xatırlatdı. Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) davam edib dedi «Onun yediyi, haram, içdiyi haram, geydiyi haram – haramla böyümüşdür. Beləsinin duası necə qəbul ola bilər?!». [Səhih Müslim, (1015)]

Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ [الأعراف: 32]

{De: «Allahın Öz qulları üçün üzə çıxartdığı zineti və təmiz ruziləri kim haram etmişdir?» De: «Bunlar dünya həyatında hamıya, Qiyamət günü isə yalnız möminlərə məxsusdur» Biz dərk edən adamlar üçün ayələri belə izah edirik}. [Əl-Əraf: 32]

Həmçinin, qəlbi, bədəni və mənzili təmiz saxlamağı əmr etmişdir. Elə buna görə də evlənməyi halal buyurmuşdur. (Uca Allah) Öz peyğəmbərlərinə (Allahın onlara salamı olsun) bunu əmr etmişdir. Onlara təimz olan hər bir şey əmr edilmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِغَيْبَتِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ﴾ [النحل: 72]

{Allah sizin üçün özünüzdən zövcələr yaratdı, zövcələrinizdən də sizin üçün övladlar və nəvələr yaratdı və sizə Pak ruzilər verdi. İndi onlar batilə inanıb Allahın nemətini inkarmı edirlər?!} [Ən-Nəhl: 72]

Uca Allah buyurur:

﴿وَتِيَابَكَ فَطَهَّرَ﴾ ① ﴿وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ﴾ ② [المدثر: 4-5]

{Geyimini təmiz saxla!}. {Pis şeyləri tərk et!}. [Əl-Muddəssir: 4-5]

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Qəlbində zərrə qədər təkəbbür olan kimsə Cənnətə girməz». (Bu vaxt) bir adam dedi: «Adam libasının və ayaqqabısının gözəl olmasını xoşlayır» Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurdu: «Allah gözəldir və gözəlliyi sevər. Təkəbbürlük isə haqqı danmaq və insanlara xor baxmaqdır». [Səhih Müslim, (91)]

34- İslam dini, Allaha şərikin qoşmaq, küfr etmək, bütlərə ibadət etmək, elmsiz olaraq Allah haqqında söz söyləmək, övladı öldürmək, haqsız yerə adam öldürmək, yer üzündə fəsad törətmək, sehr etmək, zahirdə və batində murdar işlər görmək, zina etmək, Lut qövmünün əməlini etmək (burada eynicinsli əlaqələr qəsd edilir) kimi böyük günahları haram buyurmuşdur. Həmçinin, faizi (almağı, verməyi, şahid olmağı və yazmağı), habelə, ölü əti, bütlər üçün kəsilmiş əti və donuz ətini yeməyi, eləcə də, murdar və çirkin şeyləri haram etmişdir. Həmçinin, yetimin malını yeməyi, çəkiddə və ölçüdə aldatmağı və qohumlarla əlaqəni kəsməyi haram buyurmuşdur. Peyğəmbərlərin (Allahın onlara salamı olsun) hamısı bu əməllərin haram sayılmasını yekdilliklə qəbul etmişlər.

İslam dini, Allaha şərikin qoşmaq, küfr etmək, bütlərə ibadət etmək, elmsiz olaraq Allah haqqında söz söyləmək və övladı öldürmək kimi böyük günahları haram buyurmuşdur. Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا
 أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرُبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَلَا تَقْتُلُوا
 أَلْفَافِسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّوْكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾ وَلَا تَقْرُبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا
 بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْكَيْلِ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا تَكْلِفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا
 قُلْتُمْ فَأَعْدِلُوا وَلَا تُكَاذِبُوا فَعِدْلُوا وَاللَّهُ أَتَمُّ بِالْحَقِّ وَالْحَقُّ أَكْبَرُ مِنْ الْأَنْعَامِ﴾ [الأَنْعَامِ:

[152-151

{(Ya Rəsulum!) De: «Gəlin Rəbbinizin sizə nələri haram etdiyini deyim: Ona heç bir şərik qoşmayın. Ata-anaya yaxşılıq edin. Kasıblıq üzündən uşaqlarınızı öldürməyin. Sizin də, onların da ruzisini Biz veririk. Açıq və gizlin pis işlərə yaxın düşməyin. Allahın (qətlini) haram buyurduğu cana qıymayın (müsəlman və ya əhli-zimməni haqsız yerə öldürməyin). (Allah) bunları sizə tövsiyə etmişdir ki, bəlkə, düşüncə anlayasınız!}. {Yetimin malına, xeyirxah məqsəd (onu qoruyub saxlamaq, çoxaltmaq) istisna olmaqla, həddi-buluğa çatana qədər yaxın düşməyin. Ölçüdə və çəkiddə düz olun. Biz hər kəsi yalnız qüvvəsi yetdiyi qədər yükləyirik. Söz söylədiyiniz zaman (lehinə və ya əleyhinə danışdığınız adam) qohumunuz olsa belə, ədalətli olun. Allah qarşısındakı əhdi (dini vəzifələrinizi, andlarınızı) yerinə yetirin. (Allah) bunları sizə tövsiyə etmişdir ki, bəlkə, düşüncə öyüd-nəsihət qəbul edəsiniz!} [Əl-Ənam: 151-152]

Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَالْإِثْمَ وَالنَّبْغَىٰ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾﴾ [الأعراف: 33]

{De: «Rəbbim həm aşkar, həm də gizli törədilən yaramaz əməlləri, hər cür günahı, haqsızcasına zülm etməyi, Allahın, haqqında heç bir dəlil nazil etmədiyi bir

şeyi Ona şəriik qoşmağınızı və bilmədiyiniz şeyləri Allahın əleyhinə söyləməyinizi haram buyurmuşdur»} [Əl-Əraf: 33]

İslam dini haqsız yerə adam öldürməyi haram buyurmuşdur. Uca Allah buyurur:

﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَ آلَتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطٰنًا فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ [الإسراء: 33]

{Allahın haram buyurduğu cana haqsız yerə qəsd etməyin. Haqsız yerə öldürülən məzlum bir şəxsin sahibinə (və ya varisinə qatil barəsində) bir ixtiyar verdik (istəsə, qatildən qisas alar, istəsə, bağışlayar və ya qanbahası tələb edər). Lakin o da qətl etməkdə ifrata varmasın (qisas almalı olsa, yalnız qatili öldürməklə kifayətlənsin)! Çünki ona artıq kömək olunmuşdur}. [Əl-İsra: 33]

Uca Allah buyurur:

﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ أَنْفُسَ آلَتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَمًا﴾ [الفرقان: 68]

{Onlar Allahla yanaşı başqa məbuda yalvarmaz, Allahın haram etdiyi cana haqsız yerə qıymaz və zina etməzlər. Bunu edən kimsə cəzalandırılır}. [Əl-Furqan: 68]

İslam dini yer üzündə fəsad törətməyi haram buyurmuşdur. Uca Allah buyurur:

﴿وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلٰحِهَا ....﴾ [الأعراف: 56]

{Yer üzünü islah olunduqdan sonra, orada fəsad törətməyin...} [Əl-Əraf: 56]

Uca Allah Şueyb (Allahın ona salamı olsun) haqqında xəbər verir ki, o, öz qövminə belə demişdir:

﴿وَالِى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلٰهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلٰحِهَا ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ [الأعراف: 85]

{Mədyən qövmünə də qardaşları Şueybi göndərdik. O dedi: «Ey qövmüm! Allaha ibadət edin. Sizin Ondan başqa məbudunuz yoxdur. Rəbbinizdən sizə açıq-aydın bir dəlil gəldi. Elə isə ölçüyə və çəkiyə tam riayət edin, insanların əşyalarını əksik verməyin və yer üzünü islah olunduqdan sonra orada fəsad törətməyin. Əgər möminsinizsə, bu, sizin üçün daha xeyirlidir»}. [Əl-Əraf: 85]

İslam dini sehr etməyi haram buyurmuşdur. Pak, Müqəddəs və Uca Allah belə buyurur:

﴿وَأَلْقَى مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَافًا مَا صَنَعْتُمْ إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدٌ سَجِرٌ وَلَا يُفْلِحُ السَّاجِرُ حَيْثُ أَتَى﴾

[طه: 69]

{Sağ əlindəkini yerə tulla, onların düzüb qoşduqlarını udsun. Onların düzəlttikləri sehrbaz hiyləsindən (əfsundan) başqa bir şey deyildir. Sehrbaz isə, hara gedirsə getsin, mətləbinə çatmaz!} [Ta ha: 69]

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Məhvedici yeddi günahdan çəkinin!» (Səhabelər) soruşdular: «Nədir onlar, ya Rəsulullah?» Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurdu: «Allaha şərikin qoşmaq, sehrbazlıq, Allahın haram buyurduğu cana nahaq yerə qəsd etmək, sələm yemək, yetimin malını yemək, döyüş meydanından qaçmaq və (zinadan) xəbəri olmayan namuslu, ismətli mömin qadınları zinada ittiham etmək». [Səhih Əl-Buxari, (6857)]

İslam dini zahirdə və batində murdar işlər görməyi, zina etməyi, Lut qövmünün əməlini etməyi haram buyurmuşdur. Bu başlığın əvvəlində, bunların haram olduğuna dair ayələr zikr edilmişdir. Həmçinin, faizi də (almağı, verməyi, şahid olmağı və yazmağı) haram buyurmuşdur. Uca Allah buyurur:

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾﴾

[البقرة: 278-279]

{Ey möminlər! Əgər, doğrudan da, iman gətirmişsinizsə, Allahdan qorxub sələmdən qalan məbləğdən (faizdən) vaz keçin! (Onu borclulardan almayın!) Belə etməsəniz, Allahın və Onun Rəsulunun sizə müharibə elan etdiyini bilin. Yox, əgər tövbə etsəniz, sərmayəniz sizindir. Nə siz zülm edərsiniz, nə də sizə zülm olunar}. [(Əl-Bəqərə: 278-279)]

Allah, fazilə məşğul olan kimsəyə hər b elan etdiyi kimi, heç bir günah sahibinə hər b elan edəcəyini vəd etməmişdir. Çünki fazilə məşğul olmaq, dinlərini, məmləkətləri, mal-dövləti və insanları korlayır. İslam dini ölü əti, bütələr üçün kəsilmiş əti və donuz ətini yeməyi haram buyurmuşdur. Uca Allah buyurur:

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنزِيرِ وَمَا أَهَلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَاللَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَن تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَمِ ذَلِكُمْ

فِسْقٌ...﴾ [المائدة: 3]

{Ölü (kəsilmədən ölüb murdar olmuş) heyvan, qan (axan qan) donuz əti, Allahdan başqasının adı ilə (bismillah deyilmədən) kəsilmiş, boğulmuş, (küt alət və ya silahla) vurulmuş, (bir yerdən) yığılaraq ölmüş, (başqa bir heyvanın buynuzu ilə) vurulub gəbərmiş, vəhşi heyvanlar tərəfindən parçalanıb yeyilmiş - canı çıxmamış kəsdiyiniz heyvanlar müstəsnadır - dikinə qoyulmuş daşlar (bütələr və ya Kəbənin ətrafındakı bütperəst qurbangahlar) üzərində kəsilmiş heyvanlar sizə haram edildi}. [Əl-Maidə: 3]

İslam dini şərab içməyi, habelə, digər murdar və çirkin şeyləri haram buyurmuşdur. Uca Allah buyurur:

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْحُمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْحُمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيُضِدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿٩١﴾﴾ [المائدة: 90-91]

{Ey iman gətirənlər! Şərab da (içki də), qumar da, bütlər də, fal oxları da Şeytan əməmindən olan murdar bir şeydir. Bunlardan çəkinin ki, bəlkə, nicat tapasınız!} {Şübhəsiz ki, Şeytan içki və qumarla aranızda ədavət və kin salmaqdan və namaz qılmaqdan ayırmaq istər}. [Əl-Maidə: 90-91]

31-ci başlıqda, Uca Allahın, Rəsulullahın (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) Tövratdakı vəsfi barədə, onun murdar şeyləri haram buyurması haqqında xəbər verdiyini qeyd etmişik. Uca Allah buyurur:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ؕ﴾ [الأعراف: 157]

{O kəslər ki, yanlarındakı Tövrat və İncildə haqqında yazılmış olduğunu gördükləri elçinin – yazıb-oxumaq bilməyən peyğəmbərin, ardınca gedərlər. O peyğəmbər onlara yaxşı işlər görməyi buyurur, pis əməlləri isə qadağan edər, onlara Pak şeyləri halal, murdar şeyləri isə haram edər. Onların ağır yüklərini yüngülləşdirər və onları buxovlardan xilas edər. Ona iman gətirən, onu dəstəkləyən, ona kömək edən və onunla göndərilmiş nurun ardınca gedənlər isə nicat tapanlardır}. [Əl-Əraf: 157]

İslam dini yetimin malını yeməyi haram buyurmuşdur. Uca Allah buyurur:

﴿وَأَثَرُوا آلَيْتِمَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا الْحَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا ﴿٢﴾﴾ [النساء: 2]

{Yetimlərin mallarını özlərinə verin və yaxşını pis ilə dəyişməyin. Onların mallarını öz mallarınıza qatıb yeməyin. Şübhəsiz ki, bu, böyük günahdır}. [Ən-Nisa: 2]

Uca Allah buyurur:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا﴾

[النساء: 10]

{Həqiqətən, yetimlərin mallarını haqsızlıqla yeyənlərin yedikləri qarınlarında oda çevriləcək və onlar (qiyamətdə) alovlu Cəhənnəmə girəcəklər}. [Ən-Nisa: 10]

İslam dini çəkiddə və ölçüdə aldatmağı haram buyurmuşdur. Uca Allah buyurur:

﴿وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ﴾ الَّذِينَ إِذَا أَكْتَالُوا عَلَى التَّائِسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿٤﴾ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يَخْسِرُونَ ﴿٥﴾

[المطففين: 1-4]

{Çəkiddə və ölçüdə aldadanların vay halına!}. {O kəslərin ki, camaatdan bir şey aldıqda onu tam almaq istəyərlər}. {Onlar üçün bir şey ölçükdə və ya çəkiddə isə onları ziyana salarlar}. {Onlar dirildiləcəkləri barədə fikirləşmirlərmi?!} [Əl-Mutaffifin: 1-4]

İslam dini qohumlarla əlaqəni kəsməyi haram buyurmuşdur. 31-ci başlıqda buna dəlalət edən ayələri və hədisləri zikr etmişik. Peyğəmbərlərin (Allahın onlara salamı olsun) hamısı bu əməllərin haram sayılmasını yekdilliklə qəbul etmişlər.

35- İslam dini, yalan danışmaq, kələk gəlmək, əmanətə xəyanət etmək, aldatmaq, hiylə qurmaq, oğurluq etmək, təcavüz etmək, zülm etmək kimi pis əxlaqi cəhətləri və ümumiyyətlə hər bir çirkin əxlaqi qadağan edir.

İslam dini ümumiyyətlə pis əxlaqların hamısını qadağan edir. Uca Allah buyurur:

(وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾ [لقمان: 18])

{İnsanlardan təkəbbürlə üz çevirmə, yer üzündə lovğa-lovğa gəzib dolanma. Həqiqətən, Allah heç bir özündən razını, özünü öyəni sevmir}. [Loğman: 18]

Allahın Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Sizin mənə ən sevimli və Qiyamət günü məclisinə görə mənə ən yaxın olanınız, əxlaqı ən gözəl olanlarınızdır. Sizlərdən ən çox nifrət etdiyim və Qiyamət günü məclisinə görə məndən ən uzaq olanınız isə sərsərilər, təmtəraqlı danışanlar və bir də mütəfeyqihlərdir». Səhabələr dedilər: «Sərsəriləri və təmtəraqlı danışanları bildik. Bəs mütəfeyqihlər kimlərdir?» Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun): «Təkəbbürlülər»- deyə cavab verdi.» [Silsilə əl-Əhadis əs-Səhihə, (791)]

İslam dini yalan danışmağı qadağan edir. Uca Allah buyurur:

(... إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ﴿٢٨﴾ [غافر: 28])

{... Həqiqətən, Allah həddi aşanı, yalançıyı doğru yola yönəltməz}. [Ğafir: 28]

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Yalan danışmaqdan çəkinin! Çünki yalan (adamı) günah işlərə yönəldir. Günah işlər isə (adamı) Cəhənnəmə aparır. Həqiqətən, adam o qədər yalan danışır ki, nəhayət, Allah yanında yalançı sayılır». [Səhih Müslim, (2607)]

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Münafiqin əlaməti üçdür: Danışdığı zaman yalan danışar. Vəd verdiyi zaman (vədinə) xilaf çıxar. Ona əmanət verildiyi zaman xəyanət edər». [Səhih Əl-Buxari, (6095)]

İslam dini kələk gəlməyi qadağan edir. Hədislərin birində rəvayət edilir ki, (bir dəfə) Peyğəmbər (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) bir ərzaq topası görüb əlini onun içinə saldı. Barmaqları yaş bir şeyə dəydikdə, O: «Bu nədir, ey mal yiyəsi?»– deyə soruşdu. Mal sahibi: «Ona yağış dəyib, ya Rəsulullah!»– deyə cavab verdi. Onda Peyğəmbər (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) dedi: «Niyə bəs sən onu üstə qoymursan ki, insanlar onu görə bilsin?! (Bil ki,) bizə kələk gələn bizdən deyildir». [Səhih Müslim, (102)]

İslam dini əmanətə xəyanət etməyi və aldatmağı qadağan edir. Uca Allah buyurur:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمْنَتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [الأنفال: 27]

{Ey iman gətirənlər! Allaha və Onun Rəsuluna xəyanətkarlıq göstərməyin və bilə-bilə aranızdakı əmanətlərə də xəyanət etməyin}. [Əl-Ənfal: 27]

Uca Allah buyurur:

﴿الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ ءَلْمِيْنَئَتَهُ﴾ [الرعد: 20]

{O kəslər ki, Allaha (yalnız Ona ibadət edəcəkləri barədə) verdikləri vədi yerinə yetirir və əhdi pozmururlar}. [Ər-Rəd: 20]

Rəsulullah (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) ordusunu döyüşə göndərəndə onlara belə deyərdi: «Döyüşün, lakin qənimətdən izinsiz götürməyin, əmanətə xəyanət etməyin, düşməni öldürdükdə onu eybəcər hala salmayın və uşaqları öldürməyin». [Səhih Müslim, (1731)]

Allah Rəsulu (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) buyurur: «Dörd (xislət) vardır ki, bunlar kimdə olsa, əsl münafiq sayılar və hər kimdə bunlardan biri olsa belə, onu tərک edincəyə qədər özündə münafiqlik xisləti qalmış sayılar: Ona əmanət verildiyi zaman xəyanət edər.

Danışdığı zaman yalan danışar. "hd bağladığı zaman (əhdini) pozar. Mübahisə etdiyi zaman haqsızlıq edər». [Səhih Əl-Buxari, (34)]

İslam dini həsəd etməyi qadağan edir. Uca Allah buyurur:

﴿أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا ﴿٥٤﴾﴾ [النساء: 54]

{Yoxsa onlar Allahın Öz lütfündən insanlara verdiyi şeyə görə onlara həsəd aparırlar?! Biz İbrahim nəslinə Kitab və hikmət bəxş etmiş və onlara böyük bir səltənət vermişdik}. [Ən-Nisa: 54]

Uca Allah buyurur:

﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّوكُمْ مِّنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَمَا رَأَوْا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَأَعْرِضُوا وَأَصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٩﴾﴾ [البقرة: 109]

{Kitab əhlindən bir çoxu həqiqət özlərinə bəlli olduqdan sonra, içlərindəki həsəd üzündən sizi, imanınızdan sonra kafirliyə qaytarmaq istərlər. Allah Öz əmrini verincəyə qədər onları əfv edin və onlardan vaz keçin! Həqiqətən, Allah hər şeyə qadirdir}. [Əl-Bəqərə: 109]

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Sizdən əvvəlki ümmətlərin xəstəliyi sizə də keçmişdir: (bu,) həsəd və nifrət etməkdir. Bu, dəlləkdir. Mən sizə demirəm ki, o, saç qırxır. Lakin o, dini qırxır. Canım Əlində olan Allaha and olsun ki, iman gətirməyincə, Cənnətə girə bilməzsiniz. Bir-birinizi sevməyincə, iman gətirmiş olmazsınız. Sizə elə bir əməl öyrədimmi ki, onun sayəsində bunlara nail olarsınız? Aranızda salamı yayın!». [Sunən ət-Tirmizi, (2510)]

İslam dini yaramaz hiylə qurmağı qadağan edir. Uca Allah buyurur:

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكْبَرًا مَّجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ [الأنعام: 123]

{Beləliklə hər bir ölkədə oranın günahkarlarını başçılar təyin etdik ki, onlar orada mümkün qədər yaramaz işlər görsünlər. Halbuki onlar o yaramaz işləri yalnız özlərinə qarşı edirlər və bunu da hiss etmirlər}. [Əl-Ənam: 123]

Uca Allah (Quranda) xəbər verir ki, yəhudilər Məsihi (Allahın ona salamu olsun) öldürmək istəmiş və ona hiylə qurmuşdular. Lakin Allah onlara qarşı hiylə qurmuş və bəyan etmişdir ki, yaramaz hiylə yalnız sahibini qaplayar. Uca Allah buyurur:

﴿فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَأَشْهَدُ بِأَنَّ رَبَّنَا ءَامَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ﴾ ﴿٥٢﴾
﴿وَمَكُرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِينِ﴾ ﴿٥٣﴾ إِذْ قَالَ اللَّهُ لِيَعِيسَىٰ إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ إِلَىٰ مَرْجِعِكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ [آل عمران: 52-55]

{İsa onlardakı küfrü hiss etdikdə, dedi: «Allah yolunda kimlər mənə yardımçı olacaq?» Həvarilər dedilər: «Bizik Allahın dininin yardımçıları! Biz Allaha iman gətirdik. Sən də şahid ol ki, biz müsəlmanıq!» { Ey Rəbbimiz! Biz sənin nazil etdiyinə iman gətirdik və göndərdiyin elçinin ardınca getdik. Bizi də, şahidlərlə bir yerdə yaz!»} { Onlar hiylə işlətdilər, Allah da hiylə işlətdi. Allah qarşılıqlı olaraq hiylə işlədənlərin ən xeyirlisidir}. {O vaxt Allah buyurdu: «Ey İsa, həqiqətən, Mən sənin həyatına son qoyub Özümə tərəf qaldıracaq, səni kafirlərdən təmizləyəcək və sənin ardınca gedənləri Qiyamət gününə qədər kafirlərdən üstün edəcəyəm. Sonra sizin dönüşünüz Mənə olacaq. Mən də,

ixtilafa düşdüyünüz şeylər barəsində sizin aranızda hökm verəcəyəm»} [Ali-İmran: 52-55]

Uca Allah (Quranda) xəbər verir ki, Saleh Peyğəmbərin (Allahın ona salamı olsun) qövmü onu öldürmək üçün hiylə qurdular. Onlar hiylə qurdular, Allah da onların hiyləsinə qarşı hiylə qurdu, onları və onların bütün tayfasını yerlə yeksan etdi. Uca Allah buyurur:

﴿قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٥١﴾
وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٢﴾ فَاَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَا دَمَرْنَاهُمْ
وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٣﴾﴾ [النمل: 49-51]

{Onlar dedilər: «Bir-birinizin yanında Allaha and için ki, gecə ona və ailəsinə basqın edib onları öldürəcək, sonra da onun yaxın qohumuna deyəcəyik ki, biz onun ailəsinin öldürüldüyünü görməmişik və biz, həqiqətən, düzünü deyirik»} {Onlar hiylə qurdular, Biz də hiylə qurduq. Lakin onlar bunu hiss etmədilər}. {Bax gör onların hiylələrinin aqibəti necə oldu. Biz onları bütün tayfalarıyla birlikdə yerlə yeksan etdik}. [Ən-Nəml: 49-51]

İslam dini oğurluq etməyi qadağan edir. Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) belə buyurur: «Zina edən adam zina etdiyi vaxt mömin sayıla bilməz. Oğurluq edən adam oğurluq etdiyi vaxt mömin sayıla bilməz. Şərab içən adam şərab içdiyi vaxt mömin sayıla bilməz. Tövbə qapısı isə (qiyamətədək) açıqdır». [Səhih Əl-Buxari, (6810)]

İslam dini təcavüz etməyi qadağan edir. Uca Allah buyurur:

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَايَ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ
يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾﴾ [النحل: 90]

{Həqiqətən, Allah ədalətli olmağı, yaxşılıq etməyi və qohumlara haqqını verməyi əmr edir, iyrenc işlər görməyi,

pis əməllər törətməyi və azğınlıq etməyi isə qadağan edir. O sizə öyüdnəsihət verir ki, bəlkə düşüncə ibrət alasınız}. [Ən-Nəhl: 90]

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Allah mənə vəhy edərək buyurmuşdur ki, təvazökar olun, bir-birinizə təcavüz etməyin və bir-birinizə qarşı azğınlıq etməyin». [Səhih Əbu Davud, (4895)]

İslam dini zülm etməyi qadağan edir. Uca Allah buyurur:

{... وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ﴿٥٧﴾ [آل عمران: 57]}

{... Allah zalımları sevmir}. [Ali-İmran: 57]

Uca Allah buyurur:

{... إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٢١﴾ [الأنعام: 21]}

{... Şübhəsiz ki, zalımlar nicat tapmazlar!} [Əl-Ənam: 21]

Uca Allah buyurur:

{... وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣١﴾ [الانسان: 31]}

{... Zalımlara isə, O, ağırlı-acılı əzab hazırlamışdır}. [Əl-İnsan: 31]

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Üç nəfərin duası rədd edilmir: Adil imamın (duası). Oruc tutan kimsənin orucunu açana qədər (etdiyi dua) və bir də məzlumun duası. Bu dualar buludun üzərinə qalxır, göy qapıları onlar üçün açılır və qüdrətli və qüvvətli Rəbb belə buyurur: «İzzətimə and olsun ki, köməyi bir qədər təxirə salmış olsam belə, sənə mütləq kömək edəcəm». [Bu hədisi Müslim (2749) müxtəsər olaraq cüzi ləfz fərqi ilə habelə, Tirmizi də (2526) onu cüzi ləfz fərqi ilə rəvayət etmişdir. İmam Əhməd (8043) isə bu hədisi tam olaraq rəvayət etmişdir].

Muhəmməd Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) Muazı (Allah ondan razı olsun)

Yəmənə göndərərkən ona belə nəsihət etmişdir: «Məzlumun bədduasından qorx. Həqiqətən də, onunla Allah arasında heç bir örtük (mane) yoxdur». [Bu hədisi Əl-Buxari (1496)]

Allah Rəsulu (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) buyurur: «Kim bir müahidə (müsəlmanla əhd bağlayan kafirə) zülm etsə, yaxud onun haqqına girsə, yaxud onu gücü çatmadığı bir işlə yükləsə, yaxud da onun könül xoşluğu olmadan ondan bir şey götürsə, Qiyamət günü mən onun tərəfini saxlayacağam». [Sunən Əbu Davud, (3052)]

Gördüyün kimi, İslam dini hər bir çirkin əxlaqı, zülm etməyi və həddi aşmağı qadağan edir.

36- İslam dini pul vasitəsilə görülən işləri - faizi, yaxud (birisinə) zərər vurmağı, yaxud süni şəkildə malın qiymətini qaldırmağı, yaxud zülm etməyi, yaxud kələk gəlməyi, yaxud cəmiyyətə, xalqa və fərdlərə ümumi şəkildə zərər vurmağı və onları ziyana uğratmağı qadağan etmişdir.

İslam dini pul vasitəsilə görülən işləri - faizi, yaxud (birisinə) zərər vurmağı, yaxud süni şəkildə malın qiymətini qaldırmağı, yaxud zülm etməyi, yaxud kələk gəlməyi, yaxud cəmiyyətə, xalqa və fərdlərə ümumi şəkildə zərər vurmağı və onları ziyana uğratmağı qadağan etmişdir.

Bundan əvvəlki başlıq altında, faizi, zülmü, kələk gəlməyi və yer üzündə fəsad törətməyi haram buyuran ayələr və hədislər zikr edilmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا كَانُوا فَسَادًا قَدْ أَحْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِنَّمَا مُبِينًا﴾

[الأحزاب: 58]

{Mömin kişiləri və mömin qadınları etmədikləri bir işdən ötrü günahlandırılanlar, sözsüz ki, öz üzərlərinə böhtanla bərabər açıq-aydın ağır bir günah götürmüşlər}. [əl-Əhzab: 58]

Uca Allah buyurur:

{مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ} [فصلت: 46]

{Kim yaxşı iş görse, xeyri özünə, kim də pislik etsə, zərəri öz əleyhinə olar. Sənin Rəbbin qullara zülm edən deyil}. [Fusillət: 46]

Sünnədə rəvayət edilir ki, Rəsulullah (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) belə buyurmuşdur: «Zərər vermək də olmaz, zərərin qarşılığını zərərlə vermək də olmaz». [Sunən İbn Macə, (2341)]

Allah Rəsulu (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) buyurur: «Kim Allaha və Axirət gününə inanırsa, qonçusuna əziyyət verməsin. Kim Allaha və Axirət gününə inanırsa, qonağına yaxşı baxsın. Kim Allaha və Axirət gününə inanırsa, ya xeyir danışsın, ya da sussun». Digər rəvayətdə: «Qonçusuna yaxşılıq etsin»- deyilir. [Səhih Müslim, (47)]

Allah Rəsulu (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) buyurur: «Pişiyə görə bir qadına əzab verildi. Qadın onu öləne qədər ac saxlamışdı. Elə buna görə də Cəhənnəmə girdi. Amma ona belə deyiləcək: «Sən o pişiyi tutub saxladığın zaman ona nə yemək, nə də su verdin. Nə də onu azad buraxdın ki, gedib yer üzündəki həşəratlardan yesin». [Səhih Əl-Buxari, (3482)]

Bu, pişiyə əziyyət verən kimsənin cəzasıdır. Bəs insanlara əziyyət verənin cəzası necə olacaq? İbn Ömər (Allah ondan razı olsun) demişdir: «(Bir gün) Rəsulullah (**Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun**) minbərə

qalxdı və yüksək səsle səslənib dedi: «Ey dili ilə iman gətirib, hələ qəlblərinə iman daxil olmamış kimsələr! Müsəlmanlara əziyyət verməyin, onları utandırmayın və onların eyiblərini araşdırmayın. Belə ki, kim müsəlman qardaşının eyibini araşdırarsa, Allah da onun eyibini ortaya çıxarar. Bu onun evinin içində olsa belə, onu aşkara çıxardar». Bir gün İbn Ömər (Allah ondan razı olsun) Müqəddəs Evə, yaxud Kəbəyə baxıb dedi: «Sən və sənin hörmətin necə də əzəmətlidir! Lakin Allah yanında möminin hörməti səninkindən daha əzəmətlidir». [Bu hədisi Tirmiz (2032) və İbn Hibbən (5763) rəvayət etmişdir]

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Kim Allaha və Axirət gününə inanırsa, qonçusuna əziyyət verməsin. Kim Allaha və Axirət gününə inanırsa, qonağına yaxşı baxsın. Kim Allaha və Axirət gününə inanırsa, ya xeyir danışsın, ya da sussun». [Səhih Əl-Buxari, (6018)]

Əbu Hureyra (Allah ondan razı olsun anhu) rəvayət etmişdir ki, Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) demişdir: «Bilirsiniz müflis kimdir?»– deyə soruşdu. Onlar: «Ya Rəsulullah, aramızdakı müflislər, nə bir dirhəmi, nə də bir malı olan kimsələrdir»– deyə cavab verdilər. Bu zaman Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) dedi: «Ümmətimin müflisləri o kəslərdir ki, onlar Qiyamət günü orucla, namazla və zəkatla, habelə, birisinin şəxsiyyətinə söymüş, birinə böhtan atmış, birisinin malını yemiş olduğu halda Allahın hüzuruna gətiriləcək. Onu otuzduracalar və ondan qisas alacaqlar. Məzlumlar bir-bir (qisas alaraq) onun savablarından götürəcəklər. Əgər, ondan tam olaraq qisas alınmadan öncə savabları qurtarsa, həmin adamların

günahlarından götürülüb, onun günahları üzərinə əlavə edilər, sonra da bu adam Cəhənnəmə atılır». [Bu hədisi Müslim (2581), Tirmizi (2418) və Əhməd (8029) rəvayət etmişdir. Hədisin ləfzi imam Əhmədə aiddir]

Allahın Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «(Bir zaman) yol üstünə bir ağac budağı düşmüş və insanlara əziyyət verirdi. Bir kişi onu yoldan kənarlaşdırdı və bu səbəbdən də, Cənnətə daxil edildi». [Bu hədisi Buxari (652) mənaca, Müslim (1914) buna bənzər, İbn Macə (3682) və Əhməd (10432) rəvayət etmişdir. Hədisin ləfzi imam Əhmədə aiddir]

Əgər əziyyət verən bir şeyi yoldan kənarlaşdırmaq adamı Cənnətə daxil edirsə, onda bəs insanlara əziyyət verən və onların həyatını korlayanın axırı necə olacaq?

37- İslam dini ağılı qorumağı əmr etmiş və şərab içmək kimi onu korlayan hər bir şeyi haram buyurmuşdur. Ağılın dərəcəsini yüksəltmiş, onu mükəlləf etmiş, üstəlik, onu xurafatın və bütperəstliyin zəncirlərindən azad etmişdir. İslam dinində müəyyən bir təbəqəyə məxsus olan nə bir sirr, nə də əhkamlar vardır. İslam əhkamlarının və qanunlarının hamısı doğru-düzgün dərk edən ağıla müvafiqdir. Bu da, ədalət və hikməti əks etdirir.

İslam dini ağılı qorumağı əmr etmiş və onun dərəcəsini yüksəltmişdir. Uca Allah buyurur:

{... إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا ﴿٣٦﴾ [الإسراء: 36]}

{... Çünki qulaq, göz və ürək – bunların hamısı sahibinin əməlləri barəsində sorğu-sual olunacaq}. [Əl-İsra: 36]

İnsana vacibdir ki, öz aqlını qorusun. Odur ki, İslam dini şərabi, sərxoşedici hər bir şeyi haram buyurmuşdur.

Şərabın haram buyurulduğuna dair ayə, 34-cü başlıq altında zikr edilmişdir. Qurani Kərimdəki bir çox ayələr, Uca Allahın bu sözü ilə tamamlanır:

{لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾} [البقرة: 242]

{... Bəlkə anlayasınız}. [Əl-Bəqərə: 242]

Uca Allah buyurur:

{وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٣٢﴾} [الأنعام: 32]

{Dünya həyatı oyun və əyləncədən başqa bir şey deyil. Mütəqilər üçün isə axirət yurdu daha xeyirlidir. Məgər anlamırsınız?} [Əl-Ənam: 32]

Uca Allah buyurur:

{إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢﴾} [يوسف: 2]

{Həqiqətən, Biz onu ərəbcə Quran olaraq nazil etdik ki, anlaya biləsiniz}. [Yusuf: 2]

Uca Allah bəyan etmişdir ki, hidayət və hikmətdən yalnız ağıl sahibləri istifadə edə bilərlər. O ağıl sahibləri barədə Uca Allah belə buyurur:

{يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَن يَشَاءُ وَمَن يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٢٦٦﴾}

[البقرة: 269]

{Allah hikməti istədiyi kəsə bəxş edir. Kimə hikmət verilərsə, ona çoxlu xeyir verilmiş olar. Bundan yalnız ağıl sahibləri düşünüb ibrət alarlar}. [Əl-Bəqərə: 269]

Odur ki, İslam dini ağılı mükəlləf etmişdir. Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) demişdir: «Qələm üç kimsədən qaldırılmışdır: Yatmış insan yuxudan oyanana qədər, dəli ağıllanana qədər və uşaq həddi-bülüğa çatana qədər». [Bu hədisin bənzərini Əl-Buxari müəlləq isnadla (5269) rəvayət etmişdir. Əbu Davud isə movsul isnadla (4402) rəvayət etmişdir. Hədisin ləfzi də

Əbu Davuda aiddir. Həmçinin, hədisin bənzərini Tirmizi (1423), Nəsai (Sunən əl-Kubra əsərində 7346), Əhməd (956), habelə, İbn Macə müxtəsər olaraq rəvayət etmişdir (2042).]

İslam dini ağılı xurafatın və bütperəstliyin zəncirlərindən azad etmişdir. Uca Allah, xurafatlara sarılmış ümmətlərin halı və Allahdan gələn haqqı rədd etdikləri barədə xəbər verərək buyurur:

﴿وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِّنْ نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَرِهِمْ مُّقْتَدُونَ﴾ [الزخرف: 23]

{Biz səndən əvvəl hansı bir şəhərə xəbərdarlıq edən bir peyğəmbər göndərdiksə, onun cahcalal içində yaşayan sakinləri: «Biz atalarımızı bu yolda gördük və biz də onların yolunu tutub gedəcəyik!»– dedilər}. [Əz-Zuxruf: 23]

Uca Allah, sevimli dost İbrahim (Allahın ona salamı olsun) haqqında xəbər verir ki, o, öz qövmünə belə demişdir:

﴿إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَائِيلَ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ﴾ قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ﴾ [الأنبياء: 52-53]

{«Bu nə heykəllərdir ki, siz onlara sitayiş edirsiniz?»– demişdi}. {Onlar: «Biz atalarımızı onlara ibadət edən görmüşük!»– dedilər}. [Əl-Ənbiya: 52-53]

İslam dini gəlib, insanlara bützlərə tapınmağı tərک etməyi və ata-babalarından miras qalmış xurafatları buraxmağı, üstəlik peyğəmbərlərinin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) yolunu tutub getmələrini əmr etmişdir.

İslam dinində müəyyən bir təbəqəyə məxsus olan sirr və əhkamlar yoxdur. Əli ibn Əbu Talibdən (Allah ondan razı olsun) soruşdular: «Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı

onun üzərinə olsun) sizə məxsusi olaraq, elə bir şey ayırıb veribmi ki, onu başqa insanlara vermiş olmasın?» O, dedi: «Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) başqa insanlara deyil, yalnız bizə məxsusi olaraq elə bir şey qoymamışdır. Yalnız qılıncımın qınındakı istisnadır». Sonra o (qılıncının qınından) bir vərəq çıxartdı. Orada yazılmışdı: «Allahdan başqasına qurban kəsənə Allah lənət eləsin! Yer üzündəki sərhədləri oğurlayana Allah lənət eləsin! Valideynlərinə lənət oxuyana Allah lənət eləsin! Cinayətkara sığınacaq verənə Allah lənət eləsin!» [Səhih Müslim, (1978)].

İslam əhkamlarının və qanunlarının hamısı doğru-düzgün dərk edən ağıla müvafiqdir. Bu da, ədalət və hikməti əks etdirir.

38- Əgər batil dinlərə tabe olan kimsələr, bu dinlərdə olan ziddiyyətləri və ağılın qəbul etmədiyi məsələləri araşdırıb öyrənməsələr, o dinləri təbliğ edən kimsələr, öz tabeçiliklərində olanlara, dinin ağıldan daha yüksəkdə durduğunu və ağılın heç bir vəchlə dini məsələləri dərk edə bilmədiyini deyəcəklər. Halbuki İslam, dinin ağılın yolunu işıqlandıran bir nur olduğunu bildirir. Batil dinlərə qulluq edənlər istəyirlər ki, insan öz aqlını işlətməyib onlara tabe olsun. İslam dini isə, insandan aqlını işlətməyi tələb edir ki, həqiqətləri olduğu kimi dərk edə bilsin.

Əgər batil dinlərə tabe olan kimsələr, bu dinlərdə olan ziddiyyətləri və ağılın qəbul etmədiyi məsələləri araşdırıb öyrənməsələr, o dinləri təbliğ edən kimsələr, öz tabeçiliklərində olanlara, dinin ağıldan daha yüksəkdə

durduğunu və ağılın heç bir vəchlə dini məsələləri dərk edə bilmədiyini deyəcəklər. Halbuki İslam, dinin ağılın yolunu işıqlandıran bir nur olduğunu bildirir. Batil dinlərə qulluq edənlər istəyirlər ki, insan öz ağılını işlətməyib onlara tabe olsun. İslam dini isə insandan ağılını işlətməyi tələb edir ki, həqiqətləri olduğu kimi dərk edə bilsin. Uca Allah buyurur:

(وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا أَلَكْتُبُ وَلَا الْإِيمَنُ وَلَكِن جَعَلْنَاهُ

نُورًا تَهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾ [الشورى: 52]

{Biz sənə Öz əmrimizdən olan Ruhu (Quranı) vəhy etdik. Sən kitab nədir, iman nədir bilmirdin. Lakin Biz onu, qullarımızdan istədiyimizi doğru yola yönəltmək üçün, bir nur etdik. Həqiqətən, sən onları doğru yola yönəldirsən}.

[Əş-Şura: 52]

İlahi vəhy özündə elə dəlillər və sübutlar cəm edir ki, bunlar, salamat ağılları, həqiqətləri dərk etməyə, onları bilməyə və onlara iman gətirməyə yönəldir. Uca Allah buyurur:

(يَأْتِيهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُم بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا ﴿١٧٤﴾ [النساء: 174]

{Ey insanlar! (Bu Muhəmməd) sizə Rəbbiniz tərəfindən dəlil gəlmişdir. Biz sizə aydın bir nur (Quran) endirdik}. [Ən-Nisa: 174]

Pak, Mükəddəs və Uca Allah istəyir ki, insan doğru yolla getsin, elmlə olsun və həqiqətləri dərk etsin. Şeytanlar və tağutlar isə, istəyirlər ki, insan, küfrün, cəhələtin və zələlətin zülmətlərində qalsın. Uca Allah buyurur:

﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ ءَامَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا

أَوْلِيَاؤُهُمُ الطُّغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ ﴿٢٥٧﴾ [البقرة: 257]

{Allah iman gətirənlərin dostudur, onları zülmətlərdən nura çıxarar. Kafirlərin dostları isə tağutdur, onları nurdan

zülmətlərə çıxarar. Onlar Od sakinləridirlər və onlar orada əbədi qalacaqlar}. [Əl-Bəqərə, 2:257]

39- İslam dini səhih elmi uca tutur və nəfsi istəklərdən uzaq olan elmi araşdırmalarla məşğul olmağa təşviq edir. Habelə, həm özümüzə, həm də etrafımızda olanlara nəzər salmağa və bu haqda düşünməyə dəvət edir. Səhih elmi araşdırmaların nəticələri, İslama zidd ola bilməz.

İslam dini, səhih elmi Ucaltmışdır. Uca Allah buyurur:

﴿يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ

خَبِيرٌ﴾ [المجادلة: 11]

{Allah sizdən iman gətirənləri ucaldar və özlərinə elm verilmiş kimsələri isə daha yüksək dərəcələrə qaldırır}. [Əl-Mucadələ: 11]

Allah, şahidlik ediləcək ən əzəmətli kəlmə xüsusunda, Öz şahidliyini və mələklərin şahidliyini, alimlərin şahidliyi ilə bərabər zikr etmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَابِئًا بِأَلْقِسْطٍ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ

الْحَكِيمُ﴾ [آل عمران: 18]

{Allah ədalətli olaraq şahidlik etmişdir ki, Özündən başqa ibadətə layiq olan məbud yoxdur. Mələklər və elm sahibləri də, buna şahidlik etmişlər. Ondan başqa ibadətə layiq olan məbud yoxdur, Qüdrətlidir, Hikmət sahibidir}. [Ali-İmran: 18]

Bu da, elm əhlinin İslamda olan məqamını bildirir. Allah Öz Peyğəmbəri Muhəmmədə (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) yalnız elmimi artırmaq üçün dua etməyi əmr etmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿... وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾ [طه: 114]

{De: «Ey Rəbbim! Elmimi artır!»}. [Ta ha: 114]

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Kim elm öyrənmək məqsədilə yola çıxarsa, Allah onun Cənnətə gedən yolunu asanlaşdırar. Həqiqətən də, mələklər, razılıq əlaməti olaraq, qanadlarını elm öyrənmək istəyən kimsənin önünə sərirlər. Həqiqətən, göylərdə və yerdə olanların hamısı, hətta dənizdəki balıqlar belə, elm öyrənmək istəyən kimsə üçün bağışlanma diləyirlər. Həqiqətən də, alimin abid üzərində olan üstünlüyü, ayın digər göy cismləri üzərində olan üstünlüyü kimidir. Həqiqətən də, alimlər, peyğəmbərlərin varisləridir. Peyğəmbərlər isə, özlərindən sonra nə bir dinar, nə də bir dirhəm miras qoyub getmişlər. Onların qoyub getdiyi miras, elmdir. Kim onu öyrənərsə, böyük xeyrə nail olmuş olar». [Bu hədisi Əbu Davud (3641), Tirmizi (2682), İbn Macə (223) və Əhməd (21715) rəvayət etmişdir. Hədisin ləfzi, İbn Macəyə aiddir]

İslam dini, nəfsi istəklərdən uzaq olan elmi araşdırmalarla məşğul olmağa təşviq edir və üstəlik, həm özümüzə, həm də ətrafımızda olanlara nəzər salmağa və bu haqda düşünməyə dəvət edir. Uca Allah buyurur:

(سُرِّيهِمْ ءَايَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَّبِعِنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَّلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾ [فصلت: 53]

{Quranın haqq olduğu onlara aydın olana qədər, Biz dəlillərimizi onlara həm kainatda, həm də onların özlərində mütləq göstərəcəyik. Məgər Rəbbinin hər şeyə şahid olması kifayət deyilmi?} [Fussilət: 53]

Uca Allah buyurur:

(أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٥﴾ [الأعراف: 185]

{Məgər onlar göylərin və yerin səltənətinə, Allahın yaratdığı hər şeyə, əcəllərinin yaxınlaşa biləcəyinə diqqət

yetirmirlərmi? Bundan sonra hansı sözə inanacaqlar?} [Əl-Əraf: 185]

Uca Allah buyurur:

﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿9﴾ [الروم: 9]

{Məgər onlar yer üzündə gəzib dolaşaraq özlərindən öncəkilərin aqibətini görmədilərmi? Onlar bunlardan da güclü idilər. Onlar torpağı şumlayır, yer üzünü bunlardan daha çox abadlaşdırırdılar. Elçiləri onlara açıq-aydın möcüzələr gətirirdilər. Onlara Allaha zülm etmədi. Onlar özləri özlərinə zülm edirdilər}. [Ər-Rum: 9]

Səhih elmi araşdırmaların nəticələri, İslama zidd ola bilməz. Buna dair bir misal çəkəcəyik. Quran, min dörd yüz il bundan əvvəl bu (misal) haqda dəqiq təfsilatlar vermiş, lakin müasir elm bundan bu yaxınlarda xəbər tutmuşdur. Müasir elmi araşdırmaların nəticəsi əzəmətli Quranda öz təsdiqini tapmışdır. Bu, rüşeymin ana bətnində yaradılışıdır. Uca Allah buyurur:

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ ﴿١٢﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظْمًا فَكَسَوْنَا الْعِظْمَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ ﴿١٤﴾ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٥﴾ [المؤمنون: 12-14]

{Həqiqətən, Biz insanı palçıq cövherindən yaratdıq}. {Sonra nütfə halında möhkəm yerdə yerləşdirdik}. {Sonra nütfədən laxtalanmış qan yaratdıq sonra o qandan bir parça ət yaratdıq sonra o bir parça ətdən sümüklər yaratdıq sonra da sümükləri ət ilə örtükdük sonra da onu başqa bir məxluq olaraq xəlx etdik. Yaradanların ən yaxşısı olan

Allah ən Əzəmətli, xeyiri və bərəkəti bol olandır!}. Əl-Muminun: 12-14]

40- Allah, yalnız Ona iman gətirən, Ona itaət edən və peyğəmbərlərinin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) dediklərini təsdiqləyən kimsənin əməllərini qəbul edər və ona bu əməllərinin mükafatını verir. Allah yalnız Öz şəriətinə müvafiq olan ibadətləri qəbul edir. Necə ola bilər ki, insan Allaha küfr etsin, sonra da buna görə Ondan mükafat gözləsin?! Allah, insanlardan, peyğəmbərlərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) hamısına iman gətirməyən, habelə, Muhəmmədin Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) olduğuna iman gətirməyən heç bir kimsənin iman gətirməsini qəbul etmir.

Allah, yalnız Ona iman gətirən, Ona itaət edən və peyğəmbərlərinin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) dediklərini təsdiqləyən kimsənin əməllərini qəbul edər və ona bu əməllərinin mükafatını verir. Uca Allah buyurur:

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا ﴿١٨﴾ وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا ﴿١٩﴾﴾

[الإسراء: 18-19]

{Kim gəldi-gedər dünyanı istəsə, orada ona – dilədiyimiz kimsəyə istədiyimiz şeyləri dərhal verərik. Sonra isə onu qınanmış və Allahın rəhmətindən qovulmuş halda girecəyi Cəhənnəmə atarıq}. {Kim də Axirəti istəsə, mömin olaraq

bütün qəlbi ilə ona can atsa, onların səyi məmnuniyyətlə qəbul olunar}. [Əl-İsra: 18-19]

Uca Allah buyurur:

{فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ ﴿٩٤﴾ [الأنبياء: 94]}

{Kim mömin olduğu halda yaxşı işlər görse, onun zəhməti inkar olunmaz. Şübhəsiz ki, Biz onun əməllərini yazırıq}. [Əl-Ənbiya: 94]

Allah yalnız Öz şəriətinə müvafiq olan ibadətləri qəbul edir. Uca Allah buyurur:

{... فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴿١١٠﴾ [الكهف: 110]}

{Kim Rəbbi ilə qarşılaşacağına ümid bəsləyirsə, yaxşı işlər görsün və yerinə yetirdiyi ibadətlərində Rəbbinə heç kəsi şərik qoşmasın!} [Əl-Kəhf: 110]

(Bu ayədə Uca Allah) bəyan edir ki, əməl yalnız o halda saleh sayıla bilər ki, Allahın qoyduğu şəriətə müvafiq olsun, üstəlik, onu yerinə yetirən adam, Allaha iman gətirmiş və Onun peyğəmbərlərini və elçilərini (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) təsdiqləmiş halda, bu əməli iklasla Allah üçün yerinə yetirsin. Əməli, bu deyilənlərə uyğun olmayan kimsə haqqında isə, Uca Allah belə buyurur:

{وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا ﴿٢٣﴾ [الفرقان: 23]}

{Biz onların etdikləri əməllərə baxdıqdan sonra onları sovurulmuş toz dənəciklərinə çevirərik} [Əl-Furqan: 23]

Uca Allah buyurur:

{رُجُوعُهُ يَوْمَئِذٍ خَشِيعَةٌ ﴿٢﴾ عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ ﴿٣﴾ تَصَلَّىٰ نَارًا حَامِيَةً ﴿٤﴾ [الغاشية: 2-4]}

{O gün neçə-neçə üzlər zəlil olub yerə dikiləcək, üzülüb əldən düşəcək, çox qızmar oda girəcək}. [Əl-Ğaşiyə: 2-4]

Bu üzlər çoxlu əməl etdiklərin görə zəlil olub yerə dikiləcək, lakin onlar, Allahın buyurduğu əməlləri

etmədiklərinə görə, Allah onların Cəhənnəmlik etmişdir. Çünki onlar, Allahın qoyduğu qanunlara əməl etməmiş, əksinə, batil ibadətlərlə ibadət etmiş və onlar üçün batil dinlər uyduran zəlalet başçılarına tabe olmuşlar. Allah yanında məqbul olan saleh əməl, yalnız Rəsulullahın (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) gətirdiyinə müvafiq olanıdır. Necə ola bilər ki, insan Allaha küfr etsin, sonra da Ondan mükafat gözləsin? Allah, insanlardan, peyğəmbərlərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) hamısına iman gətirməyən, habelə, Muhəmmədin Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) olduğuna iman gətirməyən heç bir kimsənin iman gətirməsini qəbul etmir. Buna dair dəlillərin bəzisini 20-ci başlıq altında zikr etmişik. Uca Allah buyurur:

﴿عَامَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ [البقرة: 285]

{Allahın Rəsulu öz Rəbbindən ona nazil edilənə iman gətirdi, möminlər də, iman gətirdilər. Hamısı Allaha, Onun mələklərinə, kitablarına və elçilərinə iman gətirdilər. Onlar dedilər: «Biz Onun elçiləri arasında fərq qoymuruq!» Həmçinin, dedilər: «Eşit-dik və itaət etdik! Ey Rəbbimiz, Səndən bağışlanma diləyirik, dönüş də, yalnız Sənədir!»}

[Əl-Bəqərə: 285]

Uca Allah buyurur:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْأَخِيرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ [النساء: 136]

{Ey iman gətirənlər! Allaha və Peyğəmbərinə, Onun Öz Peyğəmbərinə endirdiyi Kitaba (Qurana) və ondan əvvəl nazil

etdiyi kitablara iman gətirin! Allaha, onun mələklərinə, kitablarına, peyğəmbərlərinə və axirət gününə inanmayan şəxs, şübhəsiz ki, (doğru yoldan) çox azmışdır}. [Ən-Nisa: 136]

Uca Allah buyurur:

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْنَاكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي ۗ قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا ۗ وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾ [آل عمران: 81]

{Bir zaman Allah peyğəmbərlərdən: «Sizə Kitab və hikmət verdikdən sonra, özünüzdəkini təsdiqləyən bir elçi gəldikdə, ona mütləq iman gətirib yardım edəcəksiniz»– deyə əhd almış və onlara: «İqrar etdinizmi, bu əhdimi öhdənizə götürdünüzmü?»– demişdi. Onlar: «İqrar etdik!»– deyə cavab vermişdilər. Allah da belə buyurmuşdu: «Elə isə şahid olun, Mən də sizinlə bərabər şahid olanlardanam»}. [Ali-İmran: 81]

41- İlahi risalələrin hamısının hədəfi budur ki, insanı ucaltsın və beləliklə də o, aləmlərin Rəbbi olan Allahın ixlaslı bəndəsi olsun, habelə, onu insana, yaxud maddiyyata, yaxud da xurafata tapınmaqdan xilas etsin. Görüdüyünüz kimi, İslam dini şəxsiyyətləri müqəddəs tutmur, onlara öz dəyərlərindən artıq dəyər vermir və onları ilahiləşdirmir.

İlahi risalələrin hamısının hədəfi budur ki, insanı ucaltsın və beləliklə də o, aləmlərin Rəbbi olan Allahın ixlaslı bəndəsi olsun, habelə, onu insana, yaxud maddiyyata, yaxud da xurafata tapınmaqdan xilas etsin. Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) belə

buyurmuşdur: «Dinarın qulu, dirhəmin qulu, məxmərin və zər-zibalı paltarın qulu bədbəxt olsun! (Beləsinə bir şey) verilsə, razı qalar, verilməsə, qəzəblənər». [Səhih Əl-Buxari, (6435)]

Dürüst insan, Allahdan başqasına boyun əyməz, beləsi, (heç vaxt) mal-dövlət, yaxud şan-şöhrət, yaxud vəzifə quluna çevrilməz, tayfabazlıq etməz. Bu hadisədən oxucuya, insanların, Peyğəmbər göndərilməmişdən əvvəl nə halda olduqları və bir də sonradan necə insanlara çevrildikləri aydın olur.

Müsəlmanlar Həbəşistana hicrət etdikləri zaman Həbəşistan kralı - Nəcəşi onlara belə sual vermişdir: «Sizin öz qövmünüzdən ayıran din, nə dindir elə? Nə üçün siz mənim dinimi, yaxud ümmətlərdən birinin dinini qəbul etmirsiniz?» Onda Cəfər ibn Əbu Talib (Allah ondan razı olsun) ona belə cavab vermişdir: «Ey Hökmdar! Biz cəhalet içində yaşayan bir qövm idik. Bütlərə ibadət edir, ölü heyvan əti yeyir, pozğun işlərlə məşğul olur, qohumluq bağlarını qırır və qonşuya pislik edirdik. Aramızdakı güclülər zəiflərimizin haqqını tapdalayırdılar. Bu hal ta o vaxta qədər davam etdi ki, nəhayət, Allah bizə öz içimizdən, əsli-nəsəbini tanıdığımız, düzdən danışan, əmanətə xəyanət etməyən və iffətli bir adamı Peyğəmbər göndərdi. O, bizi Tək Allaha ibadət etməyə, üstəlik, bizim və atalarımızın Allahdan başqa ibadət etdiyi daşlardan və bütlərdən uzaq durmağa çağırırdı. O, bizə düzdən danışmağı, əmanəti yiyəsinə qaytarmağı, qohumluq əlaqələrini möhkəmləndirməyi, qonşuya yaxşılıq etməyi, haramlardan uzaq durmağı və nahaq yerə qan tökməməyi əmr etdi. Həmçinin, pozğunluq etməyi, yalan danışmağı, yetimin malını yeməyi və iffətli qadınlara böhtan atmağı qadağan etdi. O, bizə tək Allaha ibadət etməyi və Ona heç kəsi şərikin

qoşmamağı, namaz qılmağı, zəkat verməyi və oruc tutmağı əmr etdi». Beləcə, İslamın buyuruqlarını ona bir-bir sadaladı. Sonra davam edib dedi: «Biz onun dediklərini təsdiqlədik, ona iman gətirdik, onun gətirdiyi risaləyə tabe olduq, yalnız Allah ibadət edib, Ona heç kəsi şərikin qoşmadıq, onun halal buyurduğunu halal və haram buyurduğunu haram qəbul etdik ...» [Bu hədisi Əhməd (1740) buna yaxın ləfz ilə, habelə, Əbu Nueym (Hilyətul-Övliya əsərində, 1/115) müxtəsər olaraq rəvayət etmişdir]

Görüdüyünüz kimi, İslam dini şəxsiyyətləri müqəddəs tutmur, onlara öz dəyərlərindən artıq dəyər vermir və onları ilahiləşdirmir. Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّنْ دُونِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٦٤﴾﴾

[Əl-İmran: 64]

{De: «Ey Kitab əhli! Bizim və sizin aranızda olan eyni bir kəlməyə gəlin ki, Allahdan başqasına ibadət etməyə, Ona heç bir şeyi şərikin qoşmayaq və Allahı qoyub bir-birimizi ilahiləşdirməyək.» Əgər onlar yenə üz çevirsələr, deyin: «Şahid olun ki, biz müsəlmanlarıq!»} [Ali-İmran: 64]

Uca Allah buyurur:

﴿وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٨٠﴾﴾

[Əl-İmran: 80]

{O sizə mələkləri və peyğəmbərləri özünü zə rəbb qəbul etməyi buyurmaz. Məgər o sizə, siz müsəlman olduqdan sonra küfr etməyi əmr edərmisiz?} [Ali-İmran: 80]

Allah Rəsulu (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Nasranilər Məryəm oğlunu şişirdikləri kimi, siz də məni şişirtməyin! Mən sadəcə Allahın quluyam. Elə isə (məne): «Allahın qulu və Rəsulu!»- deyin». [Səhih Əl-Buxari, (3445)]

42- Allah İslam dinində tövbə etməyi buyurmuşdur. Bu, insanın Öz Rəbbinə üz tutub bağışlanma diləməsi və günahları tərk etməsidir. İslam dini əvvəlki günahların hamısını silir, tövbə etdikdə bütün əvvəlki günahlar silinib gedir və beləliklə də insanlar qarşısına çıxıb xətalrı etiraf etməyə gərək yoxdur. (Yalnız qul haqları istisnadır. Əgər günah qul haqları ilə əlaqəlidirsə və ya insanlara xətalı məlumatlar çatdırıbsa, doğrunu bəyan edib halallıq alması lazımdır)

Allah İslam dinində tövbə etməyi buyurmuşdur. Bu, insanın Öz Rəbbinə üz tutub bağışlanma diləməsi və günahları tərk etməsidir. Uca Allah buyurur:

«.... وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾ [النور: 31]

{Ey iman gətirənlər! Hamınız Allaha tövbə edin ki, bəlkə nıcat tapasınız} [Ən-Nur: 31]

Uca Allah buyurur:

﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾﴾

[التوبة: 104]

{Məgər onlar bilmirlər ki, Allah qullarından tövbəni qəbul edir, sədəqələri götürür və Allah tövbələri qəbul Edəndir, Rəhmlidir?} [Ət-Tovbə: 104]

Uca Allah buyurur:

﴿وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْمَلُ عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٥﴾﴾ [الشورى: 25]

{Qullarının tövbəsini qəbul edən, günahları bağışlayan və sizin nə etdiyinizi bilən Odur} [Əş-Şura: 25]

Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) buyurur: «Mömin bəndə Allaha tövbə edərkən Allahın onun tövbəsinə sevinməsi, bir adamın yeməyi və suyu üzərində olan dəvəsinə minib səhrada gedərkən (bir

ağacın kölgəsində) yatan, yuxudan oyandıqda isə dəvəsinin qaçıb getdiyini görəndə, sonra da susayana qədər dəvəsinə axtaran və nəhayət: «Yatdığım yerə qayıdım, uzanıb ölümüm gözləyim»- deyib (o yerə qayıdan və) uzanıb əlini başının altına qoyaraq ölümünü gözləyən və nəhayət, yuxudan oyandıqda dəvəsinə, üstündə də, öz əşyalarını və yemək-içməyini görüb sevinməsindən daha böyükdür. Mömin bəndə Allaha tövbə edərkən Allahın onun tövbəsinə sevinməsi, bu kişinin öz dəvəsini və əşyalarını tapmasına sevinməsindən daha böyükdür». [Səhih Müslim, (2744)]

İslam dinini qəbul etmək, keçmiş günahların hamısını silib aparır, tövbə etmək, də həmçinin, əvvəlki günahları silib aparır. Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنتُ الْأَوَّلِينَ﴾ [الأنفال: 38]

{Kafir olanlara de ki, əgər küfrə son qoysalar, olub-keçənlər onlara bağışlanar. Yox, əgər küfrə qayıtsalar, əvvəlkilərin başına gələn aqibəti gözləsinlər}. [Əl-Ənfal: 38]

Allah nəsrənileri tövbə etməyə çağırmışdır. Uca Allah belə buyurmuşdur:

﴿أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ [المائدة: 74]

{Onlar Allaha tövbə edib Ondan bağışlanma diləməyəcəklərimi? Allah ki Bağışlayandır, Rəhmlidir}. [Əl-Maidə: 74]

Allah, asilik edən kimsələrin və günahkarların hamısını tövbə etməyə rəğbətəndirir. Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ يَاعِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ [الزمر: 53]

{Qullarıma mənim bu sözümlü de: «Ey Mənim özlərinə qarşı həddi aşmış qullarım! Allahın rəhmindən ümidinizi üzməyin. Şübhəsiz ki, Allah bütün günahları bağışlayır. O, həqiqətən, Bağışlayandır, Rəhmlidir!»} [Əz-Zumər: 53]

Amr ibn əl-As (Allah ondan razı olsun anhu) müsəlman olmağa qərar verdikdə, müsəlman olmamışdan əvvəl ilə etdiyi günahların bağışlanmayacağından qorxdı. Amr (Allah ondan razı olsun) bu hadisəni belə rəvayət etmişdir: «Allah İslamı qəlbimə yerləşdirdiyi zaman mən, Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) yanına gəldim ki, ona beyət edim. O, (sağ) əlini (mənə tərəf) uzatdı, lakin mən (əlimi geri çəkdim) və dedim: «Mənim keçmiş günahlarım bağışlanmayınca, sənə beyət edən deyiləm, ya Rəsulullah». Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) dedi: «Ey Amr, məgər bilmirsən ki, hicrət özündən əvvəlki günahları yox edir?! Məgər bilmirsən ki, İslam özündən əvvəlki günahları yox edir?!». [Bu hədisi Müslim (121) uzun ləfz ilə, habelə, Əhməd (12827) rəvayət etmişdir. Bu rəvayət isə Əhmədə aiddir]

43- İslam dinində insanla Allah arasında birbaşa əlaqə qurulur və kimsənin də, səninlə Allah arasında vasitəçi olmasına ehtiyac qalmır. İslam dini bizə, bəşəriyyətdən kimsəni ilah qəbul etməyi, yaxud onları rübubiyyətdə və ya uluhiyyətdə Allaha şəriq qoşmağı qadağan edir.

İslam dinində, insan qarşısında günahları etiraf etməyə gərəkdir. İslam dinində insanla Allah arasında birbaşa əlaqə qurulur və kimsənin də, səninlə Allah arasında vasitəçi olmasına ehtiyac qalmır. Artıq 36-cı başlıq altında

qeyd etdik ki, Uca Allah insanların hamısını tövbə edib Ona üz tutmağa çağırır. O, həmçinin insanlara, Peyğəmbərləri və ya mələkləri, Allahla bəndələri arasında vasitəçi qəbul etmələrini də qadağan edir. Uca Allah buyurur:

﴿وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ [آل

عمران: 80]

{O sizə mələkləri və peyğəmbərləri özünü zə rəbb qəbul etməyi buyurmaz. Məgər o sizə, siz müsəlman olduqdan sonra küfr etməyi əmr edərmi?} [Ali-İmran: 80]

Gördüyünüz kimi, İslam dini bizə, bəşəriyyətdən kimsəni ilah qəbul etməyi, yaxud onları rübubiyyətdə və ya uluhiyyətdə Allaha şəriq qoşmağı qadağan edir. Allah nəsrənilər haqqında buyurur:

﴿اتَّخِذُوا أَحْبَابَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا

وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [التوبة: 31]

{Onlar Allahı qoyub baş elm adamlarını və rahiblərini, bir də Məryəm oğlu İsanı tanrılar qəbul etdilər. Halbuki, onlara ancaq tək olan İlahə ibadət etmək əmr olunmuşdu. Ondan başqa ibadətə layiq olan məbud yoxdur. O, bunların şəriq qoşduqları şeylərdən uzaqdır}. [Ət-Tovbə: 31]

Allah, özləri ilə Allah arasında vasitəçilər qəbul edən kafirləri etiraz etmişdir. Uca Allah buyurur:

﴿أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ

يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ﴾ [الزمر: 3]

{Doğrusu, əsl din ancaq Allahə məxsusdur. Allahı qoyub başqalarını özlərinə dost tutanlar: «Biz, onlara ancaq bizi Allaha daha çox yaxınlaşdırırsınız deyə ibadət edirik»– deyirlər. Əlbəttə ki, Allah ziddiyyətə düşdükləri şeylər barəsində onların arasında Öz hökmünü verəcəkdir.

Şübhəsiz ki, Allah yalançı və kafirləri doğru yola yönəltməz}. [Əz-Zumər: 3]

Allah bəyan edir ki, cahiliyyət dövründəki bütbərəstlər, özləri ilə Allah arasında vasitəçilər qəbul edərdilər və: «Onlar bizi Allaha yaxınlaşdırır»- deyərdilər. Əgər Allah insanlara özləri ilə Allah arasında Peyğəmbərləri və mələkləri vasitə qəbul etməyi qadağan edərsə, onlardan qeyriləri qadağan olunmağa daha çox layiqdirlər. Peyğəmbərlər və Elçilər (Allahın onlara salamu olsun) Allaha yaxınlaşmağa tələsərdilər. Uca Allah peyğəmbərlərin və elçilərin (Allahın onlara salamu olsun) halından xəbər verərək buyurur:

{... إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَدِيعِينَ ﴿٩٠﴾ [الأنبياء: 90]}

{... Həqiqətən, onlar yaxşı işlər görməyə tələsər, ümid və qorxu ilə Bizə yalvarardılar. Onlar Bizə müti qullar idilər}. [Əl-Ənbiya: 90]

Uca Allah buyurur:

{أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ ۗ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾ [الإسراء: 57]}

{Onların yalvardıqları məbudların özləri də Rəbbinə – hansı daha yaxın olacaq deyə vəsilə axtarırlar, Onun rəhmətini umurlar, əzabından qorxurlar. Həqiqətən, Rəbbinin əzabından qorunmaq gərəkdir}. [Əl-İsra: 57]

Yəni, Allahdan başqa yalvardığınız - peyğəmbərlərin və əməlisaleh kimsələrin özləri Allaha yaxınlaşmağa tələsər, Onun rəhmətinə ümid bəsləyər və əzabından qorxardılar. (Bəs insan) nə ağılnan Allahı qoyub onlara yalvarır?!

44- Bu kitabın axırında qeyd etmək istəyirik ki, insanlar müxtəlif zamanlarda, müxtəlif qövmlərdə və müxtəlif ölkələrdə yaşadıklarına görə, hətta

insanlar toplumlarının hamısının fikirləri və məqsədləri müxtəlif olduğuna, ətraf mühitin və əməllərin fərqli olduğuna görə, onları doğru yola yönəldəcək öndərin, onları birləşdirəcək qanunların və onlara himayədarlıq edəcək rəhbərin olması zəruridir. Möhtərəm Elçilər (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) Pak və Müqəddəs Allah nazil etdiyi vəhyə tabe olaraq insanları xeyrə və doğru yola yönəldər, onları Allahın qanunları üzərində cəm edər və onların arasında haqq ilə (Allahın kitabı ilə) hökm verərdilər. Beləcə, onlar o elçilərin buyuruqlarını yerinə yetirdikləri və ilahi risalələrin nazil olduğu dövrlərə yaxın olduqları müddətcə, işləri yoluna qoyulardı. Allah o risalələrin hamısını, Muhəmməd Peyğəmbəri (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) göndərməklə sona çatdırdı, bu risalənin (Qiyamətədək) qalacağına qərar verdi və onu, insanları doğru yola yönəldən rəhbər, rəhmət, nur və Allahın hüzuruna aparıb çıxardan yol göstəricisi etdi.

Bu kitabın axırında qeyd etmək istəyirik ki, insanlar müxtəlif zamanlarda, müxtəlif qövmlərdə və müxtəlik ölkələrdə yaşadıklarına görə, hətta insanlar toplumlarının hamısının fikirləri və məqsədləri müxtəlif olduğuna, ətraf mühitin və əməllərin fərqli olduğuna görə, onları doğru yola yönəldəcək öndərin, onları birləşdirəcək qanunların və onlara himayədarlıq edəcək rəhbərin olması zəruridir. Möhtərəm elçilər (Allahın salavatı və salamı onların

üzərinə olsun) Pak və Müqəddəs Allah nazil etdiyi vəhyə tabe olaraq insanları xeyrə və doğru yola yönəldər, onları Allahın qanunları üzərində cəm edər və onların arasında haqq ilə (Allahın kitabı ilə) hökm verərdilər. Beləcə, onlar o elçilərin buyuruqlarını yerinə yetirdikləri və ilahi risalələrin nazil olduğu dövrlərə yaxın olduqları müddətçə, işləri yoluna qoyulardı. Zəlalət artdıqda, cahillik baş alıb getdikdə və bütələrə ibadət edildikdə isə Allah Öz Peyğəmbəri Muhəmmədi (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) doğru yol göstəricisi və haqq din ilə göndərdi ki, insanları, küfr, cəhalet və bütperəstliyin zülmətlərindən çıxarıb, imana və hidayətə yönəlsin.

45- Elə buna görə də, ey insan, səni, səmimi-qəlblə, (şəriətə muxalif olan) təqlid və adətlərdən uzaq duraraq Allaha ibadət və itaət etməyə dəvət edirəm. Bil ki, sən öldükdən sonra Rəbbinin hüzuruna qayıdacaqsan. Elə isə bir özünə, bir də ətraf aləmə bax və İslamı qəbul et ki, həm bu dünyada həm də axirətdə xoşbəxt olasan. Və əgər İslam dinini qəbul etmək istəsən, sənə sadəcə Allahdan başqa ibadətə layiq məbudun olmadığına və Muhəmmədin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) Onun Rəsulu olduğuna şəhadət gətirməyin, Allahdan başqa ibadət edilən hər bir ilahdan uzaqlaşmağın yetər. Habelə, iman gətirməliyik ki, Allah qəbirlərdə olanları dirildəcək. Həmçinin, iman gətirməliyik ki, haqq-hesaba çəkilmək və əməllərin əvəzini (mükafatını və cəzasını) almaq haqdır. Əgər bu şəhadəti gətirsən, müsəlman olarsan. Bundan sonra sən Allaha, Onun buyurduğu şəkildə ibadət etməli - namaz

qılmalı, zəkat verməli, oruc tutmalı və imkan daxilində həcc ziyarətini yerinə yetirməlisən.

Elə buna görə də, ey insan, səni, səmimi-qəlblə, (şəriətə muxalif olan) təqlid və adətlərdən uzaq duraraq Allaha ibadət və itaət etməyə dəvət edirəm. Necə ki, Uca Allah səni bu ayədə dəvət edir:

﴿قُلْ إِنَّمَا أَعْظَمُ بِوَجْهِ اللَّهِ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلَ خِيَلٍ مُّقْتَدٍ مُّقْتَدٍ وَمَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ﴾ [سبأ: 46]

{De: «Mənim sizə yalnız bircə nəsihətim var, Allah üçün iki-iki, bir-bir ayağa qalxın, sonra da bir düşünün. Sizin dostunuzda heç bir dəlilik əlaməti yoxdur. O, şiddətli əzab gəlməzdən əvvəl sizi ancaq xəbərdar edəndir»}. [Səba: 46]

Biləsən ki, öləndən sonra Rəbbinin hüzuruna qayıdacaqsan. Uca Allah buyurur:

﴿وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَنْ سَعْيُهُ سَوْفَ يُرَىٰ ﴿٤٠﴾ ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَىٰ ﴿٤١﴾ وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ أَلْمُنْتَهَىٰ ﴿٤٢﴾﴾ [النجم: 39-42]

{İnsan can atdığı şeyə nail olar}. {Əlbəttə onun can atdığı əməl ona göstəriləcək}. {Sonra da ona bunun əvəzi tam veriləcək!}. {Son dönüş sənin Rəbbinədir}. [Ən-Nəcm: 39-42]

Elə isə bir özünə, bir də ətraf aləmə bax. Uca Allah buyurur:

﴿أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجْلُهُمْ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ﴾ [الأعراف: 185]

{Məgər onlar göylərin və yerin səltənətinə, Allahın yaratdığı hər şeyə, əcəllərinin yaxınlaşa biləcəyinə diqqət yetirmirlərmi? Bundan sonra hansı sözə inanacaqlar?} [Əl-Əraf: 185]

İslamı qəbul et ki, həm bu dünyada həm də axirətdə xoşbəxt olasan. Əgər İslam dinini qəbul etmək istəsən, sən

sadəcə Allahdan başqa ibadətə layiq məbudun olmadığına və Muhəmmədin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) Onun Rəsulu olduğuna şəhadət gətirməlisən.

Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) Muazı (Allah ondan razı olsun) Yəməne İslam dininə dəvət etmək üçün göndərəkən ona belə nəsihət etmişdir: «Sən Kitab əhlindən olan bir qövmin yanına gedirsən. Onları Allahdan başqa (ibadətə haqqı olan) məbudun olmadığına və mənim Allahın Rəsulu olduğuma şəhadət verməyə dəvət et. Əgər bu işdə sənə itaət etsələr, onlara xəbər ver ki, Allah onlara gündəlik olaraq beş vaxt namaz qılmağı vacib buyurmuşdur. Əgər bu işdə sənə itaət etsələr, onları xəbərdar et ki, Allah onlara zəkat verməyi, varlılarından götürülüb kasıblarına paylanılmasını vacib buyurmuşdur. Əgər bu işdə də sənə itaət etsələr, onda onların mallarının ən qiymətlini götürməkdən çəkin...». [Səhih Müslim, (19)]

Habelə, Allahdan başqa ibadət edilən hər bir ilahdan uzaqlaşmalı və Allahdan başqa ibadət edilən hər bir ilahdan kənar da durmalısən. Bu, hənif İbrahimin (Allahın onlara salamı olsun) dinidir. Uca Allah buyurur:

﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءُوكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَعِينَنَّكَ وَمَا أَنَا بِمُكَلَّفٌ تَوْلَانَا وَاِلَيْكَ أَنبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿١٢٤﴾﴾ [المتحنة: 4]

{İbrahim və onunla birlikdə olanlarda sizin üçün gözəl bir nümunə var. Onlar öz qövminə dedilər: «Həqiqətən, biz sizdən və sizin Allahdan başqa tapınığınız şeylərdən uzağıq. Biz sizi inkar edirik. Siz tək olan Allaha iman

gətirincəyə qədər bizimlə sizin aranızda daim ədavət və nifrət olacaq!»}. [Əl-Mumtəhənə: 4]

Allahın qəbirlərdə olanları dirildəcəyinə İman gətirməlisən. Uca Allah buyurur:

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦﴾ وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ ﴿٧﴾﴾ [الحج: 6-7]

{Bunun səbəbi Allahın Haqq olmasındadır. O, ölüləri dirildir və hər şeyə qadirdir}. {Həmin Saat gələcəkdir ona heç bir şək-şübhə yoxdur və Allah qəbirlərdə olanları dirildəcəkdir}. [Əl-Həcc: 6-7]

Haqq-hesaba çəkilmə və əməllərin əvəzi verilməsi haqdır. Uca Allah buyurur:

﴿وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِيُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٢﴾﴾ [الجاثية: 22]

{Allah göyləri və yeri ədalətlə yaratmışdır ki, hər kəs qazandığının əvəzini alsın. Belə ki, onlara heç bir haqsızlıq edilməyəcək}. [Əl-Casiyə: 22]

Bu şəhadəti gətirdikdən sonra artıq müsəlman sayılırsan. Bundan sonra Allahın buyurduğu qaydada Ona ibadət etməli - namaz qılmalı, zəkat verməli, oruc tutmalı və imkanın daxilində həcc ziyarətini yerinə yetirməli və digər əməlləri etməlisən.

1441-11-19 tarixli nüsxə

Kitabı yazıb: Prof. Dr. Muhəmməd ibn Abdullah əs-Suheym.

İslam tətqiqatları kafedrasında, sabiq əqidə müəllimi.

**Kral Səud Universiteti, Pedaqoji Fakültə
Ər-Riyad, Səudiyyə Ərəbistan Krallığı**

İndeks

İslam	3
1- İslam Allahın bütün insanlara göndərdiyi risalesidir. Bu, əbədi qalacaq ilahi bir risalə - rəbbani (Rəbbimizin nazil etdiyi) risalələrin sonuncusudur.	4
2- İslam dini müəyyən adamlara və ya müəyyən bir qövme məxsus deyil, əksinə, o, Allahın insanların hamısına göndərdiyi dinidir.	5
3- İslam əvvəlki peyğəmbərlərin və elçilərin (onlara Allahın salavatı və salamı olsun) öz ümmətlərinə gətirdikləri risalələri tamamlamaq üçün göndərilmiş ilahi risalədir. 6	
4- Peyğəmbərlərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) dini bir, şəriət qanunları isə müxtəlifdir: 7	
5- Peyğəmbərlərin hamısı - Nuh, İbrahim, Musa, Süleyman, Davud, İsa (onlara Allahın salavatı və salamı olsun) və başqaları dəvət etdiyi kimi, İslam dini də, Rəbbimizin Allah, Yaradan, Ruzi verən, Dirildən, Öldürən, Hökmdar, Hökmran olduğuna, Onun bütün işləri idarə etdiyinə, habelə, Şəfqətli və Rəhmli olduğuna iman gətirməyə dəvət edir.	8
6- Pak, Müqəddəs və Uca Allah - Yaradandır, ibadətə layiq olan tək İlahdır və Ondan başqa heç kəsə ibadət edilməməlidir.	14
7- Kainatda bizim gördüyümüz və görmədiyimiz hər şeyi yaradan Allahdır. Allahdan başqa nə varsa, hamısı Onun yaratdığı məxluqatdır. Allah göyləri və yeri altı günə yaratmışdır.	20

- 8- Hökmranlıq, yaxud yaratmaq, yaxud idarə etmək, yaxud Ona ibadət edilməsi xüsusunda Pak, Müqəddəs və Uca Allahın heç bir şəriki yoxdur..... 21
- 9- Pak və Müqəddəs Allah nə doğub, nə də doğulub. Onun tayı-benzəri də yoxdur. 25
- 10- Pak, Müqəddəs və Uca Allah məxluqatdan heç bir şeyin içinə girməz, heç bir şeyə dönməz (və ya hər hansı məxluqun cildində təcəssüm etməz) 26
- 11- Pak, Müqəddəs və Uca Allah Öz qullarına qarşı şəfqətli və rəhmlidir. 28
- 12- Rəhmli Rəbb məhz Allahdır. Qiyamət günü məxluqatı yalnız O, haqq-hesaba çəkəcək; onların hamısını dirildib qəbirlərindən çıxaracağı zaman, hər kəsə etdiyi xeyir və ya şər əməlin əvəzini verəcəkdir. Kim mömin olduğu halda saleh əməllər etmişdirsə, ona əbədi nemətlər bəxş ediləcək. Kim də küfr etmiş və günah işlər görmüşdürsə, axirətdə onu böyük bir əzab gözləyir. 29
- 13- Pak, Müqəddəs və Uca Allah Adəmi torpaqdan yaratmış, ondan sonra da onun zürriyyətini artırmışdır. Demək, insanların hamısı əslində bərabərdirlər. Heç bir fərd digərindən, heç bir qövm də digər qövmdən üstün deyil. Yalnız təqvalılardan başqa..... 32
- 14- Doğulan hər bir körpə fitrətə uyğun doğulur. 34
- 15- Heç bir insan xəta edən biris olduğu və ya başqasının xətalarına varis olduğu halda dünyaya gəlmir: 35
- 16- İnsanların yaradılışındakı qayə yalnız Allaha ibadət etməkdir: 37
- 17- İlsam dini insanı - istər kişi olsun, istər qadın - ehtiram sahibi etmiş və onun haqlarını kamil şəkildə ödəməyi öz

öhdəsinə götürmüş, özünü də öz seçimlərinə, əməllərinə və verdiyi qərarlara görə cavabdeh etmiş, habelə, istər özünə, istərsə də başqalarına zərər verəcəyi əməlin cavabdehliyini də onun boynuna yükləmişdir. 38

18- İslam dini kişilərlə qadınları - əməl etmək, məsuliyyət daşımaq, (günah işlərə görə) cəzalanmaq və (yaxşı işlərə görə) savab qazanmaq baxımından bərabər etmişdir. 42

19- İslam dini qadına böyük dəyər vermiş və onları (xislət və əxlaq baxımından) kişilərə tay etmişdir. Kişilərə də imkanları daxilində onların qayğısına qalmağı əmr etmişdir. Odur ki, imkan daxilində ata öz qızının qeydinə qalmalı, həddi-büluğa çatmış övlad anasının qayğısına qalmalı, ər də həyat yoldaşının qeydinə qalmalıdır. ... 44

20- Ölüm əbədi olaraq yox olmaq demək deyil, əksinə, o, əməl edilən yerdən əməlin əvəzi (mükafatı və ya cəzası) veriləcək yerə köçməkdir. Ölüm həm bədəni, həm də ruhu yaxalayır. Ruhun ölməsi, bədəni tərk etməsidir. Qiyamət günü o insan dirildikdə ruhu yenə onun bədəninə qayıdacaq. İnsan öldükdən sonra onun ruhu başqa bir bədənə sirayət etmir, onun içinə yerləşmir. 47

21- İslam dini (insanları) imanın ən böyük əsasları ilə iman gətirməyə dəvət edir. O əsaslar: Allaha, Onun mələklərinə, ilahi kitablara - Tövratə, İncilə və Zəburə - təhrif olunmamışdan əvvəlki halına -, habelə Qurana, bütün peyğəmbərlərə və elçilərə (Allahın onlara salamı olsun), o cümlədən də, onların sonuncusuna - peyğəmbərlərin və elçilərin sonuncusu Muhəmmədə (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun), habelə, Axirət gününə iman gətirməkdir. Biz bilməliyik ki, dünya

həyatından sonra həyat olmasaydı, həyat və həyatda yaşamaq mənasız olardı. Habelə, qəzavü-qədərə iman gətirməyə də dəvət edir. 49

22- Peyğəmbərlər (Allahın onlara salamı olsun) Allahın dinini təbliğ etmək xüsusunda, habelə, ağıla müxalif olan və ya gözəl əxlaqa aid olmayan işlərdə məsumdurlar. Peyğəmbərlərə (Allahın onlara salamı olsun) Allahın əmrlərini Onun qullarına təbliğ etmək tapşırılmışdır. Rububiyyətdən və uluhiyyətdən onlara məxsus olan heç bir şey yoxdur. Əksinə, onlar digər insanlar kimi insandırlar. Uca Allah onlara Öz risalələrini nazil etmişdir. 63

23- İslam dini (insanları və cinləri) ibadətlərin böyük əsasları ilə yalnız Allaha ibadət etməyə dəvət edir. Bunlar: (birincisi) namazdır. Namaz: qiyamdan, rükudan, səcdədən, Allahı zikr etmək, Ona həmd-səna söyləmək və Ona dua etməkdən ibarət olan ibadətdir ki, adam onu gündəlik olaraq beş vaxtda qılmalıdır. Bu ibadət əsnasında, insanlar bir cərgəyə düzülərkə, varlı ilə kasıb, habelə rəislə onun tabeçiliyində olan kimsələr arasında fərq qalmır. (İkincisi) zəkətdir. Bu, Allahın təyin etdiyi miqdara və şərtlərə uyğun olan, ildə bir dəfə varlılardan götürülüb kasıblara və başqa ehtiyaçlılara verilməsi vacib olan az miqdarda maldır. (Üçüncüsü) orucdur. Bu, ramazan ayının gündüzlərini orucu pozan amillərdən uzaq durmaqdır ki, insan bunun sayəsində nəfsini tərbiyə edir və səbir olmağı öyrənir. (Dördüncüsü) Həcdir. Bu da, imkanı olan kimsənin, ömründə bir dəfə Məkkəyi-Mükərrəmədə yerləşən Kəbəni ziyarət etməsidir. Bu həcc ziyarətində insanların hamısı eyni

görünüşdə Pak və Müqəddəs Xaliqə üz tutur və beləliklə, onların arasındakı fərq aradan qalxır.....	70
1. Namaz	71
2. Zəkat.....	73
3. Oruc.....	74
4. Həcc.....	75
24- İslam dinindəki ibadətlərin məziyyətini göstərən ən əzəmətli amil budur ki, onların necə yerinə yetirilməsini, vaxtlarını və şərtlərini Pak, Müqəddəs və Uca Allah qanunlaşdırmış və Onun Peyğəmbəri (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) də onu təbliğ etmişdir. Və bu günə qədər heç bir insan bu ibadətlərə nə isə artırmaq, yaxud onlardan nə isə əskiltmək üçün onlara müdaxilə edə bilməmişdir. Peyğəmbərlərin (Allahın onlara salamı olsun) hamısı (insanları) bu əzəmətli ibadətləri yerinə yetirməyə dəvət etmişlər.	76
25 - İslam Elçisi - İbrahimin oğlu İsmailin (Allahın onlara salamı olsun) nəslindən olan Muhəmməd ibn Abdullahdır (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun). Miladi tarixlə 571-ci ildə Məkkədə dünyaya gəlmiş, orada ona Peyğəmbərlik verilmiş, sonra Mədinəyə hicrət etmişdir. O, Allah şəriki qoşmaq məsləsində öz qövmünə qoşulmamış lakin onların adətlə bağlı təqdirəlayiq işlərində iştirak etmişdir. Ona Peyğəmbərlik verilməmişdən əvvəl də böyük əxlaq sahibi idi, hətta qövmü onu "əmin/etibarlı" adlandırır. Qırx yaşına çatdıqda, Allah onu Peyğəmbər göndərmiş, Allah ona əzəmətli ayələr (möcüzələr) bəxş etməklə ona dəstək vermişdir. Bu möcüzələrin ən əzəmətli isə Qurani Kərimdir. Quran, peyğəmbərlərin (Allahın salavatı və	

salamı onun üzərinə olsun) möcüzələrinin ən əzəmətlisidir. O, peyğəmbərlərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) möcüzələrindən bu günə qədər qalmış (yeganə) möcüzədir. Allah bu dini kamilləşdirdikdən və Rəsulullah (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) da onu tam şəkildə təbliğ etdikdən sonra altmış üç yaşında vəfat etmiş və Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) şəhərində dəfn edilmişdir. Muhəmməd Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) peyğəmbərlərin və elçilərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) sonuncusudur. Allah onu doğru yol göstəricisi və haqq din ilə göndərmişdir ki, insanları bütperəstlik zülmətlərindən, küfrdən və cəhalətdən, tövhid və iman nuruna çıxartsın. Allah şahidlik etmişdir ki, onu, Öz izni ilə (insanları) Allaha dəvət etmək üçün Peyğəmbər göndərmişdir..... 79

26- Muhəmməd Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) gətirdiyi İslam şəriəti, ilahi risalələrin və rəbbani şəriətlərin sonuncusudur. Bu, kamil şəriətdir. Bu şəriətdə insanların dinini və dünyasını islah edən amillər vardır. Bu şəriət, insanların dinlərini, canlarını, mallarını, ağıllarını və nəsillərini yüksək dərəcədə qoruyur. Əvvəlki şəritələr bir-birni nəsx (ləğv) etdiyi kimi, bu şəriət də, əvvəlki şəriətlərin hamısını nəsx etmişdir. 84

27- Pak, Müqəddəs və Uca Allah, Muhəmməd Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) gətirdiyi İslamdan başqa bir din qəbul etmir. Kim

İslamdan başqa bir din qəbul edərsə, o din ondan əsla qəbul olunmaz. 86

28- Qurani Kərim Allahın Muhəmməd Peyğəmbərə (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) nazil etdiyi vəhydir. Bu, aləmlərin Rəbbinin kəlamıdır. Allah insanları və cinləri bu kitabın bənzərini və ya bir surəsinə bənzər bir surə gətirmək xüsusunda hədələmiş və bu günədək də hədələməkdədir. Qurani Kərim milyonlarla insanı heyrətə gətirən mühim suallara cavab verir. Əzəmətli Quran nazil olduğu ərəb dilində bu günədək qorunub saxlanılmış, ondan heç bir hərif əskilməmişdir. Bu kitab (çox sayda) çap edilmiş və paylanmışdır. Bu, əzəmətli ecazkar kitabı və ya onun mənacə tərcüməsini oxumaq təqdirəlayiqdir. Eləcə də, Mühəmməd Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) sünnəsi, onun öyrətdikləri və onun həyat yolu, etibarlı ravilər tərəfindən silsilə ilə nəql edilərək qorunub saxlanılmışdır. Bütün bunlar Rəsulullahın (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) danışdığı ərəb dilində çap edilmiş və çoxlu dillərə tərcümə edilmişdir. Quran və sünnə, İslam əhkamlarını və şəriət qanunlarını öyrənmək üçün yeganə mənbədir. İslam dinini, özünü bu dinə nisbət edən fərdi şəxslərin rəyləindən götürmək olmaz. İslam dinini ilahi vəhydən - əzəmətli Qurandan və Peyğəmbərin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) sünnəsindən (və bu ikisini bizə izah edən şəriət alimlərindən) öyrənmək gərəkdir. 88

29- İslam dini övladlara öz valideynlərinin, - hətta onlar müsəlman olmasalar belə, qayğısına qalmağı əmr edir və bunu onlara tövsiyə edir..... 94

- 30- İslam dini hər kəslə, hətta düşmənlə belə, sözdə və əməldə ədalətli olmağı əmr edir. 98
- 31- İslam dini məxluqatın hamısına yaxşılıq etməyi əmr edir və insanları gözəl əxlaq sahibi olmağa və yaxşı işlər görməyə dəvət edir. 101
- 32- İslam dini (bəşəriyyətə), doğru danışmaq, əmanəti yiyəsinə qaytarmaq, iffəti qorumaq, həyalı olmaq, şücaətkarlıq göstərmək, var-dövlətdən yaxşı işlərə sərf etmək, səxavətli olmaq, ehtiyac və sıxıntıda olan kimsələrə yardım etmək, acların qarını doyurmaq, qonşu ilə yaxşı rəftar etmək, qohumlarla əlaqə saxlamaq və heyvanlarla mülayim rəftar etmək kimi tərifəlayiq əxlaqı əmr edir. 103
- 33- İslam dini təmiz yemək-içməkləri halal etmişdir. Həmçinin, qəlbi, bədəni və mənzili təmiz saxlamağı əmr etmişdir. Elə buna görə də, evlənməyi halal buyurmuşdur. (Uca Allah) Öz Peyğəmbərlərinə (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) bunu əmr etmişdir. Onlara təmiz olan hər bir şey əmr edilmişdir. 109
- 34- İslam dini, Allaha şərikin qoşmaq, küfr etmək, bütlərə ibadət etmək, elmsiz olaraq Allah haqqında söz söyləmək, övladı öldürmək, haqsız yerə adam öldürmək, yer üzündə fəsad törətmək, sehr etmək, zahirdə və batində murdar işlər görmək, zina etmək, Lut qövmünün əməlini etmək (burada eynicinsli əlaqələr qəsd edilir) kimi böyük günahları haram buyurmuşdur. Həmçinin, faizi (almağı, verməyi, şahid olmağı və yazmağı), habelə, ölü əti, bütələr üçün kəsilmiş əti və donuz ətini yeməyi, eləcə də, murdar və çirkin şeyləri haram

- etmişdir. Həmçinin, yetimin malını yeməyi, çəkide və ölçüdə aldatmağı və qohumlarla əlaqəni kəsməyi haram buyurmuşdur. Peyğəmbərlərin (Allahın onlara salamı olsun) hamısı bu əməllərin haram sayılmasını yekdilliklə qəbul etmişlər. 111
- 35- İslam dini, yalan danışmaq, kələk gəlmək, əmanətə xəyanət etmək, aldatmaq, hiylə qurmaq, oğurluq etmək, təcavüz etmək, zülm etmək kimi pis əxlaqi cəhətləri və ümumiyyətlə hər bir çirkin əxlaqi qadağan edir. 117
- 36- İslam dini pul vasitəsilə görülən işləri - faizi, yaxud (birisinə) zərər vurmağı, yaxud süni şəkildə malın qiymətini qaldırmağı, yaxud zülm etməyi, yaxud kələk gəlməyi, yaxud cəmiyyətə, xalqa və fərdlərə ümumi şəkildə zərər vurmağı və onları ziyana uğratmağı qadağan etmişdir. 124
- 37- İslam dini ağılı qorumağı əmr etmiş və şərab içmək kimi onu korlayan hər bir şeyi haram buyurmuşdur. Ağılın dərəcəsini yüksəltmiş, onu mükəlləf etmiş, üstəlik, onu xurafatın və bütperəstliyin zəncirlərindən azad etmişdir. İslam dinində müəyyən bir təbəqəyə məxsus olan nə bir sirr, nə də əhkamlar vardır. İslam əhkamlarının və qanunlarının hamısı doğru-düzgün dərk edən ağıla müvafiqdir. Bu da, ədalət və hikməti əks etdirir. 127
- 38- Əgər batil dinlərə tabe olan kimsələr, bu dinlərdə olan ziddiyyətləri və ağılın qəbul etmədiyi məsələləri araşdırıb öyrənməsələr, o dinləri təbliğ edən kimsələr, öz təbəçiliklərində olanlara, dinin ağıldan daha yüksəkdə durduğunu və ağılın heç bir vəchlə dini məsələləri dərk edə bilmədiyini deyəcəklər. Halbuki İslam, dinin ağılın yolunu işıqlandıran bir nur olduğunu bildirir. Batil dinlərə

qulluq edənlər istəyirlər ki, insan öz aqlını işlətməyib onlara tabe olsun. İslam dini isə, insandan aqlını işlətməyi tələb edir ki, həqiqətləri olduğu kimi dərk edə bilsin..... 130

39- İslam dini səhih elmi uca tutur və nəfsi istəklərdən uzaq olan elmi araşdırmalarla məşğul olmağa təşviq edir. Habelə, həm özümüzə, həm də ətrafımızda olanlara nəzər salmağa və bu haqda düşünməyə dəvət edir. Səhih elmi araşdırmaların nəticələri, İslama zidd ola bilməz. 132

40- Allah, yalnız Ona iman gətirən, Ona itaət edən və peyğəmbərlərinin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) dediklərini təsdiqləyən kimsənin əməllərini qəbul edər və ona bu əməllərinin mükafatını verir. Allah yalnız Öz şəriətinə müvafiq olan ibadətləri qəbul edir. Necə ola bilər ki, insan Allaha küfr etsin, sonra da buna görə Ondan mükafat gözləsin?! Allah, insanlardan, peyğəmbərlərin (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) hamısına iman gətirməyən, habelə, Muhəmmədin Peyğəmbər (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) olduğuna iman gətirməyən heç bir kimsənin iman gətirməsini qəbul etmir. 135

41- İlahi risalələrin hamısının hədəfi budur ki, insanı ucaltsın və beləliklə də o, aləmlərin Rəbbi olan Allahın ixlaslı bəndəsi olsun, habelə, onu insana, yaxud maddiyata, yaxud da xurafata tapınmaqdan xilas etsin. Görüldüyünüz kimi, İslam dini şəxsiyyətləri müqəddəs tutmur, onlara öz dəyərlərindən artıq dəyər vermir və onları ilahiləşdirmir..... 138

- 42- Allah İslam dinində tövbə etməyi buyurmuşdur. Bu, insanın Öz Rəbbinə üz tutub bağışlanma diləməsi və günahları tərک etməsidir. İslam dini əvvəlki günahların hamısını silir, tövbə etdikdə bütün əvvəlki günahlar silinib gedir və beləliklə də insanlar qarşısına çıxıb xətalrı etiraf etməyə gerek yoxdur. (Yalnız qul haqları istisnadır. Əgər günah qul haqları ilə əlaqəlidirsə və ya insanlara xətalı məlumatlar çatdırıbsa, doğrununu bəyan edib halallıq alması lazımdır)..... 141
- 43- İslam dinində insanla Allah arasında birbaşa əlaqə qurulur və kimsənin də, səninlə Allah arasında vasitəçi olmasına ehtiyac qalmır. İslam dini bizə, bəşəriyyətdən kimsəni ilah qəbul etməyi, yaxud onları rübubiyyətdə və ya uluhiyyətdə Allaha şərik qoşmağı qadağan edir. . 143
- 44- Bu kitabın axırında qeyd etmək istəyirik ki, insanlar müxtəlif zamanlarda, müxtəlif qövmələrdə və müxtəlif ölkələrdə yaşadıklarına görə, hətta insanlar toplumlarının hamısının fikirləri və məqsədləri müxtəlif olduğuna, ətraf mühitin və əməllərin fərqli olduğuna görə, onları doğru yola yönəldəcək öndərin, onları birləşdirəcək qanunların və onlara himayədarlıq edəcək rəhbərin olması zəruridir. Möhtərəm Elçilər (Allahın salavatı və salamı onların üzərinə olsun) Pak və Müqəddəs Allah nazil etdiyi vəhyə tabe olaraq insanları xeyrə və doğru yola yönəldər, onları Allahın qanunları üzərində cəm edər və onların arasında haqq ilə (Allahın kitabı ilə) hökm verərdilər. Beləcə, onlar o elçilərin buyuruqlarını yerinə yetirdikləri və ilahi risalələrin nazil olduğu dövrlərə yaxın olduqları müddətcə, işləri yoluna qoyulardı. Allah o risalələrin hamısını, Muhəmməd

Peyğəmbəri (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) göndərməklə sona çatdırdı, bu risalənin (Qiyamətədək) qalacağına qərar verdi və onu, insanları doğru yola yönəldən rəhbər, rəhmət, nur və Allahın hüzuruna aparıb çıxardan yol göstəricisi etdi. 145

45- Elə buna görə də, ey insan, səni, səmimi-qəlblə, (şəriətə muxalif olan) təqlid və adətlərdən uzaq duraraq Allaha ibadət və itaət etməyə dəvət edirəm. Bil ki, sən öldükdən sonra Rəbbinin hüzuruna qayıdacaqsan. Elə isə bir özünə, bir də ətraf aləmə bax və İslamı qəbul et ki, həm bu dünyada həm də axirətdə xoşbəxt olasan. Və əgər İslam dinini qəbul etmək istəsən, sənə sadəcə Allahdan başqa ibadətə layiq məbudun olmadığına və Muhəmmədin (Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun) Onun Rəsulu olduğuna şəhadət gətirməyin, Allahdan başqa ibadət edilən hər bir ilahdan uzaqlaşmağın yetər. Habelə, iman gətirməliyik ki, Allah qəbirlərdə olanları dirildəcək. Həmçinin, iman gətirməliyik ki, haqq-hesaba çəkilmək və əməllərin əvəzini (mükafatını və cəzasını) almaq haqdır. Əgər bu şəhadəti gətirsən, müsəlman olarsan. Bundan sonra sən Allaha, Onun buyurduğu şəkildə ibadət etməli - namaz qılmalı, zəkat verməli, oruc tutmalı və imkan daxilində həcc ziyarətini yerinə yetirməlisən..... 147

Get to Know about Islam

in More Than **100** Languages

موسوعة الأحاديث النبوية
HadeethEnc.com

Encyclopedia of the
Translations of the Prophetic
Hadiths and their
Commentaries

IslamHouse.com

A Comprehensive Reference
for Introducing Islam in the
World's Languages

موسوعة القرآن الكريم
QuranEnc.com

Encyclopedia of the
Translations of the Meanings
and Interpretations of the
Noble Qur'an

ما لا يسع أطفال المسلمين جهته
kids.islamenc.com

The Platform of What Muslim
Children Must Know

موسوعة المحتوى الإسلامي
IslamEnc.com

A Selection of the Translated
Islamic Content

بيان الإسلام
byenah.com

A Simplified Gateway for
Introducing Islam and
Learning its Rulings

Islamic Content Service
Association in Languages

Da'wah, Guidance, and Community
Awareness Association in Rabwah

978-603-8412-14-5

Az180